

T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

OKUL ÖNCESİ EĞİTİME DEVAM EDEN 60-72 AYLIK
ÇOCUKLARIN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN
DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ (TEKİRDAĞ İLİ ÖRNEĞİ)

Ezgi DÜLGER

(132036012)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI

DANIŞMAN
Prof. Dr. Mesude ATAY

İSTANBUL, Kasım 2016

T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

OKUL ÖNCESİ EĞİTİME DEVAM EDEN 60-72 AYLIK
ÇOCUKLARIN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN
DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ (TEKİRDAĞ İLİ ÖRNEĞİ)

Ezgi DÜLGER

(132036012)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI

DANIŞMAN
Prof. Dr. Mesude ATAY

İSTANBUL, Kasım 2016

T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı 132036012 numaralı öğrencisi **Ezgi DÜLGER** tarafından hazırlanan **OKUL ÖNCESİ EĞİTİME DEVAM EDEN 60-72 AYLIK ÇOCUKLARIN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ (TEKİRDAĞ İLİ ÖRNEĞİ)** başlıklı bu çalışma 30.11.2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Çiğdem KOTİL
Jüri Başkanı

Prof. Dr. Mesude ATAY (Tez Danışmanı)
Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Erhan ALABAY
Jüri Üyesi

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim boyunca beni destekleyen ve değerli bilgilerini paylaştan Tez Danışman Hocam Sayın Prof. Dr. Mesude ATAY'a teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin değerlendirilmesinde önerileriyle katkıda bulunan Sayın Jüri Üyelerim Yrd. Doç. Dr. Çiğdem KOTİL'e, Yrd. Doç. Dr. Erhan ALABAY'a ve desteklerini gördüğüm bölüm öğretim üyelerine de teşekkür ederim.

Tezim de geliştirdikleri ölçüğü kullanmama izin veren ve yol gösteren Sayın Prof. Dr. Gül ŞENDİL'e, Doç. Dr. Ender DURUALP'e, Doç. Dr. Necla Acun KAPIKIRAN, Doç. Dr. Asiye IVRENDİ ve araştırmama katılan okul öncesi eğitim kurumlarının öğretmenlerine formları ailelerine ulaştıran çok kıymetli çocuklara ve ailelerine desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim.

Her anımda yanımda olan sevgisini ve desteğini her daim hissettiğim canım ablam Yrd. Doç. Dr. Dilek DÜLGER ALTINER'e abim Alper ALTINER' e ve değerli arkadaşım Mustafa CEYLAN'a en içten sevgilerimle teşekkürlerimi sunarım.

Canım babam İsmail DÜLGER ve canım annem Müzeyyen DÜLGER... Hayatımın her anında beni içtenlikle desteklediniz. En büyük şansım böyle bir aileye sahip olmak. Sevginiz ve fedakarlıklarınız ile her zaman yolumu aydınlattınız ışığım oldunuz. Hayatıma kattığınız tüm güzellikler için sonsuz teşekkürler...

Kasım 2016

Ezgi DÜLGER

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	X
ABSTRACT.....	XI
KISALTMALAR.....	XII
TABLO LİSTESİ.....	XII

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Giriş	1
1.2. Araştırmanın Önemi.....	4
1.3. Araştırmanın Amacı	6
1.4. Problem Durumu.....	7
1.5. Varsayımlar.....	7
1.6. Sınırlılıklar.....	7
1.7.Tanımlar.....	8

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Okul Öncesi Eğitim	9
2.2. Sosyal Gelişim.....	12
2.2.1. Sosyal gelişim ile ilgili kavramlar.....	13
2.2.2. Okul öncesi dönemde sosyal gelişim.....	16
2.3.Sosyal Beceriler.....	19

2.3.1.Sosyal becerilerin kazanılması ile ilgili kuramlar.....	21
2.3.2.Sosyal Becerilerin Boyutları.....	27
2.3.3.Sosyal beceri yetersizlikleri.....	28
2.4.Sosyal Beceri Gelişimini Etkileyen Faktörler.....	30
2.4.1.Anne- Baba- Çocuk İlişkisi.....	30
2.4.2.Sosyal Kültür ve Çevre.....	38
2.4.3.Kitle İletişim Araçları	40
2.5. İlgili Araştırmalar.....	42

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	50
3.2. Evren ve Örneklem	50
3.2.1. Örneklemdeki Çocukların Cinsiyet, Yaş, Kardeş Sayısı, Doğum Sırası, Okul Öncesi Eğitime Devam Süresi Dağılımını Gösteren Bulgular.....	51
3.2.2. Örneklemdeki Çocukların Anne-Baba Yaş, Anne-Baba Öğrenim Durumu, Anne-Baba Mesleği Dağılımını Gösteren Bulgular.....	52
3.2.3. Örneklemdeki Çocukların Aile Tipi, Aile Gelir Durumu, Çocuğun Günlük Tablet Kullanma Süresi, Çocuğun Günlük Televizyon İzleme Süresi Dağılımını Gösteren Bulgular.....	53
3.3. Veri Toplama Araçları	55
3.3.1. Aile Bilgi Formu	55
3.3.2. Sosyal Beceri Ölçeği.....	55
3.3.3. Ebeveyn Tutum Ölçeği.....	57
3.4. Verilerin Toplanması	59
3.5. Verilerin Analizi	60

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine İlişkin Bulgular.....	61
4.2. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Çocuğun Yaş Değişkenine İlişkin Bulgular.....	62
4.3. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Çocuğun Kardeş Sayısı Değişkenine İlişkin Bulgular.....	62
4.4. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Çocuğun Doğum Sırası Değişkenine İlişkin Bulgular.....	63
4.5. Sosyal Beceri Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları ile Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresi Değişkenine İlişkin Bulgular.....	64
4.6. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Annenin Yaş Değişkenine İlişkin Bulgular.....	66
4.7. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Babanın Yaş Değişkenine İlişkin Bulgular.....	66
4.8. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Annenin Öğrenim Durumuna İlişkin Bulgular.....	67
4.9. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Babanın Öğrenim Durumuna İlişkin Bulgular.....	69
4.10. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Annenin Mesleğine İlişkin Bulgular.....	71
4.11. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Babanın Mesleğine İlişkin Bulgular.....	72
4.12. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Aile Tipi Değişkenine İlişkin Bulgular.....	73
4.13. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Anne Babanın Birliktelik Durumuna İlişkin Bulgular.....	74
4.14. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Ailenin Gelir Düzeyine İlişkin Bulgular.....	74

4.15. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Çocuğun Günlük Tablet Kullanma Süresi Değişkenine İlişkin Bulgular.....	75
4.16. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Çocuğun Günlük Televizyon İzleme Süresi Değişkenine İlişkin Bulgular.....	78
4.17. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Annenin Çocuk Yetiştirme Tutumu Değişkenine İlişkin Bulgular.....	79

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Çocukların Cinsiyetlerine göre Sosyal Beceri Düzeyleri.....	81
5.2. Çocukların Yaşlarına Göre Sosyal Beceri Düzeyleri	83
5.3. Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Sosyal Beceri Düzeyleri	84
5.4. Çocukların Doğum Sıralarına Göre Sosyal Beceri Düzeyleri	84
5.5. Çocukların Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Sürelerine Göre Sosyal Beceri Düzeyleri	85
5.6. Çocukların Aile Yapısına Göre Sosyal Beceri Düzeyleri	87
5.7. Çocukların Annenin ve Babanın Birliktelik Durumuna Göre Sosyal Beceri Düzeyleri	87
5.8. Çocukların Ailenin Gelir Düzeylerine Göre Sosyal Beceri Düzeyleri	88
5.9. Çocukların Annenin ve Babanın Yaşına Göre Sosyal Beceri Düzeyleri.....	89
5.10. Çocukların Annenin ve Babanın Öğrenim Durumuna Göre Sosyal Beceri Düzeyleri.....	91
5.11.Çocukların Annenin ve Babanın Mesleğine Göre Sosyal Beceri Düzeyleri.....	92
5.12. Çocukların Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumuna Göre Sosyal Beceri Düzeyleri	93
5.13. Çocukların Günlük Tablet Kullanma Süresine Göre Sosyal Beceri Düzeyleri.....	96
5.14. Çocukların Günlük Televizyon İzleme Süresine Göre Sosyal Beceri Düzeyleri	97

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar.....	99
6.2. Öneriler.....	103
KAYNAKLAR	106
EK-1: Ebeveyn Tutum Ölçeği Kullanım İzni	123
EK-2: Sosyal Beceri Ölçeği Kullanım İzni	124
EK-3: Aile Bilgi Formu	126
ÖZGEÇMİŞ	127

ÖZET

OKUL ÖNCESİ EĞİTİME DEVAM EDEN 60-72 AYLIK ÇOCUKLARIN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ (TEKİRDAĞ İLİ ÖRNEĞİ)

Ezgi Dülger, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Bu çalışmanın amacı, okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeylerinin değişkenlerle incelenmesidir. Çocuğun cinsiyetine, yaşına, kardeş sayısına, doğum sırasına, anne ve babaların sahip oldukları özelliklere, çocuğun okul öncesi eğitime devam etme süresine, çocuğun teknoloji kullanma alışkanlıklarına göre, çocukların sosyal beceri düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Ayrıca anne tutumları ile çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı da araştırılmıştır.

Araştırmanın örneklemini, 2015-2016 öğretim yılında Tekirdağ Merkez sınırları içinde bulunan 210 çocuk, onların öğretmenleri ve annelerinden oluşmuştur. Örneklem grubunu oluşturan anneler, Karabulut Demir ve Şendil (2008) tarafından geliştirilen Ebeveyn Tutum Ölçeği'ni ve araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan Aile Bilgi Formunu doldurmuştur. Öğretmenler, çocukların sosyal beceri düzeylerini değerlendirmek üzere Acun Kapıkıran ve ark. (2006) tarafından geliştirilen Sosyal Beceri Ölçeği'ni doldürmüşlardır. Verilerin analizinde, SPSS (Statistical Package for Social Sciences) analiz programı kullanılmıştır.

Araştırma sonucuna göre, kız çocuklarının uyum becerilerinin erkek çocuklarının uyum becerilerinden daha düşük olduğu görülmektedir. Çocuğun okul öncesi eğitim alma süresine ve günlük tablet kullanma süresine göre çocukların sosyal beceri düzeyleri farklılaşmaktadır. Ayrıca, babanın yaşı, anne ve babanın öğrenim durumu, ailenin gelir düzeyi, anne tutumuna göre de çocukların sosyal beceri düzeyleri farklılaşmaktadır. Annenin otoriter tutuma sahip olması çocuğun iletişim becerilerini ve sosyal becerilerini olumsuz etkilemekte iken; annenin demokratik tutuma sahip olması çocuğun atılganlık becerilerini ve sosyal becerilerini olumlu etkilemektedir. Bunun dışında araştırmanın diğer değişkenlerinin çocuğun sosyal beceri düzeyine etki etmediği görülmüştür.

Kasım 2016, XVI+ 127 sayfa

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, sosyal gelişim, sosyal beceri

ABSTRACT

INVESTIGATION OF SOCIAL SKILL LEVELS OF THE CHILDREN CONTINUING PRE-SCHOOL EDUCATION IN THE MONTH OF 60-72 BASED ON THE VARIABLES (TEKİRDAĞ PROVINCE EXAMPLE)

Ezgi Dülger, Master Thesis, İstanbul

Aim of this study is the investigation of social skill levels of the children continuing pre-school education in the month of 60-72 based on the variables. It was investigated that if the social skill levels of the children changed according to gender, age, number of siblings, order of birth, traits of parents, the time of child continued to pre-school and technology habits. Also, it was studied if the mother attitude has a meaningful relationship with social skill levels of the children.

Examination of the study is done with 210 children who studied in the borders of Tekirdağ Province in 2015-2016 education year, their teachers and their mothers. Mothers who constitute the examination group filled the Parental Attitude Scale that is developed by Karabulut, Demir and Şendil (2008) and Family Information Form that is developed by the researcher. Teachers filled the Social Skills Scale that is developed by Acun Kapıkıran et al. (2006) in order to evaluate the social skill levels of the children. SPSS (Statistical Package for Social Sciences) analysis program is used for the analysis of the data.

According to the results of the research, adaptive skills of girls are weaker than the adaptive skills of boys. Social skill levels of the children differentiate according to the time that child continued to pre-school and the daily tablet usage time. Furthermore; social skill levels of the children vary according to age of the father, education level of parents, income level of family and attitude of mother. When the authoritative behavior of mother affects the communication and social skills of child negatively; democratic behavior of mother affects the assertiveness skills and social skills positively. Besides that, the obtained results from the study show that other social skill level of the children does not differentiate meaningfully.

November 2016, XVI+ 127 pages

Key Words: Pre-school education, social development, social skills

KISALTMALAR

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

SBÖ : Sosyal Beceri Ölçeği

TABLolar LİSTESİ

	<u>SAYFANO</u>
Tablo 3.1: Araştırmaya Katılan Çocukların, Cinsiyet, Kardeş sayısı, Doğum sırası ve Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresine Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları.....	51
Tablo 3.2: Araştırmaya Katılan Çocukların, Anne ve Baba Yaşı, Anne ve Baba Öğrenim Düzeyi, Anne ve Babanın Mesleği Değişkenlerine Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları.....	52
Tablo 3.3: Araştırmaya Katılan Çocukların, Aile Yapısı ve Ailenin Gelir Durumu Değişkenlerine Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları.....	53
Tablo 3.4: Araştırmaya Katılan Çocukların, Günlük Tablet Kullanma Süresi Değişkenine Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları..	54
Tablo 3.5: Araştırmaya Katılan Çocukların, Günlük Televizyon İzleme Süresi Değişkenine Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları	54
Tablo 3.6: Sosyal Beceri Ölçeği Alt Boyutlarının Güvenilirlik Analizi Sonucu.....	57
Tablo 3.7: Ebeveyn Tutum Ölçeği Alt Boyutlarının Güvenilirlik Analizi Sonucu.....	58
Tablo 4.1: Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları İçin Yapılan İlişkisiz Grup “t” Testi Sonuçları.....	61
Tablo 4.2: Çocuğun Yaş Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları İçin Yapılan İlişkisiz Grup “t” Testi Sonuçları.....	62
Tablo 4.3: Kardeş Sayısı Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	62
Tablo 4.4: Doğum Sırası Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	63
Tablo 4.5 : Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresi Değişkenine Bağlı Olarak Sosyal Beceri Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerler	64

Tablo 4.6 :	Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresi Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanları İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	65
Tablo 4.7:	Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresi Değişkenine Bağlı Olarak Çekingenlik Alt Boyut Puanları İçin Yapılan Scheffe Sonuçları.....	65
Tablo 4.8:	Annenin Yaş Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları İçin Yapılan İlişkisiz Grup “t” Testi.....	66
Tablo 4.9:	Babanın Yaş Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları İçin Yapılan İlişkisiz Grup “t” Testi.....	66
Tablo 4.10:	Annenin Öğrenim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	67
Tablo 4.11:	Annenin Öğrenim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	68
Tablo 4.12:	Annenin Öğrenim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak SBÖ Toplam Puanları İçin Yapılan Scheffe Sonuçları.....	68
Tablo 4.13 :	Babanın Öğrenim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	69
Tablo 4.14:	Babanın Öğrenim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	69
Tablo 4.15 :	Babanın Öğrenim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak SBÖ Toplam Puanları İçin Yapılan Scheffe Sonuçları.....	70
Tablo 4.16 :	Annenin Mesleği Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	71
Tablo 4.17 :	Annenin Mesleği Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	71

Tablo 4.18 :	Babannın Mesleği Değişkenine Bağlı Olarak SB leği Toplam ve Alt Boyutları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	72
Tablo 4.19:	Babannın Mesleği Değişkenine Bağlı Olarak SB leği Toplam ve Alt Boyutları Toplam ve Alt lek Puanları İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	72
Tablo 4.20:	Aile Tipi Değişkenine Bağlı Olarak SB leği Toplam ve Alt Boyutları İçin Yapılan İlişkisiz Grup “t” Testi Sonuçları.....	73
Tablo 4.21:	Anne Babannın Birliktelik Durumu Değişkenine Bağlı Olarak SB leği Toplam ve Alt Boyutları İçin Yapılan İlişkisiz Grup “t” Testi.....	74
Tablo 4.22:	Ailenin Gelir Düzeyi Değişkenine Bağlı Olarak SB leği Toplam ve Alt Boyutları İçin Yapılan İlişkisiz Grup “t” Testi Sonuçları.....	74
Tablo 4.23:	Çocuğun Günlük Tablet Kullanma Süresi Değişkenine Bağlı Olarak SB leği Toplam ve Alt Boyutları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	75
Tablo 4.24:	Çocuğun Günlük Tablet Kullanma Süresi Değişkenine Bağlı Olarak SB leği Toplam ve Alt Boyutları Puanları İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları...	76
Tablo 4.25:	Çocuğun Günlük Tablet Kullanma Süresi Değişkenine Bağlı Olarak ekingenlik İçin Yapılan Scheffe Sonuçları.....	76
Tablo 4.26:	Çocuğun Günlük Tablet Kullanma Süresi Değişkenine Bağlı Olarak Sosyal Beceri Toplam Puan İçin Yapılan Scheffe Sonuçlar.....	77
Tablo 4.27:	Çocuğun Günlük Televizyon İzleme Süresi Değişkenine Bağlı Olarak SB leği Toplam ve Alt Boyutları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	78
Tablo 4.28:	Çocuğun Günlük Televizyon İzleme Süresi Değişkenine Bağlı Olarak SB leği Toplam ve Alt Boyutları Puanları İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	78

Tablo 4.29:	Annenin Çocuk Yetiştirme Tutumu ile SBÖ Toplam ve Alt boyutlar İçin Yapılan Korelasyon Sonuçları.....	79
--------------------	---	----

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Giriş

Okul öncesi dönem, çocuğun kişiliğinin temellerinin atıldığı, psikomotor, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişiminin en hızlı olduğu yılları kapsamaktadır. Gelişim, tüm alanları ile etkileşim halinde ve bir bütün olarak ele alınmaktadır. Bir gelişim alanında yaşanan aksaklık diğer gelişim alanlarını da etkileyebilmektedir. Bu nedenle çocuğun gelişim sürecinde kritik yılları kapsayan bu dönemde, çocuğun gelişimini her açıdan destekleyecek şekilde planlanmış okul öncesi eğitim programı önemli rol oynar.

Çocuğun ilköğretimde başarılı olmasının temeli, okul öncesi eğitim kurumlarında edindiği bilgilerin yanında toplumsal alışkanlık ve tutumları kazanmış olmasına da bağlıdır. Diğer bir ifadeyle, çağdaş ve demokratik toplumların ihtiyacı olan, fikirlerini özgürce dile getirebilen, araştıran, sorgulayan, atılgan, özdenetim yapabilen ve kültürel değerleri benimseyen sağlıklı bireylerden oluşması okul öncesi eğitime verilen önem ile yakından ilişkilidir (Zembat, Güven, Önder ve Fathi, 1994). Araştırma sonuçları, okul öncesi eğitim alarak ilkokula başlayan çocukların, eğitim almayanlara göre daha atılgan ve uyumlu davranışlar gösterdiklerini belirtmektedir (Yavuzer, 2016). Çocuğun okul öncesi eğitim kuruma devam etme süresi arttıkça paylaşma, arkadaşlarıyla beraber oynama, işbirliği yapabilme gibi olumlu sosyal becerilerin gözlenme sıklığı artmaktadır (Erden ve Akman, 2009).

Akkök (2003), sosyal becerileri altı grupta ele almakta, bu becerilerin kazanılmasının sosyal yeterliliği sağladığını ve akademik gelişim ile iç içe olduğunu belirtmektedir. Bu kapsamda sosyal beceriler bireyin başkaları ile olumlu etkileşime girme ve devam ettirme davranışlarını, öz kontrol ve girişkenlik becerilerini, stresin üstesinden

gelebilmeye yönelik becerilerini, sorumluluk alabilme, grupla bir işi yapabilme becerilerini, duygulara yönelik becerilerini, saldırgan davranışlar ile başa çıkmaya yönelik becerilerini, plan kurabilme ve problem çözme becerilerini içermektedir.

Birey dünyaya geldiği andan itibaren sosyal bir varlık olarak çevresiyle etkileşim içindedir. Birey, topluma uyum sağlayabilmek için gerekli olan sosyal becerileri yaşamının ilk yıllarından itibaren öğrenmeye başlar. Bireyin sosyal gelişim süreci ilk olarak toplumun en küçük yapı birimini oluşturan aile ortamında başlar. Ailede ilk sosyal deneyimleri kazanan birey zaman içinde yaşadığı toplumun kültürünü, yaşam biçimini ve değer yargılarını özümser.

Yaşam boyu öğrenilen değerlere ilişkin bilgilerin temelleri erken çocukluk döneminde edinilmektedir (Uyanık Balat ve Balaban, 2009). Çocuğun sosyal çevresi yürümeye ve konuşmaya başladıktan sonra genişlemeye başlayacaktır. Özellikle oyun aracılığı ile yakın çevresindeki çocuklar ve yetişkinlerle etkileşime girmesi olumlu ve olumsuz birçok davranış kazanmasında etkili olacaktır. Bu süreçte çocuğun gözlemleri ve yaşantıları sonucunda; yardımseverlik, işbirliği, paylaşım, saldırganlık gibi davranışlardan hangisini benimseyeceğine çevresinde karşılaştığı modeller etkili olmaktadır (Selçuk, 2000).

Yeterli sosyal beceriye sahip olan bireylerin, yaşamlarının çeşitli alanlarında daha sağlıklı ilişkiler kurmasında, sosyal becerilerin çocukluk döneminde öğrenilmesinin büyük etkisi vardır. Bireyin, çocukluk yıllarında yeterli sosyal becerilere sahip olması, yaşamında önemli başarılar elde etmesini sağlar (Çelik, 2007).

Bireyin sosyal duygusal gelişiminde kalıtım ve olgunlaşmanın etkilerinin yanı sıra çevresel faktörler, bireyin geçirdiği öğrenme yaşantıları ve yaşamın ilk yıllarında özellikle anne ya da bakım veren kişiyle kurulan bağlanma ilişkisi büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda çocuğun sosyalleşme sürecinde aile bireyleri, akranları, öğretmenleri ile etkileşimi, televizyon, bilgisayar, radyo ve sinema ya da tiyatro gibi sanatsal etkinlikler sosyal duygusal yönden gelişimi üzerinde etki eden diğer unsurları oluşturur (Cirhinlioğlu, 2010; Yaşar, 2015).

Birey birçok sosyal beceriyi aile ve diğer bireylerin, akranların model olmalarıyla, gözlem yaparak, akran grupları ve aile içerisinde farkında olmadan öğrenmektedir (Avcioğlu, 2007). Çocuk çevresiyle kurduğu etkileşim sürecinde başkalarına yardım edebilme, teşekkür etme, özür dileyebilme, iletişim kurabilme becerilerine sahip olması, kurallara uygun davranması, işbirliği kurabilmesi, eleştiriye açık olması, kendini anlatabilmesi gibi birçok beceriyi öğrenir (Çifci ve Sucuoğlu, 2004). Bu sosyal becerilerin okul öncesi dönemde kazanılması bireyin topluma uyum sağlayabilmesi ve sosyal ilişkiler kurup sürdürebilmesi açısından önemlidir.

Çocuğun ileride çevresiyle olumlu ilişkiler kurabilmesi okul öncesi dönemde sosyal yeterlilik kazanabilmesi ile ilişkilidir. Eğitimin ilk basamağını oluşturan okul öncesi eğitim kurumu çocuğa akranlarıyla iletişim kurma, işbirliği yapabilme, yardımlaşma, paylaşma gibi birçok sosyal beceriyi edinebileceği bir ortam sunar. Olumlu davranışları kazanmaya yönelik ilk yaşantıları aile ortamında edinen çocuğun bahsedilen sosyal becerileri kardeşi ile deneyimlemesi sosyal gelişim yönünden süreci hızlandıracaktır. Çocuk anne babanın ilgisinden sahip oldukları oyuncaklara kadar her şeyi kardeşiyle paylaşmayı öğrenir. Çocukluktan itibaren kardeşleri ile kurduğu etkileşim sayesinde sosyal yeterlilik kazanmaya yönelik birçok fırsat edinir.

Aile bireylerinin çocuğun ruhsal açıdan sağlıklı bir gelişim sürdümesini sağlayacak bir ortam oluşturmaları önemlidir. Çocuğun toplumsal gelişiminde anne-baba-çocuk ilişkisi ve anne baba tutumları temel faktördür (Uluyurt, 2012). Yaşamın ilk yıllarında, anne-baba tarafından çocuğun birincil ihtiyaçlarını oluşturan bakımının sağlanması, beslenme ihtiyaçlarının karşılanması ve sevgi gereksiniminin doyurulması çocuğun temel güven duygusunu kazanmasını sağlar. Çocuk, aile içindeki bireyin davranışlarını model alır ve kendi davranışlarına yansıtır. Anne babaların çocukları ile karşılıklı etkileşime dayanan sağlıklı bir iletişim kurmaları çocuğu olumlu yönde destekler. Çocuğun sosyal becerileri kazanmasında etkili faktörler; anne ve babanın kişilik özellikleri, değer yargıları, çocuğa karşı tutum ve davranışları, çocuğa yaşamının ilk yıllarında sağladıkları sosyal deneyim fırsatları olarak sıralanabilir (Gülay ve Akman, 2009).

Ailenin bu dönemde çocuğu ile geçirdiği zamanın kalitesinin yanında kitle iletişim araçları ile geçirdiği sürede sosyal becerileri kazanma sürecinde etkili olabilmektedir.

Çocuğun bilgisayar ya da televizyon karşısında geçirdiği süreyi nasıl değerlendireceği noktasında ailenin bilinçli davranması gerekir. Çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun belirli programlar çocuğun sosyal gelişimine olumlu yansıtacağı gibi uygun olmayan yayınlara maruz kalmaları sosyal gelişimlerini ve davranışlarını olumsuz yönde etkileyebilir.

Okul öncesinde çocuğun gerçek ile fantezi, rüya ya da kurgu arasındaki farkı anlayamaması, televizyondan gördüğü ve duyduğu olumsuz uyarınları gerçek olarak algılamasına sebep olur (Yavuzer, 2004). Çocuk üç yaşından itibaren aktif bir televizyon izleyicisi durumunda olduğundan çocuğun aile içinde kitle iletişimi konusunda bilinçlendirilmesi önemlidir. Ebeveynlerin özellikle televizyon programı konusundaki seçimleri, ne kadar süre izledikleri okul öncesi çocuklarının da bu yönde alışkanlık kazanmalarında etki gösterir (Ertürk ve Gül, 2006). Teknolojik araçlarla geçirdiği süre zarfında çocuğun çevresiyle iletişim kuramaması ya da kurma ihtiyacı olmadan zaman geçirebilmesi ve bu yönde edindiği alışkanlıklar çocuğun sosyal gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir.

Sosyal beceriler, bireyin insanlarla iletişim kurmasını etkileyen toplumda mutlu bir birey olarak yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan becerilerdir. Okul öncesi dönem çocuğun sosyal becerinin gelişimi açısından önemli yıllardır. Çocuğun sosyal beceri düzeyini etkileyen birçok etken vardır. Çocuğun ve ailenin demografik özelliklerinin yanında, okul öncesi eğitime devam etme süresi, ebeveyn tutumu, sosyal kültür ve çevre, çocuğun kitle iletişim araçlarıyla geçirdiği süre sosyal becerileri üzerinde etkili olabilmektedir. Bu nedenle bu araştırmada, okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin değişkenlerle incelenmesi önem kazanmaktadır.

1.2.Araştırmanın Önemi

Birey dünyaya geldiği andan itibaren sosyal gelişim sürecinde içinde yaşadığı topluma uyum sağlamaya çalışır. Uyum sağlayabilmesi kişinin sosyal becerileri ile yakından ilişkilidir. Kişinin yaşamının her anında ihtiyaç duyduğu sosyal becerileri kazanması için okul öncesi dönemde yaşadığı deneyimler önemlidir. Okul öncesi dönemde sosyal

gelişim sürecini sağlıklı bir şekilde geçirmesi bireyin tüm yaşamına olumlu yansımaktadır.

Okul öncesi dönemde çocuk ailesindeki bireylerin davranışlarını gözlemler ve model alır. Çocuğun kişiliğinin oluşmasında kalıtım faktörünün yanı sıra çevre faktörü de önemlidir. Çevresel etkenler düşünüldüğünde özellikle eğitimin ilk başladığı yer olan aile ortamı akla gelir. Bebeklik döneminden itibaren annenin çocuğun fizyolojik ihtiyaçlarını zamanında, tutarlı ve sürekli olarak karşılamasıyla çocukta temel güven duygusu oluşur. Bireyin ileride kuracağı ilişkilerin temelini oluşturması adına önemli olan bu süreçler bebeklik döneminden itibaren başlayıp özellikle okul öncesi dönem boyunca çocuğun gelişimsel özellikleri göz önüne alınarak aile tarafından desteklenmelidir. Anne- baba- çocuk ilişkisinin sevgi, saygı ve güven duygusu temelinde kurulması çocukta duygusal doyumu oluşmasını, olumlu benlik algısının desteklenmesini sağlar. Kişi aile ortamında edindiği olumlu davranışları ve sosyal becerileri başkalarıyla kurduğu ilişkilere de yansıtır. Toplumun en küçük yapı birimini oluşturan aile ortamında bu şekilde sağlıklı bir sosyalleşme sürecinden geçmiş bireylerin yetiştirilmesi, sosyal yönden daha sağlıklı bir toplum yapısının oluşmasını sağlayacaktır.

Çocuğun sosyal davranışlarının gelişimi için sosyalleşebileceği çevrede etkileşime girme fırsatlarının verilmesi gerekir. Okul öncesi eğitim ile çocuğa bu yönde fırsatlar sağlanarak bütün gelişim alanlarına olduğu kadar sosyal gelişimine de destek olmak gerekmektedir. Bütün bunlar çocuğun sosyal becerileri kazanması ve kişilik gelişimi için çok önemlidir. Eğitimcilerin ve ailelerin çocuğun akademik eğitimleri kadar sosyal eğitimlerinin de önemli olduğunu dikkate alarak ilgilenmeleri çocukların gelecekteki başarılarının artmasında etkili olacaktır (Palmano, 2008). Parker ve Asher (1987), çocukların altı yaşına kadar minimal düzeyde sosyal becerilere sahip olmamaları halinde yaşamları boyunca sosyal ilişkilerinde risk altında olacaklarını belirtmiştir.

Bu sebepten bireyin okul öncesi dönemden itibaren, sosyal gelişimine gereken önemin verilmesi toplumun üretken bir üyesi olması yönünde temellerin atılmasını sağlayacaktır. Bireyin kişiliğinin şekillendiği bu dönemde sağlıklı bir sosyal gelişim süreci geçirmesinin tüm yaşamına olumlu yansımaları olacaktır.

Doğumdan itibaren, çocuğun sosyal becerilerini geliştiren durumlar düşünüldüğünde, ailenin tutumu, çocuğa sağladığı deneyimler, uyumlu ilişkiler kurabilen bir birey olmasını sağlar. Sosyal becerilerin kazanılmasında, özellikle okul öncesi yıllarda çocuğun hayatında en belirgin etken olan aile faktöründe; anne-baba-çocuk, çocuk-kardeş ilişkisi, aile bireylerinin tutumu, teknolojinin çocuğun hayatındaki yeri, ne sıklıkta kullandığı gibi birçok etken bulunmaktadır. Bu etkenlerin çocuğun sosyal beceri düzeyini belirlemede ne ölçüde etkili olduğunu araştırmak amaçlanmıştır. Çocukların sosyal becerileri kazanmaları yönünde yaşanan aksaklıkların önlenmesi, geliştirebilecekleri ortamların oluşturulması çocuğun sosyal gelişimleri başta olmak üzere diğer gelişim alanlarında olumlu ilerlemelere yol açacaktır. Yapılan araştırmanın ailelere, okul öncesi öğretmenlerine ve çocuk gelişimi uzmanlarına çocukların sosyal becerilerini desteklemeleri konusunda yol göstereceği düşünülmektedir.

1.3.Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı; okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeylerinin değişkenlere göre incelenmesidir. Alt amaçlar belirlenen değişkenlerle aşağıdaki gibi ele alınmıştır.

1. 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeylerinin, çocuğun cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı ve doğum sırası değişkenlerine göre farklılık yaratıp yaratmadığı belirlenecektir.
2. 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeylerinin, anne ve babanın yaşı, eğitim durumu, mesleği, anne babanın birliktelik durumu, ailenin gelir düzeyi ve aile yapısına göre farklılık gösterip göstermediği belirlenecektir.
3. 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeylerinin, çocuğun okul öncesi eğitime devam etme süresi ile farklılık gösterip göstermediği belirlenecektir.
4. 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeylerinin, çocuğun günlük tablet kullanma süresi ve günlük televizyon izleme süresine göre farklılık yaratıp yaratmadığı belirlenecektir.

5. 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeyleri ile anne tutumları (demokratik, otoriter, aşırı koruyucu, izin verici) arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı belirlenecektir.

1.4. Problem Durumu

Araştırmanın temel problem cümlesi;

Okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeyleri bağımsız değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?

Alt problemler aşağıdaki gibi ele alınmıştır.

1. 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeyleri, çocuğun cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı ve doğum sırası değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?
2. 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeyleri, anne ve babanın yaşı, eğitim durumu, mesleği, anne babanın birliktelik durumu, ailenin gelir düzeyi ve aile yapısı değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?
3. 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeyleri, çocuğun okul öncesi eğitime devam etme süresi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
4. 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeyleri, çocuğun günlük tablet kullanma süresi ve günlük televizyon izleme süresine göre farklılık göstermekte midir?
5. 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeyleri ile annelerinin çocuklarına karşı tutumları (demokratik, otoriter, aşırı koruyucu, izin verici) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.5. Varsayımlar

1. Ailelerin bilgi formunda ve Ebeveyn Tutum Ölçeğinde yer alan sorulara samimi ve doğru yanıt verdikleri varsayılmaktadır.
2. Öğretmenlerin Sosyal Beceri Ölçeği'ni (SBÖ) objektif olarak doldurdukları varsayılmıştır.
3. Örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

1. Bu çalışma ilgili alan yazını ve bilgi toplama aracı olarak Aile Bilgi Formu, Sosyal Beceri Ölçeği ve Ebeveyn Tutum Ölçeği ile sınırlandırılmıştır.
2. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ), öğretmen görüşleri ile sınırlıdır.

3. Araştırmanın verileri Tekirdağ il merkezinde bulunan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık 210 çocuk, onların öğretmenleri ve anneleri ile sınırlıdır.

1.7.Tanımlar

Okul Öncesi Eğitim: Doğumdan ilkokulun başlangıcına kadar olan çocukluk yıllarını içine alan, onların tüm gelişimlerini toplumun kültürel değerleri ve özellikleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren bir eğitim sürecidir (Poyraz ve Dere, 2003)

Sosyal Beceri: Kişiler arası ilişkilerde sosyal bilgi alma, çözümlenme ve uygun tepkilerde bulunma, hem gözlenebilen hem de gözlenemeyen bilişsel ve duygusal hedefleri içeren ve öğrenilebilen davranışlardır (Yüksel, 2004)

Aile: “Bir toplumda hukuki temele dayalı evlilik ve akraba bağılılığı oluşmuş aynı mekânda yaşayan en küçük toplumsal kurumdur” (T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, 1990).

BÖLÜM 2

2.LİTERATÜR

2.1 Okul Öncesi Eğitim

Eğitimin ilk basamağını oluşturan okul öncesi eğitim, çocuğun kişiliğinin temellerinin atıldığı, bilişsel, fiziksel, psiko-motor ve sosyal-duygusal gelişimlerinin sağlıklı bir şekilde geçirmesinin önemli olduğu yılları kapsar. Çocukları yaşama hazırlama ve aileyi okul öncesi eğitim konusunda bilinçlendirmeyi hedefler (Kandır, 2001).

14. Milli Eğitim Şurasında Okul Öncesi Eğitimi, “0-72 ay grubundaki çocukların gelişim düzeylerine ve bireysel özelliklerine uygun, zengin uyarıcı ve çevre imkânları sağlayan, onların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişmelerini destekleyen, onları toplumun kültürel değerleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren ve ilköğretime hazırlayan, temel eğitim bütünlüğü içerisinde yer alan bir eğitim süreci” olarak tanımlanmıştır (MEB, 1993).

Okul öncesi eğitimin amaçları; çocukların bedensel, zihinsel ve duygusal gelişimini desteklemek, olumlu alışkanlıklar kazanmasını, düzgün konuşmasını sağlamak, ilköğretim sürecine hazırlamak ve olumsuz koşullardan gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmaktır (MEB, 2006).

Okul öncesi eğitimi döneminde, çocuğun gelişim alanları desteklenerek, ihtiyaçları belirlenerek ve bunu uygun eğitim ortamı sağlanarak yaşamın temelleri atılmaya başlar. Çocuğun ihtiyaçlarını ön plana alan eğitsel çabalar, uzun vadede birçok olumlu etki yaratarak çocuğun yaşamına yansımaktadır (Turaşlı, 2007).

Bloom'a göre; on yedi yaşına kadar olan zihinsel gelişimin % 50'si dört yaşına, %30'u sekiz yaşına, %20'si on yedi yaşına kadar oluşmakta iken, on sekiz yaşına kadar olan okul başarılarının %33'ü ilk altı yaşta kazanılmaktadır. Yapılan araştırmalar, okul öncesi eğitim alan çocukların zihinsel becerilerinin, sosyal becerilerinin, öz bakım becerilerinin almayanlara göre daha iyi olduğunu göstermektedir (Lokumcu Tozar, 2011).

Okul öncesi dönem, gelişimde kritik yılları içerdiğinden bütünsel gelişimi en iyi şekilde desteklemek kişinin var olan potansiyelinin en üst sınıra kadar gelişmesini sağlayacaktır. Çocuk olgunlaşma süreci ile birlikte tüm yaşantılarını birbiri üzerine ekleyerek bunlar üzerinde ilişki kurmaya başlar. Bunların başarılmasında, çocuğun içinde bulunduğu ortamdaki uyarıcı çevrenin nasıl olduğu, çocukla ilgilenen kişiler ve iyi hazırlanmış eğitim programları büyük rol oynar (Oktay, 2003; Oktay 2007; Ahmetoğlu, 2009).

Örgün eğitimin bir parçası olan okul öncesi eğitim kurumları ile birey eğitim hayatına ilk adımını atar. Çocuğun sosyal, duygusal ve akademik gelişiminin desteklendiği bu kurumlar çocukların daha sonraki yaşamlarını önemli ölçüde etkileyen böylece topluma yararlı bireyler yetiştirilmesini sağlayan basamağını oluşturur. Ailelerde ve kurumlarda verilen eğitim çocuğa toplumsal ve ahlaki değerlerin aktarılmasını kişiliğinin şekillenmesini sağlar. Bu nedenle temel bilgi ve becerilerin kazanıldığı okul öncesi eğitim süreci büyük önem taşımaktadır (Aral, Kandır ve Yasar, 2000; Yavuzer, 2002).

Yaşamın ilk altı yılını kapsayan beden sağlığı ve kişilik yapısının temeli atılan okul öncesi dönemde, çocuğun bilişsel, bedensel, duygusal ve sosyal gelişimi hızlıdır, çocuk yaşama yönelik temel alışkanlıklar kazamaya başlamıştır. Çocuğun nitelikli bir okul öncesi eğitim ile desteklenmesi, topluma uyum sağlamayı, kendini ifade etmeyi, çevresiyle iyi ilişkiler kurmaya yönelik sosyal beceriler öğrenmesi gelecekteki yaşamını olumlu yönde etkileyecektir. Bu yönde yapılan araştırmalarda, çocukluk yıllarında kazanılan davranışların büyük oranda yetişkinlikte bireyin kişiliğini, tavırlarını, inancını, değer yargılarını ve alışkanlıklarını biçimlendirdiğine ulaşılmıştır. (Gürkan, 2000; Oktay,2003).

Çocuğun ilk çevresini aile bireyleri oluşturur. İçinde bulunduğu sosyal çevrenin kişiyi kabul etmesi ve kişiliğinin şekillenmesi çocuğun sosyal gelişimi açısından önemlidir. Çocuğun bu yönden gelişmesi okul öncesi kurumlarının işlevleri arasındadır. Okul öncesi eğitim kurumlarında çocuk ailesi ve sosyal çevresi dışında toplumun kültürel değerlerini özümsemesine yardımcı olan bir sosyal ortamın içinde bulunur. Bu ortam çocuğa kendini ifade etme olanakları sağlayarak kendini anlamasına, toplumdaki büyük-küçük ve yaşıtı olan kişilerle iyi ilişkiler kurmasına fırsat vermektedir (Tos, 2001; Şahin, 2005). Çocuğun bulunduğu çevreye uyum sağlamaya yönelik deneyimler edinmesi ileriki yaşlarına olumlu yansıyacaktır.

Oktay'ın ifade ettiği gibi “yaşamın sihirli yılları” olan bu dönemde çocuğun yaşadığı fiziksel ve sosyal çevre olanakları önem taşımaktadır (Oktay, 2007). Okul öncesi dönem çocuğu, etkileşime girdiği her şeyi daha sonra kullanmak üzere zihnine kaydeden alıcı konumundadır. Çevresinde gördüğü her yeni durumda daha önce benzer olanlarla bağ kurarak zihninde var olan davranışı ortaya çıkarır. Bu sebepten bu dönemde çocuğa etkileşim kurabileceği bir ortam sunulmalıdır (Yavuzer, 2003). Spache- Spache (1986), okul öncesi eğitim ortamında çocuğun günlük yaşam ilişkilerinin temelini oluşturan davranışlardan tek başına ya da grup halinde çalışabilme, materyalleri ya da oyuncakları kullanma sırasını bekleyebilme, paylaşabilme, sözel yönergeleri uygulayabilme, sorumluluklarını yerine getirme, yardımlaşma gibi duygusal ve sosyal yeterlilikleri deneyimlediğini belirtmiştir. Okul öncesi ortamda deneyimlediği bu yaşantıları hayatı boyunca yaşayacağı ilişkilerin bir örneğini oluşturur (Turaşlı, 2007).

Boyd, Barnett ve Bodrova (2005), çocukların okulda başarılı olmaları için; zihinsel becerileri, motivasyon nitelikleri, sosyal ve duygusal becerileri arasında bütünsel bir uyuma ihtiyaç olduğunu ifade etmişlerdir. Başkalarının duygularını anlama, kendi duygu ve davranışlarını kontrol etme, yönergeleri izlemeyebilme, akranları ve öğretmenleriyle iyi ilişkiler kurabilmeleri gibi davranışlar bu noktada önemli olmaktadır. Erken çocukluk döneminde sosyal ve duygusal gelişimin önemi ve deneyimlerinin ilerleyen yıllara yansması düşünülerek, okul öncesi eğitim programlarının sosyal gelişimi destekleyecek şekilde düzenlenmesinin gerekli olduğu belirtilmiştir.

Yüksek kaliteli erken çocukluk eğitimi alan çocukların sosyal ve akademik hayatlarında da pozitif etkiler görüldüğü bildirilmiştir. Deneysel çalışmalar gösteriyor ki; çocukların sosyal duygusal becerileri ile onların kısa ve uzun dönem akademik başarı sonuçları arasında bir ilişki bulunmaktadır. Çocukların dikkatini toplama, kendini kontrol etme gibi davranışsal becerileri okuma ve matematik gibi derslerdeki akademik başarılarını etkilemektedir (Foullks ve Morrow, 1989; Tominey ve Rivers, 2013). Sınıf başarısı için önemli olan bu beceriler; dikkat yetenekleri, öğretmenini dinlemesi, yönergeyi takip etmesidir (McClelland, Morrison ve Holmes, 2006). Bu sebepten kaliteli okul öncesi eğitim ile çocukların sosyal gelişim süreçlerinin desteklenmesi son derece önemlidir.

2.2 Sosyal Gelişim

Bireyin sosyal çevreye, toplumun beklentilerine karşı duyarlı yaklaşması, içinde bulunduğu ortamdaki diğer bireylerle anlaşabilmesi, uyumlu bir şekilde davranabilmesi sosyal gelişim sürecini ifade eder (MEB, 2011). Yavuzer' e göre sosyal gelişim, bireyin doğumu ile başlayan süreçte toplumun beklentilerine uygun davranış kazanması ve bunu günlük davranışlarına aktarmasıdır (Yavuzer, 2012). Sosyal gelişim sürecinde birey sosyal ilişkiler kurup sürdürmeyi ve yaşadığı topluma uyum sağlayabilmeyi öğrenir.

İlk çocukluk dönemindeki çocukların toplumsallaşma yolunda gelişim gösterebilmeleri,

- Sosyal kabul için ne kadar istekli olduklarına,
- Davranışlarını nasıl geliştirebilecekleri hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmamalarına,
- Davranışlarıyla sosyal çevrede kabul görmeleri arasında ilişki kurabilecek düzeyde bilişsel yeteneğe sahip olup olmamalarına bağlıdır (Yavuzer, 2012).

Birey dünyaya sosyalleşmiş olarak gelmemektedir. Sosyalleşme doğumdan başlayıp ölüme kadar devam eden bir gelişim sürecidir. Birey tüm yaşamı boyunca toplumsal beklentilere, grubun değerlerine ve kurallarına saygı göstermeyi ve çevresine uygun davranmayı öğrenmektedir (Yapıcı ve Yapıcı, 2005).

İnsanın yaşına göre sosyal gelişimini gerçekleştirmesi gerekir. Kişinin sosyal gelişim sürecinde toplum ve çevre tarafından kabul edilmesinde başkalarıyla iyi ilişkiler

kurması, toplumsal kurallara uyması, aldığı sorumlulukları yerine getirmesi, yardımlaşma, işbirliği içinde çalışma gibi sosyal davranışlar geliştirmesi beklenir (Ahmetoğlu, 2009).

2.2.1 Sosyal gelişim ile ilgili kavramlar

Sosyalleşme- Sosyalleştirme: Kağıtçıbaşı (2006) sosyalleşmeyi, insan yavrusunun toplumun bir üyesi haline gelmesi, ailesi, akrabaları ve çevresindeki insanlarla etkileşim kurarak toplumun bir parçası olduğunu öğrenmesi olarak tanımlamıştır. Budak (2003) ise sosyalleşmeyi bireyin, içinde yaşadığı toplumun normlarını, değerlerini, kendisinden beklenen rolleri, tutumları, davranış yapılarını ve toplumsal etkileşim için gerekli becerileri öğrenmesi, kimlik duygusunu kazanması, içinde yaşadığı kültürü içselleştirme süreci olarak ifade etmiştir. Bireyin çevresindeki insanlarla kurduğu iletişim ve ilişkiler sosyal uyumda önemli rol oynamakta öğrenme süreci bireyin yaşamı boyunca devam etmektedir (San Bayhan ve Artan, 2004).

Psiko-sosyal gelişim sürecinde, birey yaşadığı kültürde bulunan diğer kişilerle uyum içinde yaşamaya çalışır bunun için bulunduğu toplumsal uyaranlara, grup yaşamının kural ve zorunluluklarına karşı duyarlılık geliştirir. Bu süreç içinde bireyler yaşamları boyunca toplumda kabul görmelerini sağlayan değerleri, davranışları ve inançları öğrenirler (Gander ve Gardiner,1998). Çocukların kazandıkları bu davranış, tutum ve düşünceler çocukların değer yargılarının temelini oluşturmaktadır. Değerlere ilişkin bilgiler yaşam boyu öğrenmekle birlikte temel bilgiler erken çocukluk döneminde edinilmektedir (Uyanık Balat ve Balaban Dağal, 2009). Çocuğun toplumsal davranışları öğrenip topluma uyum sağlamasında önce aile daha sonra okul ortamı ve oyun alanlarını paylaştığı akran grubu etkili olmaktadır (Gander ve Gardiner, 1998). Ebeveyn ve öğretmenler tarafından çocuğa deneyim yaşayacağı fırsatlar sunularak rehberlik edilmesine bağlıdır. Bütün bu etkenler, çocuğun sosyalleşmenin en önemli özelliği olan insanları anlamasını ve gruba uyum göstermesini etkiler (Yavuzer, 2003).

Bireyin hayat boyu süren sosyalleşme süreci doğumundan itibaren insanlara yönelmesi, gözleriyle takip etmesi, insanlara gülümsemesi ile başlayan yemeğin nasıl yeneceğinden, nasıl oturup kalkılacağından, karşısındaki ile konuşurken nelere dikkat

edileceğine kadar en basitinden en karmaşığına sayısız bilginin öğrenilmesini kapsamaktadır. Birincil ve ikincil sosyalleşme olmak üzere iki alt kategoride gruplanır. Birincil sosyalleşme bireyin ailesi veya bakım veren kişiler oluştururken; ikincil sosyalleşme okullar, kitle iletişim araçları vb. diğer sosyalleşme araçlarıyla gerçekleştirilir (Budak, 2003)

Sosyal yetkinlik: Sosyal yetkinlik kavramını, bireyin yeterli sosyal davranışlar sergilemesi ya da kendisini ve sosyal ilişkilerini yönetmesi sonucu sosyal yeterliğe sahip olması olarak açıklanmaktadır (Çorbacı, 2008). Sosyal yetkinlik kişinin yaşam boyu sahip olduğu bütün beceriler için bir ön koşuldur. Kritik dönem olarak belirtilen yaşamın ilk altı yılında kazanılmaması durumunda çocuğun sosyal çevre içerisinde kabul görmemesine ayrıca yetişkinlik hayatında da sorunlu ve uyumsuz davranış problemleri göstermesine yol açabilmektedir (Durmuşoğlu ve Arslan, 2012).

Akkök (2003)'e göre sosyal yeterlilik bireyin kendine güven duymasını, kendini ifade edebilmesini, ailesi ve arkadaşları tarafından kabul görülmesini, sosyal yönden bağımsız hareket edebilmeyi içermektedir.

Sosyal yeterlik ve sosyal beceri kavramları bazen birbirine yakın kavramlar olarak kullanılabilir. Temel düşünce ise, sosyal yeterliliğin sosyal beceriye göre daha genel bir kavram olduğu eğer kişi sosyal becerilere sahip ise, sosyal açıdan yeterli bir birey olarak görüldüğüdür (Bacanlı, 2012).

Kültür: Bireyin sosyalleşmesi için, tüm yaşamı boyunca çevresine uyum sağlayarak bir yandan başka insanlarla birlikte yaşaması, diğer yandan doğanın ona verdikleri ile sınırlı kalmayıp, önceki kuşakların bilgi birikimini, değerleri, kuralları edinmek durumunda olması gerekir. Bireyin çevresine uyum sağlamasında içinde bulunduğu toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel etkisi büyüktür (Yavuzer, 2012; Önder,2007). Toplumdan topluma farklılık gösteren kültürel faktörler aynı zamanda toplum içinde kuşaklar arasında ve sosyo-ekonomik sınıflar arasında da görülebilir (Yavuzer, 2012).

Sosyal Olgunluk: Bireyin yaşadığı toplumun kurallarına uymada yaş seviyesine göre ortaya koyduğu olgunluk durumu “sosyal olgunluk” olarak ifade edilir. Çocuk fiziksel, duygusal, bilişsel ve dil gelişimi açısından gelişmesi, zamanla büyümesi ve

olgunlaşması ile etrafındaki kişilerle etkileşimi artarak kültürel açıdan öğrenmesi gereken şeyleri öğrenir (Yavuzer, 2016).

Sosyal uyum: Uyum kişinin kendisi ve çevresi ile dengeli bir ilişki kurarak bu ilişkiyi sağlıklı bir şekilde yürütebilmesidir (Yavuzer, 2004). Bireyin dünyaya geldiğinden itibaren içinde bulunduğu fiziksel ve sosyal çevreye uyumlu davranışlar sergilemesini sosyal gelişimi sağlar. Değişik şartlar ve güçlükler yeni durumlar alışınca kadar çocukta uyum sorunlarına yol açabilir. Gelip geçici olan davranışlar uyum bozuklukları ileriki yaşlarda devam etmesi 8-9 yaşında davranış bozuklukları adı altında alınır. Bireyin çocukluğunun ilk yıllarındaki uyum bozukluklarının devam etmesi davranışlarına olumsuz olarak yansır ve bu durum çocuğun sosyal gelişim sürecini olumsuz etkiler. Bireyin daha sonraki sosyal davranışların temelini oluşturur (Kanlıkılıçer, 2005 ;Yavuzer, 2016).

Okul öncesi dönemde sosyal davranışların temellerin atılır. Bu sebepten okul öncesi eğitim alan çocuklar, sosyal faaliyetleri aile ve yakın çevre düzeyinde sınırlı olan çocuklara göre arkadaşlarıyla çok sayıda ilişki kuracaklarından, toplumsal uyum konusunda daha iyidirler (Yavuzer, 1999).

Çocuğun çevresine uyumunu etkileyen birçok etmen vardır. Bunlar şöyle sıralanabilir:

- Sosyal davranış biçimlerinin zayıf olduğu ailelerde çocuklar, ev dışında bu doğrultuda güçlü motivasyona sahip olsalar bile, iyi bir sosyal uyum gösteremezler.
- Aile içinde çocukların kendilerini özdeş tutacakları modeller zayıfsa, ev dışındaki sosyal uyumları ciddi biçimde engellenir.
- Sosyal uyum için motivasyon azlığı, çoğunlukla ev içinde ve dışında edinilen ilk sosyal deneyimlerin azlığından doğar.
- Bütün bu olumsuz koşullara rağmen, çocukların sosyal uyum gösterebilmeleri için güçlü motivasyonları olabilir. Bu durumda onların bu öğrenmeyi gerçekleştirecek küçük bir yardıma ve rehberliğe gereksinimleri vardır (Yavuzer, 2003).

2.2.2 Okul öncesi dönemde sosyal gelişim

İnsanlar dünyaya geldikleri andan itibaren sosyal bir hayata başlamış olurlar. Bu süreç birey için ilk olarak aile ortamında gerçekleşir. Çocuktan yaşamının ilk yılında beklenen psiko-sosyal görev, annesi ile arasındaki ilişkiden doğan güven duygusunu kazanmasıdır. Çocuk belirli ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için başka kişilere muhtaçtır. Annenin çocuğun ihtiyaçlarını yerinde ve zamanında karşılamasına çocuğun duygusal doyumu sağlamasını aynı zamanda anne-çocuk arasındaki ilk sosyal ilişkinin kurulmasını ve bağın kuvvetlenmesini sağlar. Bu durum çocuğun ileride kuracağı kişiler arası ilişkilerin temelini oluşturur (San Bayhan ve Artan, 2004; Yavuzer,1999).

Sosyal gelişim açısından incelendiğinde ilk olarak bağlanma kavramından söz edebiliriz. Çocuklarda güvenli bağlanmayı etkileyen dört unsur; yakın ilişki kurabilme fırsatı, verilen bakımın niteliği, çocuğun karakteristik özelliği ve aile ortamı olarak belirleyebiliriz (Kaya,2009). Bebeğin bakımını gerçekleştiren kişi ya da annenin bebeğin gereksinimlerinin uygun zamanında karşılanması güvenli bağlanmayı, belirli bir düzen ve tutarlılık içinde karşılamaması ise güvensiz bağlanmayı sağlar. Araştırmalar, güvenli bağlanan bebeklerin yaşamın ilerleyen yıllarında bireyselleşme, toplumsallaşma ve sosyal uyum becerilerinin daha yüksek olduğu göstermektedir. Ancak temel ihtiyaçları (sevgi, kabul görme, açlık, susuzluk) anne tarafından yeterli ve uygun şekilde karşılanamayan bebekler, edilgen bir kişilik yapısı geliştirmeye daha yatkındırlar (Aydın, 2000).

Bebeğin sosyal hayatı ilk başta anne, baba ve kardeşleriyle sınırlıdır. Kritik dönem olarak adlandırılan ilk altı ay bebekle kurulan sosyal ilişkiler çok önemlidir. Gülümsemesi, çocuğun başka kişilerle kurduğu ilk toplumsal davranış olarak kabul edilebilir. Araştırmalar, bebekliğin birinci yılının sosyal gelişim açısından çevresi, anne-bebek ilişkileri bakımından çok önemli olduğunu göstermiştir (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2007; Poyraz ve Dere, 2003).

Altıncı ayda çocuk tanıdığı ve tanımadığı kişileri ayırt eder. Tanıdığı insanlara olumlu tepkiler gösterirken, tanımadıklarına karşı ağlama tepkisi gösterir. Annesinin yüzündeki ifadeye uygun tepkiler gösterir. Çocuk 9. ve 13. aylarda başkalarının ses ve davranışlarını taklit etme ve oyuncaklarla birlikte oynama gözlenen sosyal

davranışlardır. Bir yaşındaki çocuk kendisini güldüren davranışlarını tekrarlar, dışarıdan bakıldığında mutluluğu anlaşılır sevgisini gösterir. Bebek bazı yasaklamaları anlamaktadır. Taklit oyunları başlar. 14-18 aylık çocuk akranları ile iyi ilişkiler kurma çabası gösterir. 18-24. aylar arasında ise akranları ile görüşebilme arayışı içindedir. Bu aylar içerisinde büyüklerin bazı uyarılarına ve yasaklarına direnir ve olumsuz tepkiler gösterebilir. 24.ayda başka çocuklarla oynarken zaman zaman kavga ettiği zaman zaman paylaştığı gözlenir. Bu aylarda çocuk ilk önemli sosyal yaşantıları edinmeye başlar (Arı, Çağdaş ve Şahin 2002; Yavuzer 2011).

İki yaş çocuğu toplumsal çevre ile bağları anne ve yakın aile bireyleri aracılığı ile başlamakta daha sonra aile dışındaki bireylerle, akran grubuyla ilişki kurup birlikte olmaktan zevk almaya başlamaktadır. Çevresine uyum sağlamaya yönelik kurduğu ilişkiler sonucu sosyal tepkileri gelişmeye başlar; taklit etme, utanma, otoriteyi kabul etme, rekabet kurma, ilgiyi üzerine çekme isteği, sosyal işbirliği kurma, istemediği durumlara karşı tepki verme vb. gibi. Çevresiyle kurduğu bu etkileşimler sosyal gelişimi arttırır. Sosyal ilişki kurabilen İki-iki buçuk yaş çocuğunun bağımsızlık duyguları artmaktadır. Bu sebepten çocuk, kendi başına başarmaya çalışma, hareketleri kısıtlandığında sinirlenme, büyüklerinin sözünü dinlemeyip tersini yapma davranışları göstermektedir. Bu dönemdeki inatçılık ve karşı çıkma davranışlarına olumsuzluk (negativizm) adı verilir (Zembat,1999; Yavuzer, 1998).

Üç yaşında çocuk, benmerkezci davranırken aynı zamanda daha dengeli ve olumludur. Ailede konulan kuralları, paylaşmayı ve sabırlı olmayı öğrenmeye başlamaktadır. Toplumsallaşma yolundaki deneyimler olarak, günlük yaşantılarında gözledikleri yetişkin ve yaşlılarını taklit ederek, onların sözlerini ve davranışlarını tekrar etmeyi sever bunu oyunlarına yansıtırlar. Yetişkinlerle, arkadaşlarıyla zaman zaman da kendi başına oynamaktan hoşlanır. Arkadaşlarını seçmeye başlarlar. Arkadaşlarıyla vakit geçirip oyun oynayıp konuşmayı daha çok severken zaman zaman kavga edebilir. Bu yaşantıları çocuğun, insan ilişkilerinin önemini farkına varmasına ve sosyalleşme sürecine olumlu yansımaktadır (Oktay, 2007; Yavuzer, 2011; Zembat ve Unutkan, 2001).

Dört yaş çocuk, sosyal gelişim açısından birçok deneyim edinmiştir. Yetişkinlerle ve arkadaşlarıyla olumlu ilişkiler kurabilmektedir. Yetişkinin çok tekrarlanan temel

davranışlarını taklit ederek öğrenir. Anne baba sevgi dolu, sakin, yardımsever ve sorumluluk sahibi kişilerse çocuk bu olumlu özellikleri örnek alırken; aksine bencil, sürekli cezalandırıcı olduğu bir ortamda yetişirse buna benzer davranışları benimseyebilecektir. Oyun oynama süresi üç yaşa göre daha uzundur. Dramatik oyunları severler. Oyun sırasında yaşadığı çatışmalar sonucu arkadaşlarının da kendisi gibi isteklerinin olabileceğinin, bazı durumlarda uzlaşmacı olması gerektiğine öğrenir (Oktay, 2007; Yavuzer, 2011).

Beş yaş çocuğunun, aile ve çocuk için “altın yaş” olarak nitelendirilmesi, yeterli ve dengeli olması ve toplumun isteklerine uygun davranmasından kaynaklanır. Çocuk bulunduğu ortamda sosyal ve konuşkandır. Beş yaş çocuğu davranışları daha düşünceli ve işbirlikçidir. Arkadaşlık ilişkileri çocuk için daha önemli halde ve saldırganlık duyguları azalmıştır. Çevresine uyumlu, görgü kurallarına uygun davranır, sorumluluk üstlenmeyi sever. Sorunları çözmeye daha çok sözel yolları kullanır. Kim olduğunu artık anlamaya başlamıştır ve kendinin daha çok farkındadır. Fiziksel özelliklerinin dışında kendisiyle ilgili daha derin bir kavrayışa sahip olmaya başlar. Beş yaş çocuğu bu özellikleri ile toplumsallaşmış bir birey görünümündedir. (Arı ve diğ., 2000; Cirhinlioğlu, 2010; Yavuzer, 2004; Zembat ve Unutkan, 2001).

Altı yaşında çocuk kendi ilgi ve meraklarına yoğunlaşsa da sosyal çevresine karşı duyarlılığı devam etmektedir. Oyun oynadığı gruplar genişlemiştir, yalnız oynamaktan hoşlanmaz. Kızlarla erkeklerin oynadığı oyunlar arasında farklılıklar vardır. Altı yaş çocuğu; başkaları ile iyi ilişkiler kurma, paylaşımında bulunma, işbirliğinde bulunma gibi davranışların yanında rekabette bulunma, kavga etme, laf dalaşında bulunma gibi davranışlarda sergileyebilir. Bazen kararsız bir düşünce yapısına sahip olabilirler ve bağımsız olma eğilimindedir (Oğuzhan ve Oral, 1992; Oktay, 2007; Zembat,1999:17).

Çocuk doğumundan itibaren birçok sosyal beceri aile ortamında ve çevresinden öğrenir. Okul öncesi eğitime başladığında evde kabul gören davranışların okul ortamında kabul görmediğini fark eder. Çocuk akran grubu ve ev dışındaki kişilerle nasıl ilişki kuracağına yönelik yeni deneyimler edinir. Bu deneyimleri sağlayan okul öncesi kurumları, onun sosyal gelişimine destek verme ve sosyal davranışları planlı ve programlı bir şekilde kazanma olanağı sağlar (Yaşar, 2008).

Yapılan araştırmalar, okul öncesi dönemde desteklenen sosyal yeterliliğın çocukların akademik açıdan ve sosyal, duygusal becerileri açısından son derece önemli olduğunu ve bireyin ileride yetişkinlik yaşamında sosyal beceri eksikliğini yaşamına olumsuz yansıdığı belirtilmektedir (Denham ve Weisberg, 2005; Choi ve Kim, 2003). Okul öncesi dönem sosyal gelişimin şekillendiğı bir dönemdir. Okul öncesi eğitim kurumları çocukların oyun ve arkadaş ihtiyacını gidererek sosyal gelişimine önemli katkılar sağlar.

Çocuğın yetişkinlikte sergileyeceğı sosyal uyum ve becerilerinin, tutum ve davranışlarının temelleri okul öncesi dönem yıllarında atılır. Okul öncesi eğitim ortamı çocuğın kendi yaşlılarıyla bir arada olup birbirlerinin haklarına saygı göstermeyi, paylaşmayı ve birbirleri için bir şeyler yapabilme gibi davranışları öğrenmesini sağlar. Çocukların burada birlikte yemek yemeleri, bu yemek sırasında birbirlerine hizmet etmeleri, oyuncakları paylaşmaları gibi alışkanlıkları kazanarak ileride kuracakları insan ilişkileri konusunda olumlu bir alt yapı oluştururlar (Tür, 2004). Okul öncesi eğitim kurumları çocukların oyun ve arkadaş gereksinimini gidererek sosyal gelişimine önemli katkılar sağlar. Ailede sağlıklı bir sosyalleşme ortamında büyüyen ve güvenli bağlanan çocukların sosyal gelişimindeki olumlu etki başarılı akran ilişkileri kurmalarını; akranları tarafından kabul görmelerini ve sevmelerini sağlayacaktır (Arı, 2005; Gülay, 2008).

Malecki ve Elliot (2002), erken çocukluk döneminden üçüncü ve dördüncü sınıfa kadar yaptığı boylamsal çalışmada okul öncesi dönemde kazanılan sosyal gelişim özelliklerinin ilköğretim dönemindeki çocukların sosyal beceri ve akademik performanslarını etkilediğini bulmuştur. Bu dönemde sosyal beceri özelliklerini kazanamamış bireyler, sosyal davranışlar sergileyememekte akranları ile iyi ilişkiler kuramayıp, problemleri davranış göstermektedirler (Akt. Dereli İman, 2014).

2.3 Sosyal Beceriler

Beceri, belli bir amaca yönelik isteyerek tekrarlanabilen davranış ve davranışlar serisidir. Sosyal beceriler ise; insanlar arasındaki iyi ilişkilerin temelini oluşturan, çocuğın sosyal gereklilikleri yapabilmek için başvurduğu, amaca götüren özel yollardır.

Çocuğun gösterdiği sosyal becerilerden, başkalarıyla yakınlık kurması, empati kurabilmesi, duygularını kontrol edebilmesi, iyi bir takım üyesi olabilmesi gibi özellikleri sayesinde akranları tarafından kabul edilme düzeyini de arttırmaktadır (Wilson ve Sabee, 2003: Akt. Akduman, Günindi, Türkoğlu, 2015).

Sosyal beceri kavramı bireyin belli bir ortamda toplum tarafından kabul edilecek kendisi ve başkaları için yararlı olacak biçimde davranabilmesidir (Çetin, Alpa ve Albayrak, 2003). Bireyin sahip olduğu sosyal beceriler yaşamı boyunca diğer insanlarla sağlıklı ilişkiler kurmasını sağlar.

Sosyal becerilerini geliştirmek için, bireylerin sosyal yeterliğe sahip olabilmeleri gerekmektedir. Sosyal becerilere sahip bireyler edindiği bilgilerle başkalarıyla sağlıklı ilişkiler kurabilirler, kendi haklarına ve başkalarının haklarına saygı duyabilirler. Böylece toplum tarafından kabul edilen sosyal davranışlar gösterdikleri için toplumla bütünleşebilirler (Ceylan, 2009; Gülay ve Akman, 2009).

Çocuğun gereksinimlerinin karşılanması, ilgi, istek ve gelişim özelliklerine uygun ortamların oluşturulmasında başlangıçta aile sorumlu olmakla birlikte, ilerleyen yıllarda bu sorumluluğu okul öncesi eğitim kurumlarıyla birlikte paylaşırlar. Çocuğun çevresindeki sevdiği kişilerin bu sorumluluğu üstlenerek çocuğa istenen davranışlarda model olması oldukça önemlidir. Artık eğitim ortamında çocuğa kazandırılmak istenilen akademik becerilerin yanında sosyal gelişiminin de ne kadar önemli olduğu dikkate alınarak sosyal becerilerin geliştirilmesi önem kazanmıştır. Sosyal becerilerin geliştirilmesinde, yaş faktörü ile birlikte çevresel faktörler ve bu kapsamda da eğitim oldukça etkilidir. Çocuklar okul öncesi eğitim ortamlarında diğer çocuklar ve yetişkinlerle birlikte empati, işbirliği, sırasını bekleme, duygu ve düşüncelerini uygun yollarla ifade etme, kendi haklarını koruma ve diğerlerinin haklarına saygı duymayı içeren tüm bu becerilerin geliştirilmesine yönelik çabalarının temelinde, sosyal davranışları geliştirebilmek ve çocukları uygun davrandıklarında desteklemek bulunmaktadır. (Akkök, 2003; Dinç, 2015; San Bayhan ve Artan, 2004).

Araştırmalar çocuğun sosyal becerilerinin akademik becerilerini de etkilediğini göstermektedir. Çocukluk yıllarında edinilen sosyal becerilerin, uzun dönemde

çocuğun sosyal-duygusal, bilişsel ve akademik becerilerinin gelişimi üzerinde kalıcı bir etkisi vardır (Holland ve Merrell, 1998; McCellan ve Katz, 2000; Danielson ve Phelps, 2003; Choi ve Kim, 2003).

Çocuğun sosyal davranışlarını desteklemenin yanında kişiliğinin temellerinin atıldığı okul öncesi dönemde sosyal davranışlarını etkileyen birçok etken bulunmaktadır. Çocuğun kişiliği, cinsiyeti, olgunlaşması, zekası, kardeş sayısı, kardeş sırası, akran ilişkisi, ailenin büyüklüğü, sosyo-ekonomik durumu, kültürel yapısı, sosyal etkinliklere katılımı, anne-babanın çocuk yetiştirme tutumları ve teknoloji çocuğun sosyalleşmeyi öğrenmesini, grup içindeki yerini ve sosyal gelişimini etkiler (Ahmetoğlu, 2009).

2.3.1 Sosyal becerilerin kazanılması ile ilgili kuramlar

Çocukların yaşam boyu insanlarla kurdukları ilişkileri etkileyen sosyal becerileri kazanma yönünden birbirlerinden farklı olmalarını açıklayan kuramlar geliştirilmiştir. Sosyal gelişimde önemli bir yeri olan sosyal becerilerin kazanılması ile ilgili sosyal bilişsel kuram, bilişsel gelişim kuramı, psiko-sosyal gelişim kuramı, psiko-seksüel kuram, sosyo kültürel gelişim kuramı, ekolojik sistem kuramı ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Sosyal Bilişsel Kuram: Bandura'nın geliştirdiği kuram, davranışçı olmasının yanında bilişsel özellikler de taşımaktadır. Sosyal öğrenme kuramı, bilişsel öğrenme kuramı ile davranışçı kuramdan etkilenecek şekilde ortaya koyulmuştur (Korkmaz, 2011).

Bandura'nın sosyal öğrenme kuramına göre insan davranışları ve çevre, karşılıklı etkileşim içindedir. Birey; sosyal çevresi ile girdiği etkileşim sürecinde, taklit, gözlem ve model alma yoluyla yeni davranışlar öğrenir veya var olan davranışlarını yeniler (Bandura, 1977). Bireyin bir davranışı öğrenmesi için yaşantıya dönüştürmesinin gerek olmadığını vurgular. Bireyin çevresinde gördüğü kişilerin, pekiştirilen ya da kendine göre olumlu sonuçlandığını gözlediği davranışları kendisi de göstermekte, olumsuz sonuçlanan ya da cezalandırılan davranışları ise yapmamaktadır.

Bandura'ya göre çocuk sosyalleşmesi için gerekli olan davranışları kazanırken belirli aşamalardan geçer. Bandura, sosyal öğrenmeyi dört alt işlem sürecinde incelemiştir.

Dikkat Süreci: Modeli taklit etmenin gerçekleşmesi için, dikkatin model üzerinde yoğunlaşması gerekmektedir (Bandura, 1973). Modelin yaşı, cinsiyeti, statüsü, gücü gibi özellikleri, davranışın gözlemleyen kişinin amacına uyması ve davranışın pekiştirilmesi dikkat sürecinde etkili olabilmektedir (Karataş ve Öztürk, 2009).

Hatırlama Süreci: Gözlemediği modelin hareketlerini sembolik olarak hatırd tutulması gereklidir (Bandura, 1973). Bu süreçte bireyin zihinsel tekrarlar yapması öğrendiği bilgileri daha uzun süre aklında tutmasını sağlar.

Motor Taklit İşlem Süreci: Davranışın doğru biçimde yeniden oluşturabilmesi için bireyin yeterli motor beceri gösterebilmesi gerekir. Örneğin; bir çocuk babasının testereyi kullanmasını gözleyebilir, fakat yeterli fiziksel kuvveti yoksa davranışı çok iyi taklit edemeyebilir. Sadece gözlem yaparak tepkilerinin yeni örüntülerini öğrenebilir (Orçan, 2008).

Pekiştireç ve Güdüleyici İşlem Süreci: Bireyin gözlemlenen davranışı taklit edip etmeyeceği davranışın sonunda modelin çevresinde aldığı tepkiye göre belirlenir. Model aldığı kişi davranışı sonunda ödüllendirildiğinde gözlemleyen kişi de aynı davranışı gösterme eğiliminde olur (Korkmaz, 2011). Davranışın devamlılık sağlaması için bireyin pekiştireç beklentisinin karşılanması ve doyuma ulaşması gerekir (Bandura, 1973). Modelin cezalandırıldığı durumlarda ise, gözlemleyen aynı davranışı yapmamaya gayret gösterecektir (Korkmaz, 2011).

Bandura' nın kuramı göz önüne alındığında okul öncesi çağındaki çocukların gözünde büyük öneme sahip ana-baba ve öğretmenlerin iyi birer model olması, olumlu tutum ve yaklaşımları çocukların pek çok istedik davranışı kazanmalarını sağlar (Senemoğlu, 1997). Aynı zamanda çocuk çevresinde bulunan akran grubu ile etkileşime girme sürecinde de akranlarını model olarak yeni davranışları öğrenir.

Etkili sosyal etkileşim süreci çocuğun bilişsel gelişimi için olumlu etkiler gösterir. Aile bireyleri çocukla geçirdikleri süreçte çocukla olumlu iletişim kurmalı, problem çözme yönünde farklı bakış açıları kazandırabilmek için kılavuzluk etmelidir. Ayrıca çocuk akran grubuyla birlikte geçirdiği zaman içerisindeki sosyal etkileşim sürecinde başkasının fikrini dinleyebilme, değerlendirme ortak bir fikir bulabilme gibi sosyal beceriler kazanır.

Bilişsel Gelişim Kuramı: Bilişsel yaklaşım davranışçılığın aksine, bireylerin sadece belli edimlerin koşullanması ya da uyarıcıya verdiği tepkiler ile etkin olmayacağını vurgulayarak bireysel farklılıkların önemsenmesi gerektiğini belirtmiştir (Ataman, 2004). Aslında bebek, başlangıçta tümüyle refleksif nitelikte yani davranışsal şemalar kullanır, büyüdükçe olgunlaşma, yaşantı ve uyum yoluyla zihinsel şemalar kullanmaya başlar (Aydın, 2008). Çocuklar geçirdikleri yaşantıları ile biyolojik olgunlaşma düzeyleri arasında oluşan etkileşim sayesinde çevrelerini yorumlarlar (Erden ve Akman, 2009). Bilişsel gelişim kuramı, bireyin çevresindeki dünyayı anlamasını ve öğrenmesini sağlayan zihinsel faaliyetlerdeki gelişim sürecidir.

Bilişsel kuramlar, uyarıcı ve tepki arasındaki içsel süreçlere odaklanarak, algılama, bellek ve düşünme gibi zihinsel bilgi işlem süreçlerini, organizmanın bilgiyi nasıl edindiğini ve bu bilgiyi problemleri çözmek üzere nasıl kullandığını açıklamaya çalışmıştır. Birey bu şekilde kendisi ve çevresi hakkında yeni bilgiler edinir, geçmişte yaşadıklarını hatırlar, karşılaştığı sorunları çözer ve gelecekle ilgili planlar yapar (Ataman, 2004, Cüceloğlu, 2008).

Bilişsel gelişim kuramcılarında Bruner; bebeğin duyu organları aracılığıyla nesnelere algıladığını öğrenmelerinin motorik eylemler yoluyla gerçekleştiğini savunur (Aral ve Baran, 2011).

Çocuğun ilk yıllardaki bilişsel gelişimi, sosyal ve duygusal gelişimini etkiler. Her iki gelişim alanı da birbirini etkiler. İyi bir ortamda yetişen çocuk daha çabuk bilişsel gelişimini tamamlar. Buna karşılık bilişsel zemin çocuğun daha etkin sosyal ve duygusal ilişkiler geliştirmesine yol açar. Sağlıksız ilişkiler ortamında yetişen başka bir çocuk ise bilişsel gelişim yönünden gecikir ve bu gecikme sosyal ve duygusal gelişiminin gecikmesine yol açar (Cüceloğlu, 2008).

Bilişsel gelişim kuramcılarında göre bireyin bilişsel düzeyi ve sosyal çevresi sosyal becerileri öğrenmede etkilidir. Birey, öğrenme işine etkin olarak katılarak yani kendisine sunulan uyarıcıları seçip, bunları anlamlı hale getirerek ve en uygun tepkiyi üretmek için yeni bir bilgi öğrenebilir. (Dereli, 2008).

Psikososyal Kuram: Erikson'un psikanalitik kuramı benimsemiş fakat bazı eksiklikleri fark ederek kuramını geliştirmiştir. Erikson'un teorisi insan gelişiminde kültür ve sosyal çevrenin rolünü vurgulaması açısından Freud'dan ayrılır. Erikson insan yaşamını sekiz döneme ayırarak, her dönemde bireyin benliğinin çözmesi gereken biri olumlu diğeri olumsuz olası iki çözüm ile karşı karşıya kaldığını savunmuştur. Bu evreler; güvene karşı güvensizlik, bağımsızlığa karşı utanma ve şüphecilik, girişkenliğe karşı suçluluk duyma, başarıya karşı aşağılık duygusu, kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası, dostluk kazanmaya karşı yalnız kalma, üretkenliğe karşı durgunluk ve benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk şeklinde sıralanmaktadır Evrelere verilen isim benliğin o dönemde geçirdiği psikososyal duruma göre verilmiştir. Normal kişilik gelişimi için psikososyal görevlerin zamanında tamamlanması gerekir.

Her bir krizin sağlıklı çözümü bireyin psikososyal gelişimini olumlu etkileyen umut, irade, amaç, yeterlilik, sadakat, sevgi, bakım/ilgi ve bilgelik ego özelliklerini ya da güçlerini ortaya çıkarır. Bireyin benlik bütünlüğü oluşturmasını desteklemeyen sosyal çevre ile etkileşimi sonucunda krizin oluşturduğu olumsuz deneyimler içe çekilme, yükümlülük, çekingenlik, tembellik, red, dışlanmışlık, reddedicilik, aşağılama, ego patolojilerini ortaya çıkarır (Özgüngör ve Kapıkıran, 2011).

Çocukta temel güven duygusunun kazanılması için bebeklik döneminde fizyolojik ihtiyaçlarının belirli bir düzen içinde tutarlı olarak karşılanması, ilgi ve sevgi gösterilmesi gereklidir. Erikson'un psikososyal gelişim kuramı da dikkate alındığında, ilk 18 ayda çocuğa özellikle annenin ya da bakım veren kişinin yaklaşımının ve bahsedilen gereksinimlerinin karşılanması çocukta güven ya da güvensizlik duygularının oluşumuna yol açar. Bireyin ileride başkaları ile kuracağı ilişkilerde güven duygusunun temelini oluşturur.

Erikson, çocuğun 18 ay ile 3 yaş arasındaki sürecin özerkliğe karşı kuşku ve utanç duygusunun kazanıldığı dönem olduğunu belirtir. Anne ve babanın çocuğa aşırı koruyucu yaklaşmaması çocuğun özerkliğe yönelik atılımlarını engellemesi çocukta utanç ve şüphe duygusunun oluşmasına sebep olabilir. Buna karşın anne ve babanın çocuklarıyla sağlıklı ilişki kurması, gelişimini destekleyerek çocukta özerklik duygusunun gelişmesini sağlayabilir (Burger, 2006).

Erikson kuramında 3 ile 6 yaş arası dönemi girişkenliğe karşı suçluluk duygusunun kazanıldığı dönem olarak belirtir. Çocuk çevresiyle sosyal ilişkilerini sürdürmeye yönelik deneyimler yaşar. Çocuğa bu dönemde oyun arkadaşları ile iyi ilişkiler edinmeye, aralarında oluşan problemlere çözüm yolları bulmaya yönelik yolların öğretilmesi gerekir. Bu şekilde çocukta girişkenlik duygusunun gelişeceğini belirtir (Burger, 2006).

Erikson çocuğun sosyal çevresindeki bireylerin özellikle okul öncesi dönemde ailenin ya da bakımını sağlayan kişinin çocuğun içinde bulunduğu psiko sosyal dönemde olumlu olan duyguyu kazanmasında önemli etkisi olduğunu vurgulamaktadır. Daha sonrasında bu rolü okul öncesi dönemi çocuğunun yakın çevresi, oyun arkadaşları, akran grubu, öğretmeni de paylaşmaktadır.

Psiko-Seksüel Gelişim Kuramı: Freud'a göre yeni doğmuş bebekler farklı aşamalardan geçerek kişiliklerini geliştirmekte olduğunu belirtmiş bireylerin kişilik ve anaormal davranışları üzerinde durmuştur. Freud, çocuklukta cinsel dürtülerin, vücudun oral, anal, ve genital bölgelerinde gezinerek odaklandığını savunmuştur. Freud, bu aşamaları Psiko-Seksüel Gelişim olarak adlandırmaktadır (Berk, 2013; Bee ve Boyd, 2009).

İnsanın doyurmaya çalıştığı dürtüleri vardır. Toplum tarafından kabul edilen kültürel değerlerin bireye aktarılması ile olağan koşullar içinde şekillenen kişilik sistemleri (id, ego, süperego) egonun yönetici önderliği altında bütün olarak işler. Bu bağlamda, id kişiliğin biyolojik, ego psikolojik ve süperego da toplumsal yönünü oluşturur (Dönmezer, 2007). Psikoanalitik kuram sosyal yetersizliklerin temelinde kriz dönemlerinin (oral dönem, anal dönem, fallik dönem, latent dönem, genital dönem) sağlıklı koşullarda yaşanmamasının olduğunu savunmuştur.

Psikanalitik Yaklaşım'da, çocuğun ailesi ve yakın çevresindekilerle özellikle gelişimsel açıdan önemli olan erken çocukluk yıllarında kurduğu ilişkinin niteliğinin, onun kişilik gelişimine önemli katkıları olabileceğini vurgulanmıştır (Düzgün, 2006).

Sosyo Kültürel Gelişim Kuramı: Vygotsky'nin sosyo-kültürel teorisi, bireyin zihinsel gelişimde sadece kendi başına geçirdiği süreç dışında sosyal çevresindeki kültürel nesnelere, dil, semboller ve sosyal kurumlarında gelişim ve öğrenmenin yardımcıları

olduğunu açıklar (Schunk, 2014). Vygotsky'nin kuramı yakınsak gelişim alanı kavramı ile bağlantılıdır. Yakınsak gelişim alanı, bireyin bağımsız olarak problem çözerken harcayacağı potansiyel ile bir yetişkinin rehberliğinde ya da akranlarıyla işbirliği içerisinde problem çözerken harcayacağı potansiyel arasındaki farktır. Yani çocuk, yetişkinin rehberliğindeyken veya akranlarıyla işbirliği yaparken, tek başına gösterdiği performanstan daha fazlasını ortaya koyar. Yakınsak gelişim alanı, çocuğun bildikleri ve bilecekleri arasındaki geçişi oluşturur. Vygotsky gelişimin bu alan içinde olduğunu savunur (Bacanlı, 2012).

Vygotsky'e göre, sosyal olarak etkileşimin yaşandığı süreçte çocuklar birçok kavramı öğrenirler. Öğrenmeyi kolaylaştırmak için sosyal etkileşimi arttıran bir öğrenme ortamı yaratılmalıdır (Schunk, 2014).

Ekolojik Sistem Kuramı: Bronfenbrenner kuramında çocuğun içinde bulunduğu çevrenin önemini vurgulayarak sosyalleşmesindeki rolüne dikkat çekmiştir. Çocuk dünyaya geldiği günden itibaren bulunduğu yaşam şartlarına uyum sağlama çabasıdır. Gelişime sosyokültürel açıdan yaklaşan kuramda beş ekolojik sistem bulunmaktadır: Mikrosistem, kişisel yaşamı temsil eder. Çocuğun okulu, ailesi, akran grubu örneklerdir. Mezosistem, (orta sistem) küçük sistem ile dış sistem arasındaki ilişkileri oluşturur. Bunlar aile ile okul arasındaki ilişkiler olabilir. Ekzosistem (dış sistem) bireyselliğin aktif rol oynamadığı sosyal ortamlardaki tecrübelerin bireyi nasıl etkilediğini ortaya koyar. Makrosistemi (büyük sistem) kültür içinde yer alan adetler, gelenekler gibi bireysel davranışları, tutumlar oluşturur. Çocukların davranışlarını şekillendiren kültürel faktörler gibi daha büyük sosyal sistem ile çocuğun içinde bulunduğu aile ortamı, okul ortamı gibi daha küçük sosyal ortamların etkileşimi ile çocuğun sosyal becerileri gelişir. Bu sebepten sosyal kültürel farklılıklar göz önüne alınarak hazırlanan eğitim programı ve çevrenin oluşturulması sosyal becerilerin gelişimini olumlu yönde etkileyecektir (Miller, 2008; Worden, 2002).

2.3.2 Sosyal Becerilerin Boyutları

Caldarella ve Merrell (1997), çocuk ve ergenler üzerinde 21 araştırmayı kapsayan sosyal becerilerin boyutlarını belirlemek üzere yaptığı çalışmanın sonucunda çocuk ve ergen sosyal becerilerinin beş boyut olduğu belirlenmiştir. Bu boyutlar ve içeriğindeki beceriler şunlardır;

1) Akranlarla İlişkili Beceriler: Kolaylıkla arkadaşlık kurma, arkadaşlarıyla sohbet etme, tartışmalara katılma, arkadaşlarından ihtiyaç duyduğu zaman yardım etme veya yardım isteme, arkadaşlarının haklarını koruma, duygularına duyarlı olma, takdir etme, oyuna davet etme gibi arkadaşlık ilişkilerini olumlu etkileyen sosyal becerileri oluşturur.

2) Kendini Kontrol Etme Becerileri: Öfkesini denetleyebilme, problem durumu karşısında serinkanlı olma, uzlaşmacı davranma, eleştirilere açık olma gibi bireyin kendisini kontrol etmesini sağlayan sosyal becerileri oluşturur.

3) Akademik Beceriler: Bağımsız çalışabilme, verilen yönergeleri uygun şekilde yapabilme, boş zamanlarını verimli olarak değerlendirebilme, gerektiğinde yardım isteme gibi bireyin başarısını olumlu etkileyen sosyal becerileri içerir.

4) Uyum becerileri: Yönergelere uygun davranma, kuralları takip etme, eşyalarını paylaşma, sorumluluklarını yerine getirme gibi sosyal becerileri içerir.

5) Atılganlık Becerileri: Başkalarıyla iletişime kurma yönünde girişimde bulunma, oyun oynamaya arkadaşlarını çağırma, duygularını ifade edebilme gibi sosyal becerileri oluşturur.

Bacanlı (2012), sosyal becerileri bireylerin yaşamındaki işlevlerine göre beş kategoride gruplandırmaktadır. Bunlar;

- ✓ Sosyal beceriler bireyin çevresi ile etkileşimini artırabilir.
- ✓ Sosyal beceri bireyin zorlandığı durumların üstesinden gelmesine yardımcı olur.
- ✓ Bazı sosyal beceriler çatışmayı değerlendirmeyi veya çözüm bulmayı kolaylaştırır.

- ✓ Bazı sosyal beceriler, bireyin kurduğu sosyal etkileşimin devam etmesine yardımcı olur.

Merrel ve Gimpel'e (1998) göre sosyal beceriler üç kategoriden oluşmaktadır. Bunlar; kişilerarası davranışlar (kendisini ifade etme becerileri, işbirliğinde bulunma, oyun oynama gibi), kendisiyle ilgili davranışlar (kendisine karşı olumlu tutumda bulunma, duygularını açığa vurma, ahlaki davranış gibi) ve görevle ilişkili davranışları (sorumluluklarını yapabilme, yönergelerle uygun davranma, işe gitme, başladığı işini bitirme, tek başına çalışma gibi) içerir.

Gresham ve Elliott (1990), okul öncesi dönemdeki sosyal becerileri işbirliği, sorumluluk, kendini kontrol ve atılganlık olarak belirtmiştir.

İşbirliği: Başkalarına yardım etme, paylaşma, kural ve yönergelerle uygun davranmayı kapsamaktadır.

Sorumluluk: Yetişkinlere ilişkin iletişim becerilerine sahip olma, eşyalarına ve işine sahip çıkma vb. tutum ve davranışları kapsamaktadır.

Kendini Kontrol: Çatışma durumlarında (örneğin; rahatsız edici davranışlara uygun tepki verme) ve çatışma olmayan durumlarda (örneğin; sıraya girme, iltifat edebilme gibi becerileri gerektiren durumlarda) gösterilen davranışları içermektedir.

Atılganlık: Kendini tanıtmaya, başkalarına bilgi sorma, gibi ilişkileri başlatan davranışları ve başkalarının davranışlarına tepki vermeyi kapsamaktadır.

2.3.3 Sosyal Beceri Yetersizlikleri

Sosyal beceri eksikliği, bireyin çevresinde gözlemlendiği uygun davranış örnekleri bulma ve sosyal etkileşim sırasında karşı tarafa uygun tepkide bulunma yetersizliklerinden dolayı görülmektedir. Aynı sosyal çevrede, aynı sosyal beceri örnekleri gözlemlenmelerine rağmen, bireysel farklılıklar sebebiyle bazı bireyler uygun sosyal davranışları edinemezler (Dereli, 2008).

Parker ve Asher (1987), sosyal beceri eksikliği ya da yetersizliğinin çocukları okul başarısızlığı, saldırganlık, suça eğilim ve çeşitli psikolojik bozukluklar gibi kısa ve uzun vadeli birçok olumsuz duruma sürükleyebileceğini belirtmiştir.

Çocuğun yaşamın ilk yıllarında sosyal açıdan yeterli olmaması ileride yetişkin olduğunda da sosyal duygusal yetersizliklerle karşı karşıya kalmasına, suça yönelim, kaygı, depresyon, şizofreni gibi problemler yaşama ihtimallerinin sosyal beceriye sahip akranlarına oranla daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur (Gülay ve Akman, 2009).

Gresham (1998), sosyal beceri yetersizliklerini dört grup içinde sınıflandırmıştır.

1. **Beceri yetersizliği:** Bandura'nın sosyal öğrenme teorisinde belirttiği kazanım ve öğrenme eksikliğidir. Beceri eksikliği bireyin çevresiyle etkileşimde bulunabilmesini sağlayan sosyal becerilerin çocukta bulunmamasıdır. Eğer kişi beceriyi daha önce kullanmamış ise, bireyin beceriyi kazanmadığı, davranış repertuarında bulunmadığı söylenebilir.
2. **Performans yetersizliği:** Performans yetersizliği bulunan bireyin davranış repertuarında beceri bulunmakta ancak birey bu beceriyi gerekli düzeyde kullanamamaktadır. Bunun sebebi olarak bireyin beceriyi göstermek için ortama sahip olmaması ya da çevresindeki kişilerin davranışı pekiştirmemesi olabilir.
3. **Kendini kontrol yetersizliği:** Bireyin öfke, kaygı gibi yoğun duygusal tepkilerini kontrol etmedeki yetersizliği herhangi bir sosyal beceriyi öğrenmesini engelleyebilir. Bu durum akranları tarafından reddedilmesine yol açmaktadır. Bireylerin sosyal ortamlarda etkileşimde bulunmalarını engellemekte çevresinde gözlem yapma ve model alma şansını engellemektedir (Dereli, 2008).
4. **Beceriye ortaya koymada yetersizlik:** Bireyin edinmiş olduğu sosyal becerileri göstermesine duygusal tepkilerindeki fazlalık engel oluşturmaktadır. Birey beceriyi öğrenmesine rağmen becerinin bazı kısımlarını yansıtamamaktadır. Kendini kontrol beceri yetersizliğinde bireyin, duygularındaki artış bir beceriyi öğrenmesini engellerken, beceriyi ortaya koymada ise birey öğrendiği sosyal beceriyi duygularındaki fazlalık nedeniyle istenilir düzeyde ortaya koyamamaktadır (Çifci ve Sucuoğlu, 2004).

Erken yaşlarda sosyal beceri yetersizliği için önlem alınmazsa, ileriki yıllarda özellikle ergenlik ve yetişkinlikte de sosyal etkileşimde yetersizlik devam edebilir. Araştırma bulguları, yaşlılarına göre daha az sosyal beceriye sahip olan çocukların kendilerini daha yalnız hissettiklerini ve daha depresif davranışlar sergilediklerini belirtmektedir (Şahin ve Karaaslan, 2006). Avcıoğlu (2005), erken müdahale edilmezse, yaşlılarına göre çocuğun sosyal gelişimlerinde ve akademik performansta geriye düşebileceklerini ifade etmiştir. Ayrıca bu çocuklar akranları tarafından dışlanabilir, ihmal görebilir, yetişkin istismarı ile karşılaşabilirler (Çetin ve diğ., 2003). Bireyin çocukluk döneminde yaşadığı sosyal becerilerin eksikliğinin olumsuz etkileri, çocukluk döneminden yetişkinlik dönemine kadar tüm yaşamına yansır (McCellan & Katz , 2001; Danielson & Phelps , 2003; Choi ve Kim , 2003) .

2.4 Sosyal Becerileri Etkileyen Faktörler

Yaşar'a (2015) göre, bireyin yaşamında sosyal duygusal gelişimini etkileyen faktörlerin başında yaşamın ilk yıllarında özellikle anne ya da bakım veren kişi ile kurulan bağlanma ilişkisi gelmektedir. Mizaç, doğuştan getirilen özellikleri içermekle birlikte çocukların sosyal duygusal gelişimlerdeki bireysel farklılıkları açıklamaktadır. Çocuğun sosyalleşme sürecinde aile bireyleri, akranları, okul ve öğretmen ile etkileşimi ve medya ile ilişkisi sosyal becerilerini etkileyen diğer faktörlerdir.

Gülay ve Akman (2009), okul öncesi dönemde sosyal gelişimi etkileyen temel faktörleri; aile bireyleri, akran grubu, sosyal konumu, çocuğun cinsiyeti, yaşı, çocuğun engelli olup olmaması, oyun oynaması, okul öncesi eğitim kurumları, kitle iletişim araçları olarak belirtmişlerdir.

2.4.1 Anne, Baba ve Çocuk İlişkisi

Bir bebeğin çevresiyle kurduğu ilk sosyal ilişki ağlama ile başlayıp zamanla bunun yanına gülme ve konuşma eklenir. İletişim kurma biçimi zamanla zenginleşen bebek, çevresindekileri taklit ederek yaşamsal deneyimler kazanır. Bu sebeple çocuğun sosyal beceriler kazanmasında aile bireylerinin önemi büyüktür (Ogelman ve Topaloğlu, 2012).

Yaşamın ilk yıllarından itibaren ebeveynler, sadece çocuklarını yetiştirmek, bakımını sağlamak ya da temel ihtiyaçlarını sağlamak değil, gelişimlerinin en üst seviyeye getirmeye, kapasitelerini geliştirmelerini destekleyen şartların oluşturulmasından da sorumludur (Aksoy, 2005). Aile bireyleri, çocuğun sosyalleşme sürecinin başlangıcı hayatın ilk yıllarından itibaren yaşam boyu devam eden en önemli rolü üstlenmektedir.

Çocuğun kişiliği anne baba ile etkileşimi sayesinde gelişmekte, çocuğun bulunduğu toplumun değer yargılarına ve beklentisine uyumlu bir birey yetiştirilmesinde aile büyük öneme sahiptir (Çağdaş ve Şahin, 2011). Çocuğun kalıtımla getirdiği potansiyelinin ne ölçüde gelişeceği, yaşadığı çevrenin sosyo-ekonomik ve kültürel durumu, aile büyüklüğü, daha önce geçirilen yaşantılar, anne babanın çocuk yetiştirmeye ilişkin tutumu, davranışlarındaki tutarlılık, ailenin beklentileri ve bu beklentileri çocuğa nasıl iletildiği gibi aile ile ilgili pek çok etken bulunmaktadır (Yılmaz ve Balat, 2014; Cömert ve Erdem, 2011).

Keown ve Woodward (2002)'nin yaptığı bir çalışmada ebeveyn-çocuk ilişkileri ve okul öncesi dönemde çocukların gelişimlerini etkileyen faktörlerden bahsedilmiştir. Çocuklarda duygusal ya da sosyal gelişimini etkileyen faktörlerinden bazılarının, anne ve babanın olumlu ya da olumsuz kişilik özellikleri, anne baba tutumları ve olumsuz çevre şartlarının olduğunu ifade edilmiştir.

Brodeski ve Hembrough (2007)'nin yaptığı çalışmada, çocuğun sosyal beceri eğitiminin ilk adımlarının aile içerisinde atıldığını ve anne-baba ilişkileri, parçalanmış ya da tam aileye sahip olma durumu, tek ebeveynle yaşama durumunda diğer ebeveynle olan ilişkiler, ailede yaşayan diğer bireyler çocukların sosyal becerileri kazanmalarında etken olan aileye ilişkin faktörler olduğu ifade edilmiştir.

Aile, çocuğun yaşamını özellikle 0-6 yaş arası dönemde daha çok etkiler. Çocuk dış dünya ile olumlu ilişkiler kurabilmeyi ve hayatını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeyi ailedeki ilk sosyal deneyimler sonucu kazanır. Ailenin çocuğa yaklaşımı, olumlu model olması çocuğun daha sonra ihtiyaç duyacağı insan ilişkileri kurma ve sorunlara çözüm bulma becerilerini kazanmalarını sağlayacaktır (Önder, 2004; Gizir, 2002).

Her toplumda değişiklik gösteren kültürel yapı ve değer yargıları aile bireylerinin rollerini ve çocuk yetiştirme tutumlarını etkiler. Ebeveynler, kültürel değer ve tutumları çocuklara aktaran bilgi kaynağıdır. Çocuklar buldukları kültürle çatışmamayı, uygun davranışlarda bulunmayı ebeveynlerini model alarak öğrenirler (Aksoy, 2005). Bu sebeple ebeveynlerin çocuğa olumlu model olmaları gereklidir. Ebeveynlerin sosyal becerilerine etki eden birçok etken vardır. Anne ve baba' nın kişilik yapısı, erken çocukluk döneminden itibaren yetiştirilme şekli, sosyo ekonomik koşulları, sosyal konumu, eğitim düzeyi gibi etkenler sıralanabilir. Özabacı (2006) yaptığı araştırmada, çocukların sosyal beceri düzeyi ile ebeveynlerinin sosyal beceri (kendini ifade etme, kendine güven, arkadaşlarca kabul görme, aile fertleri ve diğer bireyler tarafından kabul görme, sosyal bağımsızlık, destekleyici sosyal çevre) düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğunu belirtmiştir.

Toplum içerisindeki refah ve huzur ancak toplumun en küçük yapı birimini oluşturan aile ortamında sağlıklı ve mutlu bireyler yetiştirilmesiyle mümkün olacaktır. Yeni bir aile kuracak bireylerin bu bilinçte olup her yönden sağlıklı bireyleri topluma kazandıracak yeterli donanıma sahip olmaları oldukça önemlidir. “ Çocuk yetiştirmede amaç, sağlıklı bir kişilik oluşturmaktır. Kişiliğin temelleri ilk 5-6 yıl içinde atılır. Her çocuğun, kendine özgü bir kişilik yapısı oluşur. Kişiliğin, dengeli ve uyumlu olabilmesi, gelişim basamaklarının sağlıklı şekilde geçilmesi ile ilişkilidir. Ana hatları ile çocuklukta beliren kişilik, bazı değişim ve düzenlemelerden sonra ergenlik döneminde son halini alır (Yörükoğlu, 1989). Anne ve babanın birbirleriyle olan ilişkileri ve evlilik yaşantıları çocuğa yönelik yaklaşımlarını dolayısıyla çocuğun nasıl bir kişilik geliştireceğini etkiler.

Evlilik süresince anne babanın aralarındaki ilişkiden memnun olmalarının, çocuklarıyla olan ilişkilerinde daha sıcak ve destekleyici davranmalarına etkisi vardır. Evlilikte geçimsizlik durumunu fazla yaşayan anne babaların çocuklarıyla ilişkilerini de olumsuz etkileyecektir (Bee ve Boyd,2009). Bunun çocuğa yansımaları ebeveyn'in çocuğa yeterli ilgi, destek ve kontrolü sağlanmaması, fazla tutarsız, denetleyici ya da baskıcı davranması gibi durumlar şeklinde olabilir. Ebeveynin bu davranışlarda bulunması ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişki kalitesinin olumsuz etkilenmesine ve çocukta uyum problemlerinin olmasına sebep olabilmektedir (Öngider, 2006).

Ailelerin çocukları ile kurdukları olumsuz ilişkiler, çocuğun herhangi bir durumda susmayı seçen, içe kapanık davranan, kendine güveni olmayan ya da saldırgan davranışlar göstermesine neden olabilir. Aile içindeki ilişkiler çocuğun ilerideki sosyal ilişkilerinin temelini oluşturacaktır (Ayyıldız, 2005). Freud'a göre, çocuğun davranışları anne-babasının çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılmasına ya da karşılamamasına, sevgi ile yaklaşım yaklaşmamasına, çocuğa değer verici ya da çocuğu aşırı eleştirmesine; ayrıca, anne-babanın aile düzeninin nasıl olduğuna bağlıdır (Freud, 2003).

Çocuğun özdeşim kurduğu anne babanın kişilik yapısı, çocuğun kişiliğinin şekillenmesi, benlik saygısının gelişmesini büyük oranda etkiler. Okul öncesi dönemde çocuk anne babanın birbirleriyle ve çevreleriyle olan ilişkileri gözlemlerler. Anne babanın birbiriyle sağlıklı iletişim kurması, sevgi, saygı, hoşgörü ve güven ortamı içinde olması çocuğun sosyal becerilerine olumlu yansır. Anne babasıyla iletişim kurması ile çocuk karşılaştığı problem durumlarında çatışmaya girmeden çözüm yolu seçmeye çalışmaktadır. Anne babanın sosyal beceriler yönünden sağlıklı ve iyi ilişkiler kurabilen çocuklar yetiştirmeleri için ilk başta kendilerine güvenmeli, çocuğun fikirlerine saygılı, çocuklarıyla nitelikli zaman geçiren, çocukların duygu ve düşüncelerini paylaşabilen ve onları birey olarak gören yaklaşım sergilemeleri gereklidir (Çağdaş, 2008; Yavuzer, 2003).

Bireyin ileride mutlu, kendisiyle barışık, karşılaştığı problemleri çözebilmesi için etrafında gözlemleyerek onları taklit ederek davranış biçimleri kazandığı olumlu modeller olması önemlidir. Çocuğun güvenli, sıcak bir aile ortamında sevgiyle büyümesi, anne babası ile kurduğu ilişki ve tutumları çocuğun kazanacağı sosyal uyum ve becerilerin boyutunu belirleyen önemli etkenlerdendir. (Işık, 2007; Oktay, 2003)

Çocuğun ilk sosyal deneyimlerini yaşadığı aile ortamının; yapısı, genişliği, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi onun toplumsal ve duygusal gelişimi yönünden etkileri olacaktır. Her anne-babanın farkında olarak ya da olmayarak çocuklarına karşı tutumu farklılık gösterebilmektedir. Bazı çocuklarına karşı daha çok sevgi gösterirken, bazılarında baskı kurabilmekte, bazılarında istenmeyen çocuk olarak yaklaşılırken, bazılarında ise daha çok hoşgörü ile yaklaşılabilirler. Ailenin bu yaklaşımları, çocuğun

hem kişiliğinin, hem de sosyal gelişimin değişik şekilde etkilenmesine sebep olmaktadır (Yavuzer, 1998).

Anne Baba Tutumları

Yaşamın ilk yıllarda anne ve babanın çocuğa karşı tutumları ve kullandıkları disiplin yöntemleri büyük önem taşır. Anne-babaların benimsedikleri disiplin yöntemleri bireylerin kişilik özelliklerinden, aile yaşamlarından, çocuğun kişilik özelliklerinden ve içinde yaşadığı toplumun geleneksel çocuk yetiştirme yöntemlerinden etkilenmektedir (Belsky, 1984). Ailenin tutumları, çocuğun belirli davranışları ve yaşama dair yeni şeyleri öğrenmesinde ve bunları yaşamında kullanmasında önemli bir role sahiptir. Çocuğa yanlış yaklaşımlarda bulunan olumsuz anne-baba tutumları, onun gelişiminde telafisi olmayan kalıcı etkiler yaratabilir (Ağır, Akbağ, Aydın, Tuzcuoğlu ve Yayı, 2005).

Ailenin çocuğa karşı olan tutum ve davranışları çocuğun kişiliğinin şekillendiği okul öncesi dönemde büyük önem taşımaktadır. Anne babanın tutum ve davranışları, çocukların zihinsel, dil, sosyal, cinsel ve bedensel gelişimlerini büyük ölçüde etkilemektedir. Sıcak, birbirini seven ve saygı temeline dayalı “güven verici, destekleyici ve hoşgörülü” anne baba tutumunun sergilendiği ailede özgüvenli, özgürce düşünüp karar verebilen tüm gelişim alanları olumlu beslenen çocuklar yetişir. Aksine, huzursuz, kavgalı bir ailde sevgiden yoksun bırakılan bir ortamda “aşırı baskılı ve otoriter” ailede yetişen çocuklar, aşırı isyankar veya aşırı boyun eğici şekilde davranırlar (Semenoğlu, 2003; Yavuzer, 2003).

Ebeveynlik tutumu çocukların sosyalleşmesine ilişkin aile içi sıcaklık duygusunun yaşanması, iletişim kurması ve ebeveynlerin çocuklarının olgun davranmalarına yönelik beklentileri ile birlikte sundukları kontrol miktarını içinde barındıran genel bir yaklaşımdır (Trawick-Smith, 2013).

Demokratik tutum

Çocuğun gelişim sürecine etkileri açısından olumlu anne-baba tutumu demokratik tutumdur. Demokratik tutum; anne-baba tutumları arasında en sağlıklı ve başarılı olan tutumdur. Bu tutum, çocuğa karşı hoşgörölü, güven verici ve destekleyici bir yaklaşımda bulunur (Çağdaş, 2002). Aile içinde yakın ilgi gören ve bu tutumla büyüyen çocuklar, özgür ve arkadaşlık ilişkilerinde sosyal davranışlar gösteren çocuklar olmaktadır (Yavuzer, 1999).

Aile demokratik davranışların öğrenilmesi ve yaşatılması gereken ilk ortamdır. Birçok demokratik değer; katılma, tartışma, açıklık, adalet, tarafsızlık, kendi kendini disiplin gibi değerler deneyim kazanılarak öğrenilir (Dinç, 2015). Tutarlı ve sağlıklı ilişkilerle birbiri ile uyumlu ve özgür bir aile ortamı içinde büyüyen çocuklar, yetişkinliğini özerk bir birey olarak sürdürebilir. Kendine saygı duymayı, birine ihtiyaç duymadan kendi başına yetmeyi, kendinden memnun olmayı öğrenir (Ayyıldız, 2005).

Aile bireylerinin arasında haklar karşılıklıdır. Anne babalar ve çocuklar birbirlerinin fikirlerine değer verip, aynı zamanda çocukların ev içi kuralları birlikte belirleyip, seçenekler sunarak buna uygun davranmalarına yardım ederler. Çocuğa kazandırılmak istenen sorumluluk bilinci yanında istenen çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesidir (Özgüven, 2001).

Baumrind'e göre, demokratik ebeveynler, çocuklarından olgun davranmalarını ayrıca gerektiğinde kurallara uymalarını beklerler. Çocuklarına karşı, sıcak ve ilgilidirler, sabırlı ve duyarlı bir şekilde yaklaşarak alınacak kararlarda çocuklarının fikirlerini dinlerler. Demokratik ailelerin çocukları duygusal, sosyal açıdan becerikli olup, öğretmenleri ve arkadaşları ile daha çok iş birliği kurabilmekte ve gerektiğinde daha bağımsız hareket edebilmektedir (Baumrind, 1966).

Araştırmacılara göre, hoşgörölü ve demokratik evlerde büyüyen çocuklar, daha atılgan, arkadaşlarıyla ilişkilerinde daha katılımcı, yaratıcı fikirler ortaya koyabilen fikirlerini özgürce söylemeyebilen çocuklar olmaktadır (Yavuzer, 2002).

Aile ortamında çocuğunu birey olarak kabul etmesi, fikirlerini önemsemesi, sevgi paylaşımında bulunması, hatalarına hoşgörü ile yaklaşması çocuğun benlik algısını olumlu yönde etkiler.

Otoriter tutum

Otoriter ailelere genel özellikleri açısından bakıldığında, çocukların kendilerine koşulsuz itaat etmesini, isteklerini ve emirlerini sorgulamaksızın yapmasını isterler. Çocukları ile ilişkilerinden samimi ve cana yakın davranmazlar, mesafeli yaklaşırlar, aralarındaki problemleri çocuklarının bakış açısıyla değerlendirmektense kendi değer yargılarına göre değerlendirmeyi seçerler. Çocukların ihtiyaçlarını, beğenilerini, fikirlerini önemsemezler, ve çocuk hakkında alınacak kararda özgür bir tercihte bulunmalarına fırsat vermeyip kararı kendileri alırlar (Güngör, 2002). Çocuğa karşı baskı uygulanması, eleştirerek ve aşağılayarak yaklaşılması, kurallara uygun davranmadıklarında cezalandırılması ve bazı ailelerde şiddet durumuna varması gibi yaşanan bu durumlar aile ortamının gergin olmasına neden olmaktadır (Çağdaş, 2008). Baumrind' e göre otoriter ebeveynler, kontrol ve olgunluk beklentisi boyutlarında yüksek, açık iletişim ve bakım boyutlarında düşük olan ebeveynlerdir. Otoriter ebeveynler, büyük oranda yönergeci, statü yönelimli, değer ve itaate önem veren kişilerdir. Otoriter ailelerin çocukları bağımlı kişilik yapısına sahip, itaatkar davranan ve arkadaşlarıyla zayıf ilişkiler kuran bireyler olabilmektedir (Baumrind, 1971).

Bu tutum içinde olan anne babalar genellikle çocuklarıyla çatışmaya içinde bulunarak yüksek düzeyde kaygıda bulunan, başkaları ile başarılı sosyal ilişkiler kuramayan, sosyal bakımdan gelişiminde aksaklıklar ile büyüyen çocuklar yetiştirmektedir. Çocuğun günlük hayatında yaptığı herhangi bir şeyin ebeveynler tarafından gereğinden fazla kontrol edilmesi çocuğun kendisine olan saygısını olumsuz etkileyerek, mutsuz ve çekingen bir kişiliğe dönüşmesine neden olabilir. Aynı zamanda çocuğun anne ve babasının eleştirisini almaktan ve hata yapmaktan korkması atak davranışlar sergilemesini engelleyebilir, kendisine ve çevresine karşı kuşkucu yaklaşmasına sebep olabilir (Öğretir, 1999). Bunun yanında çocukta anne-babaya karşı sevginin yoğun hissedilmemesi, insanlarla sağlıklı ilişkiler kuramama, kavgacı ve geçimsiz davranma, alınganlık gösterme, sınırlarına hakim olamama, çevresine güvensizlik duyma, yersiz korku ve kaygılar yaşama görülebilir (Tuzgöl, 1998).

Çocuğun davranışlarını sürekli denetlemeye ve yönlendirmeye çalışan baskıcı tutum, çocuğun boyun eğen, kendine güveni olmayan, aşağılık duyguları içinde barındıran bir birey olmasına sebep olabilir (Dinç, 2015). Ayrıca çocuk yaşadığı baskıdan dolayı kendi iç dünyalarında yaşadıkları açıklamakta zorluk çekmekte, karşı çıkma ve saldırganlık gibi yollarla kendini kabul ettirmeye çalışmaktadır (Yavuzer, 2002).

İzin Verici

İzin verici ebeveynler ise, çocuklarının ne yaptıklarının kontrolünde bulunmazlar, çocuklar istedikleri zaman yemek yerler, televizyon izlerler ya da dışarı çıkabilirler. Çocuğa çok fazla özgürlük sunarlar, çocuğun ilgi gereksinimi ve ihtiyaçları konusunda ihmale varan bir hoşgörü ile yaklaşır. Çocuğa davranış kazandırma ve yönlendirmeye yönelik bir çabada bulunmazlar. Çocuklar da bu sebepten sosyal yönden daha az yeterliliğe sahip olup, okulda davranış problemleri sergilerler (Baumrind, 1966, 1971).

Hoşgörülü anne ve baba çocuklarının istediği şeyi yapmalarına izin verirler. Bu durum çocukta, kendi davranışlarını kontrol etmede sorun yaşamasına ve her zaman kendi istediğinin olması yönünde beklentiye girmesine sebep olabilir. Bu yaklaşımda bulunan ailelerin çocukları nadiren başkalarına saygı duymayı öğrenebilir, benmerkezci, uyumsuz ve akran ilişkilerinde sorunlar yaşayabilirler (Santrock, 2012).

Aşırı Koruyucu

Anne babanın aşırı koruyucu yaklaşımında, çocuğa olması gerekenden fazla kontrol ve özen gösterilir. Bu tutumla yetiştirilen çocuklar sorumluluk almayı tercih etmezler, başkalarına özgüven duygusu gelişmemiş ve zayıf bir kişilik edinebilir. Başkalarına bağımlı davranışlarda bulunurlar, tek başına karar verme ve hareket etmede zorlanırlar aynı zamanda sosyal ilişkileri de zayıftır karşılaştıkları problemlerin üstesinden gelemezler (Çağdaş, 2002).

Aşırı koruyucu yaklaşan anne babalar çocuğu için her türlü özveride bulunmakta fakat ondan hiçbir talepte bulunmamaktadır. Çocuğun bağımsız bir kişilik geliştireceğine inandıkları yönünde hiçbir mesaj göndermezler. Ailenin bu tutumu çocuğa sevildiğini hissettirebilir ama, bu çocuklar kendilerinin herhangi bir konuda yeterli olduklarını hissetmeyeceklerdir (Humphreys, 2002)

Boşanma

Boşanma sonrası tek ebeveynle büyüyen çocukların, ebeveynlerin birlikte yaşadığı aile yapısında büyüyen çocuğa göre paylaşma, uzlaşmacı olma, anlaşma gibi bazı sosyal yeterlilikler açısından daha dezavantajlı olduğu öngörülmüştür. Bu sebeple, çocuğun sosyalleşmesinde bir ebeveynin çocukla birlikte yaşamamasının problemler yol açabileceği düşünülmektedir (Amato, 1993).

Çocuğun boşanma sürecinden etkilenmesi yaşıyla ilişkilidir. Özellikle okul öncesi dönem çocukları bu süreçten daha çok etkilenebilmektedir. Boşanma sonrası yaşamında ne gibi değişikliklerin olacağına yönelik çocuğun hissettiği belirsizlikler, çocuğun endişe ve kaygı duymasına kendini güvende hissetmemesi gibi birçok sorunu beraberinde getirecektir. Çocuğun bu problemlerle başa çıkma sürecinde anne ve babanın çocuklarına yaklaşımı ve kurdukları ilişkinin kalitesinin bu durumu etkileyen önemli faktörler olduğu vurgulanmaktadır (Öngider, 2013).

2.4.2 Sosyo Kültür ve Çevre

Akran İlişkileri

Çocuk bebeklik döneminden itibaren arkadaşına ihtiyacı duyar. Bebek ağlarken birisinin yanına geldiğini görünce susar. Çocuklar arkadaşlığa doyum sağlamanın yanında deneyim kazanmak içinde ihtiyaç duyarlar. Çocuklar başka insanlarla birlikteyken buldukları grubun arzularını ve kabul edilen davranışları edinirler (Yavuzer, 2002).

Çocuklar 3 yaş civarında arkadaşlık ilişkileri kurmaya başlarlar. Bu dönemde gelişimsel olarak görülen “ben” kavramı, çocuğun kendi isteklerinin olmasını istemesine sebep olup grup ilişkilerine olumsuz yansımaktadır. Bu dönemde çocuk arkadaşlarıyla aynı alanda olup farklı oyunlar oynamayı seçerler. Kolaylıkla ilişki kurabilmelerine rağmen sürdürmekte zorlanırlar. 4-5 yaşta aileden çok akran grubuyla vakit geçirmeyi sevmeye başlarlar. Kurallara uymaya çalışırlar. 5-6 yaşta arkadaşlarına duygularını ifade etmeye ve onların duygularını dinlemeye başlarlar. Arkadaşları ile problemler ve çatışmalar yaşayabilirler, onaylanmayan davranışları yapmaktan kaçınmaya çalışıp, çözüm bulma yoluna giderler (Kandır, 2004).

Ogelman ve Topaloğlu (2014) tarafından yeterli sosyal beceriler göstermeyen çocukların, akranları ile kurdukları ilişkilerde reddedildikleri; saldırgan davranışlar sergileyen çocuklarında sosyal ilişkiler sırasında akran grupları tarafından daha az onaylandıklarını ve kabul edildikleri belirtilmiştir. Okul öncesi eğitim kurumları çocuğa, akranları ile kurduğu etkileşimler sonucunda sosyal beceriler yönünden deneyimler kazanabileceği doğal bir ortam sunmaktadır. Okul öncesi eğitim programları çocuğun çevresindeki bireylerle sağlıklı ilişki kurabilmesi ve kişiler arası sorunlara çözüm getirebilen çok boyutlu bir şekilde planlanıp uygulanmalıdır (Anlıak ve Dinçer, 2005). Howes (2000) yaptığı boyamsal araştırmada çocukların akranlarına karşı olan sosyal yeterliliğin, okul öncesi sınıf ortamının sosyal-duygusal durumu çocuk ve öğretmen arasındaki ilişkilerinin niteliğiyle ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Kardeşler

Kardeş ilişkileri özellikle ilk çocukluk döneminde, çocukların hayatında olan önemli bir sosyalleşme aracını oluşturur. Kardeş ilişkileri zaman zaman çatışmaların yer aldığı zaman zaman ise sıcak ilişkilerin yaşandığı duygusal olarak çelişkili durumları içinde barındırır (Deckard, Dunn ve Lussier, 2002). Ebeveynlerin, aile içinde karşılıklı duygu ve düşüncelerin belirtildiği bir ortam oluşturmaları çocukların okul öncesi dönemden itibaren kardeşlerinin hislerine yönelik daha duyarlı olmalarını kolaylaştıracaktır. Kardeşlerin, karşılıklı duygusal bakış açılarını değerlendirmeleri daha az kavga etmelerini sağlayacaktır (Berk, 2013).

Ailede kardeş sayısının fazla olması çocuğun aile düzeni içinde birçok sosyal beceriyi kazanmasına imkan sağlar. Çocuk sevmeyi, yardımlaşmayı, paylaşmayı, kavga edip barışmayı kardeşleri ile yaşantıları sonucu öğrenir (Gizir, 2002).

Çocuk ve Oyun

Oyun davranışlarında gelişme süreci çocuğun sosyal gelişmelerinin bir parçasını oluşturur. Çok erken yaşlarda çocuğun, etrafında gördüğu her oyuncakla oynayamayacağını başkasına ait olduğunu anlayamadığı bu dönemde çocukta paralel oyun gözlenir. Paralel oyunda çocuklar birbirlerinin oyununa karışmadan yan yana oynarlar. Sonrasında çocuğun oyun gelişimi işbirliğine dayalı oyunla, çocukların aynı oyun içinde farklı görevler alarak birlikte oynadığı biçime dönüşür (Cüceloğlu, 2008).

Çocuğun okul öncesi dönemde yetişkinleri ile olan ilişkileri, akranları ve kardeşleri ile oynadıkları oyunlar duygularının nedenlerini ve sonuçlarını anlamalarını kolaylaştırır. Oyunlarında –mış gibi yaparak duyguları anlayabilmek için fırsat edinirler (Berk, 2013).

Oyun sürecinde yaşanan deneyimler çocuğun sosyal becerilerini geliştirebilmenin en iyi fırsatını oluşturur. Oyun sırasında başkaları ile etkileşim kurma, konuşma, düşündüğünü ifade etme, paylaşma, yardımlaşma, problem durumunu çözme gibi önemli becerileri yaşantıya dönüştürür. Çocuk oyun esnasında yaşam için ihtiyacı olan davranışları doğal yolla öğrenebilir (Swindells ve Stagnitti 2006). Çocuk bu sırada olumlu ve olumsuz davranış örnekleri ile karşı karşıya kalır. Çocuğun yaşadığı çevrede gördüğü modeller hangi beceriyi kazanacağını belirleyen önemli bir etkidir (Selçuk, 2000). Çocuğa olumlu model sunacak bireylerin bulunduğu çevre ortamının sağlanması ve çocuğun oyun sürecinde sosyal etkileşim kurması sosyal becerilerine olumlu yansıtacaktır.

2.4.3 Kitle İletişim Araçları

Günümüzde teknolojik gelişmeler ile radyo, televizyon, film, dergi gibi kitle iletişim araçlarının bireyin sosyalleşme sürecine etkisi artmıştır. Çocuğun kitle iletişim araçları ile gördükleri, duydukları yaşam biçimini etkileyebilir, toplumsal yaşama dair bir yargıya varmasını ya da yeni şeyler öğrenmesini sağlayabilir. Bu durum yanlış ya da eksik şeyler öğrenmesine de yol açabilir (Elkin, 1995).

Kitle iletişim araçlarından daha çok kitleye ulaşılabilen televizyonun, çocuğun gelişimi üzerinde olumsuz etkileri düşünüldüğünde çocuğu pasif bir öğrenici konumuna getirmesi, onlara saldırgan modelleri yansıtması gibi etkilerinden söz edilebilir (Santrock, 2012). Özellikle okul öncesi dönemde çocuk, televizyon izlerken gelişimini olumsuz etkileyebilecek her türlü görüntüye maruz kalabilmektedir. Çocuk bu dönemde izlediklerinin olumsuz etkilerini henüz yetişkin bireyler gibi bilinçli bir şekilde süzecek ve değerlendirecek düzeyde olmamasından dolayı izledikleri çocuğun davranışlarına yansıyabilir. Örneğin saldırganlık içeren bir görüntüye maruz kalmış çocuk gördüğünü model alarak arkadaşı üzerinde uygulayabilir. Çocukların bu durumla karşı karşıya kalmasını engellemek için aile üyelerine belirli görevler düşmektedir.

Toplumsal değişim sürecinde teknolojideki yenilikler aile bireylerinin ortak geçirdikleri zamanın azalmasına yol açtı, daha bireysel vakit geçirmelerine neden oldu (Alpöge, 2011). Hayatımızı her yönüyle kolaylaştıran teknolojik yenilikler bir taraftan da çocuğun sosyalleşmesinde ilk ve en etkili görevi üstlenen aile üyelerinin gün içinde daha fazla zamanını almaya başladı. Aynı zamanda aileler gün içinde birçok şeyi yapabilmek uğruna, çocuklarını küçük yaştan Tablet ile tanıştırmakta izlettiği videolar sonrasında yerini oyunlara bırakmakta bu durum çocuklarda bağımlılığa yol açabilmektedir. Santrock (2012) belirttiği gibi, çocuğun şiddet içeren video oyunlar oynaması saldırgan davranışlar sergilemelerine sebep olabilir. Brodeski ve Hembrough (2007)'nin yaptığı bir çalışmaya göre, istenmeyen davranışlar gözlenen çocukların; TV ve video oyunlarında olumsuz yönde etkileyen şiddet ve davranışlara maruz kalan çocuklar olduğunu belirtmiştir.

Özellikle okul öncesi dönemde çocuğun bilgisayar ile geçirdiği süre sınırlandırılmalıdır. Çünkü çocukların büyümeleri ve gelişmeleri için hareket etmeye, akranları ile konuşup oyun oynamaya, gereksinimleri vardır. Bu gereksinimlerini ise bilgisayar ile gidermesi mümkün değildir. Çocuk oyun yoluyla taklit ve canlandırmalar yaparak, empati kurmayı öğrenmekte, hayal gücünü geliştirmekte ve yaratıcılığına katkıda sağlamakta ve sosyal gelişimini desteklenmektedir. Ancak çocuğun ekran önünde geçirdiği sürenin çok fazla olması ve bilgisayarı “en iyi arkadaşı” konumuna getirmesi çocuğun zihinsel ve sosyal gelişimi yönünden zarar görmesine sebep olacaktır. Ailelerin, çocuklarının zihinsel, sosyal-duygusal ve dil gelişimlerini el-göz koordinasyon becerilerini destekleyecek kısacası öğrenme süreçlerini hızlandıracak program ve oyunları seçmeye özen göstermeleri gerekmektedir (Yavuzer, 2012).

Çocuğun sosyal gelişimini olumsuz etkileyen durumlarla karşılaşmaması için yetişkinler gerekli önlemleri almalıdır. Çocuğun uzun süre Tablet ya da televizyon başında geçirdiği süre çocuğun dil gelişimini kendini ifade etmesi, jest ve mimiklerini kullanması yönünden etkileyecek dil gelişiminde yaşadığı aksaklıkların çocuğun yaşamında ihtiyacı olan sosyal becerilerine de olumsuz yansımaları olacaktır.

2.5 İlgili Araştırmalar

Vaugh ve arkadaşları (1988), 3-7 yaş arasındaki çocukların kişilik gelişimleri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi inceledikleri bir çalışmada, ailedeki sosyalleşme durumlarının çocukların psikolojik gelişimlerini önemli ölçüde etkilediği belirlemişlerdir.

Eisenberg ve Mussen (1989), okul öncesi dönemdeki çocuklarla yaptıkları çalışmada ebeveyn stilleri demokratik olan ailelerde, çocukların sorumluluk duygularının ve sosyal davranışlarının olumlu yönde geliştiği ifade edilmiştir.

Dinçer (1995) yaptığı bir çalışmada, anaokuluna giden 5 yaş çocuklarında, problem çözme becerilerinin sağlanmasında, problem çözme eğitiminin etkisini incelemiştir. İncelemeye katılan 74 çocuğun, 38'i deney ve 36'sı kontrol örneğidir. Araştırma ön test - eğitim - son test düzeninde yapılmıştır. Eğitim süreci, on dört hafta her gün çocuklarla belirli bir süre çalışmayı gerektiren bir program şeklinde yürütülmüştür. Araştırma verilerine göre, anaokuluna giden 5 yaş grubu çocuklarda problem çözme eğitiminin etkili olduğu ifade edilmiştir. Akran ve anne ile ilgili problem durumuna verdikleri sonuçlar incelendiğinde, eğitimden sonraki test sonuçlarında deney grubunda kontrol grubuna nazaran daha belirgin bir artış bulunduğu belirtilmiştir. Eğitimden sonraki test sonuçlarında deney grubunda kontrol grubuna göre daha fazla bir artış saptanmıştır.

Gresham ve diğerleri (1996) yaptıkları çalışmada, öğretmen yargılarına göre düşük sosyal yeterliğe sahip çocuklar olarak değerlendirilen çocukların repertuarındaki hangi sosyal becerilerdeki eksikliğin, bu şekilde değerlendirilmesine yol açtığını öğrenmeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler tarafından doldurulan ölçek maddelerinden, grup etkinliklerinde akranlarının fikirlerini kabul etme, teşvik edilmeksizin akranlarıyla işbirliği yapma, serbest zamanlarını uygun bir şekilde değerlendirme ve çalışma materyallerini ya da okul eşyalarını yerine kaldırma maddelerinin “asla” olarak işaretlendiği kızlar her zaman düşük sosyal yeterliğe sahip grubunda yer almışlardır. Buna ek olarak kızlar için İşbirliği alt ölçeğine ait beş maddede (okuldaki etkinlikleri istenilen şekilde yerine getirme, yönergelere uyma, kurallara ya da isteklere uyma, sınıfla ilgili görevlerini belirlenen zamanda bitirme ve

kolayca geçiş yapma) düşük sosyal yeterliğe sahip grubunda yer almada belirleyici maddelerdir. Erkekler içinse düşük sosyal yeterliğe sahip grubunda yer almada belirleyici maddeler yönergelere uyma, işbirliği ve yönergeleri takip etme olarak belirlenmesine rağmen bu maddeler kızlarınkıyla karşılaştırıldıklarında daha düşük bir belirleyici olmuştur. SBDS ölçeği öğretmen formunun düşük sosyal yeterlikleri belirlemeye daha yatkın ayrıca kızların düşük sosyal yeterliğini erkeklerden daha net belirlediği vurgulanmıştır.

Çimen (2000) yaptığı araştırmada, anaokuluna devam eden beş-altı yaş çocuklarının psiko-sosyal gelişimlerini incelemek ve psiko-sosyal gelişimde bazı değişkenlerin farklılık yaratıp yaratmadığını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada beş- altı yaşlarında toplam 180 çocuk dahil edilerek, çocukların kendilerine ve ailelerine ilişkin özellikleri belirlemek için “Genel Bilgi Formu”, çocukların psiko-sosyal gelişim düzeylerini belirlemek için “Uyumsal Davranış Ölçeği” uygulanmıştır. Sonuçlar cinsiyetin, yaşın, annenin çalışma durumunun, bilgisayar ve atari kullanma durumunun çocuğun psiko-sosyal gelişimine ait çeşitli alt boyutlarda farklılaştığı belirlenmiştir.

Ruggiero (2002) düşük gelirli ailelerin çocuklarının akademik başarılarıyla sosyal beceri ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada Akademik Başarı Ölçeği (Woodcock- Johnson Test of Achievement), SBDS- Öğretmen Formu ve Sınıf Performans Profil (Class Performance Profile) ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; akademik başarı ve sosyal beceri arasındaki ilişkiyi çocukların zeka düzeyleri etkilemektedir. Araştırmada kullanılan SBDS’ nin alt boyutları olan İşbirliği ve Atılganlık becerileri ile cinsiyete göre başarı durumu arasında ilişki bulunurken, cinsiyete göre özdenetim becerileri ile başarı durumları arasında ilişki bulunamamıştır.

Lindsey (2002) tarafından yapılan bir çalışmada, karşılıklı arkadaşlık statülerini ve akran kabulünü çocukların sosyal becerileriyle bağlantılı olarak incelenmiştir. Öğretmenler sosyometrik uygulamalar kullanarak, okul öncesi çocukların saldırganlık ve akran becerilerini ölçmüştür. Görüşme ile çocukların karşılıklı “en çok sevilen” oylamalarına dayanarak, en azından bir tane karşılıklı arkadaşlığı bulunan çocuklar daha fazla sevilmekte ve becerikli olarak tespit edilmiştir.. Çalışma sonucuna göre, okul öncesi yıllarda bile kurulan karşılıklı arkadaşlığın çocukların sosyal gelişimlerinde önemli bir etken olduğu belirlenmiştir.

Arı ve Şahin (2004) anasınıfına devam eden çocukların sosyal becerilerden duygusal yüz ifadelerini tanıma becerilerini etkileyen bazı değişkenlerin ailesinin sosyo-kültürel özellikleri ve eğitim durumu olduklarını bildirmişlerdir. Bu araştırmada, ifadeleri tanıyabilen çocukların çevresi ile uyum içinde olabileceği, becerilerin geliştiği, sosyal ve iletişim kurma becerilerinin arttığı ifade edilmiştir.

Dinç ve Gültekin (2004) yaptıkları bir çalışmada, okul öncesi eğitimin 4-5 yaş çocuklarında sosyal gelişime etkileri ile ilgili öğretmen görüşlerini belirlemişlerdir. Araştırmanın örneklemini oluşturan 4-5 yaş grubunun toplam sayısı 162, eğitim veren öğretmenlerin ise, 12 dir. Araştırmaya katılan çocukların sosyal gelişim düzeylerini belirlemek için “Davranış Dereceleme Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, anaokuluna devam eden 4-5 yaş çocuklarının sosyal gelişim düzeylerinin ortalamanın üstünde geliştiğini göstermiştir. Araştırma sonucunda değişkenlerin sosyal gelişime etkisi yönünden incelendiğinde, çocuğun yaşı değişkeninde 5 yaş grubunun, 4 yaş grubu çocuğuna göre, cinsiyet açısından kız çocuklarının erkek çocuklara oranla sosyal yönden daha gelişmiş olduğu ayrıca okula devam etme sürelerine göre bakıldığında anasınıfına iki yıl devam eden çocukların sosyal gelişimlerinin daha fazla olduğu belirtilmiştir.

Acun Kapıkıran ve ark. (2006) yaptıkları bir araştırmada, okul öncesi çocuklarında sosyal becerilerin birtakım demografik özellikler açısından bakıldığı ve Sosyal Beceri Ölçeğini kullanmışlardır. Öğrencilerin sosyal becerileri öğretmenlerin algılarına dayalı olarak belirlenmiştir. Çalışmada yararlanılan Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) farklı sosyal beceri ölçeklerinden faydalanarak geliştirilmiştir. Kızların erkeklerden uyum puanlarının daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Okula devam yılının sosyal beceri düzeyine etkisi açısından değerlendirildiğinde okul öncesine ilk defa gidenlerin ikinci kez gidenlere göre daha az sosyal beceri puanına sahip oldukları belirlenmiştir. Anne babasıyla birlikte yaşama değişkeni açısından değerlendirdiğinde yalnız annesi ile yaşayan çocuklara göre iletişim becerilerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Özabacı (2006) yaptığı araştırmada, ebeveynlerin sahip olduğu değişik demografik özellikleri ile sosyal beceri düzeylerinin çocukların sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmada kullanılan Yüksel tarafından Türkçeye

uyarlanmış olan “Sosyal Beceri Envanteri” ile ebeveynlerin sosyal beceri düzeylerini ve “Sosyal Beceri Ölçeği” ile ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin bazı temel sosyal beceriler (kendini ifade etme, kendine güven, arkadaşlarca kabul görme, aile fertleri ve diğer bireyler tarafından kabul görme, sosyal bağımsızlık, destekleyici sosyal çevre) yönünden gelişimi ölçülmeye çalışılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, çocukların sosyal beceri düzeyi ile ebeveynlerin sosyal beceri (kendini ifade etme, kendine güven, arkadaşlarca kabul görme, aile fertleri ve diğer bireyler tarafından kabul görme, sosyal bağımsızlık, destekleyici sosyal çevre) düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Seven (2006)’nın çalışmasında, anasınıfındaki altı yaş çocuklarında sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkilerde, işbirlikçi olma, atılgan davranma ve öz-kontrol becerileri arasında orta düzeyde pozitif ilişki olduğu ve anlamlı bulunduğu bildirilmiştir. Sosyal beceriler ile sosyo-ekonomik düzey arasındaki anlamlı fark bulunmuştur. Çocukların sağlıklı kişilik oluşturmada sosyal becerilerin gerekliliğinin önemi vurgulanmıştır.

Dervişoğlu (2007), yaptığı bir araştırmada, 6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini ve problemlerini etkileyen davranış faktörlerini incelenmiştir. Araştırmada verilerin toplanması amacıyla “Bilgi formu”, “Sosyal Beceri Ölçeği” ve “Problem Davranış Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırmanın örneklemini Gaziantep ilinde bulunan 6 yaş grubu çocuklar oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda; kız çocuklarının, erkek çocuklarına göre sosyal beceri bölümünden daha yüksek puan aldıkları, erkek çocuklarının ise problem davranışlarından aldıkları puanların kızlara oranla daha yüksek olduğu sonucu belirlenmiştir. Ailelerde bulunan çocuk sayısı arttıkça, çocukların sosyal becerilerinin daha düşük olduğuna ulaşılmıştır. Daha önce okul öncesi eğitim almayan çocukların, daha önce okul öncesi eğitim alan çocuklara oranla sosyal becerilerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. Gelir seviyesi yükseldikçe çocuğun sosyal becerilerinin yükseldiği belirlenmiştir. Genç yaşta anne-babanın çocukların sosyal becerilerinin azaldığı belirlenmiştir. Annelerinin eğitim seviyesi yüksek olan çocukların, annelerinin eğitim seviyesi düşük olan çocuklara oranla sosyal becerilerin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Işık (2007), beş-altı yaş çocuklarında Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin uyarlanması amacıyla yaptığı araştırmasında, sosyal ve ekonomik düzeyin ve cinsiyet farkının anlamlı etki gösterdiği ve erkeklerde uyum becerilerinde, kızlarda ise uyumsuzluk becerilerinde önemli düzeyde yüksek olduğu belirtilmiştir.

Lane ve diğerleri (2007) okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerine yönelik ebeveyn ve öğretmen görüşlerini incelemiştir. Araştırmada, yaşları 2 ile 6 arasında değişen 124 çocuğun ailesi ve 35 öğretmen katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak SBDS öğretmen ve ebeveyn formu kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; öğretmenler “yönergelere uyar”, “akranlarıyla anlaşmazlık durumlarında öfkesini kontrol eder” ve “yetişkinlerle anlaşmazlık durumlarında öfkesini kontrol eder” becerilerini önemli bulurken, aileler “oyuncakları uygun bir şekilde kaldırır”, “ev kurallarına uyar”, anlaşmazlık durumlarında kendi fikirlerini değiştirerek uzlaşma sağlar” ve “evde uygun bir ses tonuyla konuşur” becerilerini daha önemli olduğunu belirtmiştir.

Sarı (2007)’nin, 5–6 yaş grubu anasınıfı çocuklarının, annelerinin çocuk yetiştirme durumlarının,, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine olan etkisinin ifade edildiği bir çalışmada, annelerin demokratik ve eşitlik tutumları ile sosyal uyum boyutu arasında anlamlı bir ilişki, “Karı - Koca Geçimsizliği” boyutu ile “Sosyal Uyumsuzluk” ve “Sınırlı Sosyal Uyum” boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu bildirilmiştir.

Günindi (2008) yaptığı çalışmada, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik becerileri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmanın örneklemine 2006-2007 eğitim öğretim yılında Ankara’nın Yenimahalle ilçesindeki anasınıflarına giden 180 çocuk ve bu çocukların ailesi dahil edilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak, anne-babalara ve çocuğun bilgileri içeren “Genel Bilgi Formu”, çocukların sosyal uyum becerilerini ölçmek için “Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği”; anne-babaların empatik beceri düzeylerini belirlemek için “Empatik Beceri Ölçeği-B Formu” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, anne-babalarının empatik becerileri puanları yükseldikçe, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum beceri puanlarının da yükseldiği ortaya koyulmuştur. Ayrıca anne babaların öğrenim düzeylerinin yüksek olması, çocukların okul öncesi eğitime

devam etme süresi gibi değişkenlerin çocukların sosyal uyum becerilerini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.

Durualp (2009) yaptığı çalışmada, anasınıfına giden altı yaş grubunun sosyal uyum ve becerilerinin incelenmesi, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygun Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitimi Programı'nın geliştirilmesi ve çocukların sosyal uyum ve becerilerinde uygulanan eğitim programının etkili olup olmadığının araştırmıştır. Araştırmaya katılan okullardan biri deney diğeri kontrol grubu olarak seçilmiştir. Araştırmacı tarafından, çocuklara okul öncesi eğitimlerine ilaveten sekiz hafta süre ile haftada üç defa bu program uygulanmıştır. Yapılan araştırmada "Aile Bilgi Formu", Işık (2007) tarafından geliştirilen "Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği" ile Acun Kapıkıran ve ark. (2006)'nın geliştirdiği "Sosyal Beceri Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre iki grup arasındaki çocukların beceri ve sosyal uyum puanları arasında önemli düzeyde farklılık olduğu ifade edilmiştir.

Stevens (2009) yaptığı araştırmada, bilişsel uyumu yüksek çocukların, işbirliği, başkalarını oyuna davet etme, atılganlık becerisi, kendine hakim olma gibi sosyal becerilerinin de yüksek olduğuna ulaşmıştır. Çocuğun problem çözme becerileri ve sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Sonuç olarak bilişsel uyum becerileri hem çocukların sosyal becerilerini geliştirmede hem de sorunlu davranışları azaltmada önemli bir unsur olduğu saptanmıştır.

Berry ve O'Connor (2010) anaokulundan altıncı sınıfa kadar çocukların sosyal beceri büyüme yörüngelerini inceledikleri bir çalışmada çocukların sosyal beceri geliştirmeleri ile öğretmen-çocuk ilişkilerindeki rollerini araştırmışlardır. Bu ilişkinin etkisi çocukların yaşıyla doğru orantılı olarak artış göstermiştir. Çalışmaya göre, çocukların sosyal beceri düzeylerinde anaokulundan altıncı sınıfa kadar eğrisel büyüme yörüngeleri gösterdiği ve içselleştirme davranış problemleri fazla olan çocukların daha düşük anaokulu sosyal beceri seviyeleri gösterdiği bildirilmiştir.

Gülay ve Önder (2011)'in, "Annelerin tutumlarına göre 5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyleri" üzerine yaptıkları bir araştırmada Anne-Babalık Stilleri ve

Boyutları Ölçeği (Anne formu) ile Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği kullanılmıştır. Buna sonuçlara göre; Yetkeci annelerin çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeyleri otoriter ve izin verici annelerin çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyleri düşük olarak tespit edilmiştir.

Koglin ve Petermann (2011), okul öncesi çocuklar için hazırlanan davranışsal eğitim programının kısa süreli etkilerini incelenmiştir. Program ile utangaçlık ve içine kapanıklık gibi davranışları azaltıp, sosyal duygusal yeterliliği artırarak, teşvik etmek amaçlanmıştır. Araştırmacılara göre çocuklardaki duygusal yetersizlikler ve uzlaşmadaki sıkıntılar, akranlarla ilişkiler ile davranış bozukluklarıyla ilişkilidir. Yarı deneysel değerlendirme yönteminin kullanıldığı çalışmada sosyal duygusal beceri eğitiminin etkililiğini test etmek amacıyla ön test son test kontrol grup oluşturulmuştur. Davranış problemleri ve sosyal duygusal yeterlilikler öğretmen derecelendirmesiyle değerlendirilmiştir. Araştırma sonucundaki kontrollere göre çocukların akranlarıyla daha az problem davranış ve buna ilaveten daha az huzursuzluk davranışları sergiledikleri görülürken; çocukların dikkatsiz davranış, duygu düzenleme ve akademik becerilerinde de gelişmeler görülmüştür. Ancak saldırgan davranışlar ve duygusal problemler ile ilgili hiçbir etki görülmemiştir.

Pekdoğan (2011), okul öncesinde 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini incelediği çalışmasında “Sosyo-Demografik Bilgi Formu” ve “Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği” uygulamıştır. Çalışma sonucuna göre, bu yaş çocuklarında önceden okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal becerilerinin daha yüksek olduğu, baba eğitim seviyesi, ailelerin sosyoekonomik düzeyi arttıkça çocukların sosyal becerilerinin arttığı ifade edilmiştir.

Erten’in (2012), okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri arasındaki ilişkilerin üzerine yaptığı başka bir çalışmada ise akran ilişkileri, sosyal konum düzeyleri, okula uyum düzeylerinin eğitim yılı içinde artış gösterdiği bulunmuştur.

Gülay Ogelman, Seçer, Alabay ve Uçar (2012), okul öncesi 5-6 yaş grubu çocukların bilişsel gelişmelerinin sosyal becerilerine etkisini inceledikleri bir çalışmada, çocukların

bilişsel gelişimlerinin, kişiler arası anlaşma, davranışlarını etme ve uyum sağlama becerileri gibi sosyal becerilerini etkileyen önemli değişkenlerden biri olduğu belirtilmiştir.

Ogelman, Önder, Seçer ve Erten (2013), 5-6 yaşındaki çocuklar üzerine yaptıkları bir araştırmada, annelerin otoriter, izin veren tutumlarının çocuklarının sosyal becerilerinde ve okulda sosyal uyum düzeylerinde olumsuz, yetkeci tutumlarının ise olumlu yönde anlamlı ilişkide bulunduğu ifade edilmiştir.

Yılmaz ve Balat (2014) çalışmaya katılan annelerde, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği puan ortalamaları dikkate alındığında, annelerin çocuklarına karşı öncelikle aşırı koruyucu tutum, ardından da baskıcı ve disiplinler tutum sergiledikleri görülmektedir. En az tercih edilen tutum demokratik tutumdur. Diğer bulgu da ise annelerin aşırı koruyucu tutumları ve baskıcı ve disiplinler tutumları ile ebeveyn öz yeterlilik algıları arasında pozitif anlamlı ilişki saptanmıştır.

Kılıç (2016) yaptığı araştırmada okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal becerilerinin artırılmasına yönelik olarak hazırlanan Sosyal Beceri Eğitimi Programı'nın çocukların sosyal becerileri üzerinde etkisi ve çocukların sosyal becerileri ile mizaçları arasında ilişkiyi incelemiştir. Araştırma ön test-son test kontrol gruplu deneysel desende yapılmıştır. Araştırmacı tarafından deney grubundaki çocuklara okul öncesi eğitim programlarına ek olarak Sosyal Beceri Eğitimi Programı sekiz hafta süreyle haftada üç kez uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, Sosyal Beceri Eğitim Programı'na katılan çocukların son test ortalama puanlarının kontrol grubu çocukların son test ortalama puanlarına göre daha yüksek olduğunu ve verilen eğitimin olumlu etkisi olduğunu belirtmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırma modeli, araştırmanın evreni, örnekleme, veri toplama araçları ve veri analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelidir. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, var olan koşullarında tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 1995). Bu çalışmada, okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin değişkenlere göre incelenmesi amacıyla sosyal betimleme yöntemi kullanılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2015-2016 öğretim yılında Tekirdağ il merkezi sınırları içinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olan tüm anaokullarındaki 60-72 aylık çocuklar, onların öğretmenleri ve anneleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini; 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Tekirdağ il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bu evrenden rastgele olarak seçilen iki bağımsız anaokulu ve üç ilköğretime bağlı anaokulundaki 60-72 aylık 109'u kız, 101'i erkek olmak üzere toplam 210 çocuk, onların öğretmenleri ve anneleri oluşturmaktadır.

Örneklem grubunun seçiminde basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Basit rastgele örnekleme yönteminde; evreni oluşturan öğelerden her birimin örneklem içinde yer alma olasılığı eşittir (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2005). Bu

örnekleme yöntemiyle her birime eşit seçilme olasılığı tanıyarak yeterince birime ulaşılmaya çalışılmıştır. Tekirdağ il merkezinde bulunan okulların anasınıfları arasından tüm okulların listesini oluşturup numara vererek kura çekilişi ile rastgele örneklem yöntemi kullanılarak iki bağımsız anaokulu ve üç ilköğretime bağlı anaokulu belirlenmiştir.

3.2.1. Örneklemedeki Çocukların Cinsiyet, Yaş, Kardeş Sayısı, Doğum Sırası, Okul Öncesi Eğitime Devam Süresi Dağılımını Gösteren Bulgular

Araştırmaya katılan çocukların demografik özelliklerine ait dağılımları Tablo 3.1 ile Tablo 3.5 arasında belirtilmiştir.

Tablo 3.1 Araştırmaya Katılan Çocukların, Cinsiyet, Kardeş sayısı, Doğum sırası ve Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Değişkenler	<i>f</i>	%
Cinsiyet		
Kız	109	51,9
Erkek	101	48,1
Toplam	210	100
Yaş		
5 yaş	58	27,6
6 yaş	152	72,4
Toplam	210	100
Kardeş sayısı		
Tek çocuk	86	41,0
1 kardeş	80	38,0
2 kardeş	31	14,8
3 kardeş ve üstü	13	6,2
Toplam	210	100
Doğum sırası		
İlk çocuk	125	59,6
Ortanca/ortancalardan biri	15	7,1
Son çocuk	70	33,3
Toplam	210	100
Okul öncesi eğitime devam etme süresi		
1-12 ay	70	33,3
13-24 ay	111	52,9
25-36 ay	29	13,8
Toplam	210	100

Tablo 3. 1’de görüldüğü üzere, çalışmada %51,9’u kız çocukları, %48,1’i ise erkek çocukları olmak üzere, toplam 210 çocuk katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan çocukların %27,6’sının 5 yaşında, %72,4’ünün 6 yaşında olduğu görülmektedir. Örneklem grubunu oluşturan çocukların %41’i tek çocuk, %38’inin 1 kardeşi, %14,8’inin 2 kardeşi, %6,2’sinin ise 3 ve daha fazla kardeşi bulunmaktadır. Araştırmaya katılan çocukların doğum sıraları incelendiğinde %59,5’i ilk çocuk, %7,1’si ortanca/ ortancalardan biri, %33,3’ünün son çocuk olduğu görülmektedir. Örneklem grubunu oluşturan çocukların aldıkları eğitim süresine bakıldığında %33,3’ünün 0-12 ay, %52,9’unun 13-24 ay, %13,8’inin 25-36 ay olduğu görülmektedir.

3.2.2. Örneklemdeki Çocukların Anne-Baba Yaş, Anne-Baba Öğrenim Düzeyi, Anne-Baba Mesleği Dağılımını Gösteren Bulgular

Tablo 3.2 Araştırmaya Katılan Çocukların, Anne ve Baba Yaşı, Anne ve Baba Öğrenim Düzeyi, Anne ve Babanın Mesleği Değişkenlerine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Değişkenler	<i>f</i>	%
Anne yaşı		
25 yaş ve altı	-	-
26-35 yaş arası	133	63,3
36 yaş ve üstü	77	36,7
Toplam	210	100
Anne öğrenim düzeyi		
İlkokul	16	7,6
Lise	56	26,7
Üniversite	138	65,7
Toplam	210	100
Annenin Mesleği		
Memur	63	30,0
İşçi	24	11,4
Serbest Meslek	48	22,9
Emekli	3	1,4
Çalışmıyor	72	34,3
Toplam	210	100
Babanın Yaşı		
25 yaş ve altı	-	-
26-35 yaş arası	72	34,3
36 yaş ve üstü	138	67,7
Toplam	210	100

Babanın öğrenim düzeyi		
İlkokul	27	12,9
Lise	45	21,4
Üniversite	138	65,7
Toplam	210	100

Babanın Mesleği		
Memur	49	23,4
İşçi	50	23,8
Serbest Meslek	111	52,9
Emekli	-	-
Çalışmıyor	-	-
Toplam	210	100

Tablo 3.2’de görüldüğü üzere çalışmaya katılan annelerden %63,3’ü 26-35 yaş arasında, %36,7’si 36 yaş ve üstündedir. Örneklemdeki annelerin %7,6’sı ilkokul mezunu iken, %26,7’si ise lise mezunudur. Üniversite mezunu anneler örneklemin %65,7’sini oluşturmaktadır. Annelerin %1,4’ü emeklidir. %30’u memur, %11,4’ü işçi, %22,9’u serbest meslek, %34,3’ü ise çalışmamaktadır.

Tablo 3.2’ye göre çalışmaya katılan babalardan %34,3’ü 26-35 yaş arasında, %67,7’si 36 yaş ve üstündedir. Örneklemdeki babaların %12,9’u ilkokul mezunu iken, %21,4’ü lise, %65,7’si ise üniversite mezunudur. Babaların %23,4’ü memur, %23,8’i işçi, çoğunluğunun %52,9’unun ise serbest meslek sahibi olduğu görülmektedir.

Üniversite mezunu anneler örneklemin %65,7’sini oluşturmaktadır. Bu duruma paralel olarak babaların çoğunluğunun da üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

3.2.3. Örneklemdeki Çocukların Aile Tipi, Aile Gelir Durumu, Çocuğun Günlük Tablet Kullanma Süresi, Çocuğun Günlük Televizyon İzleme Süresi Dağılımını Gösteren Bulgular

Tablo 3.3 Araştırmaya Katılan Çocukların, Aile Yapısı ve Ailenin Gelir Durumu Değişkenlerine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Değişkenler	<i>f</i>	%
Aile tipi		
Çekirdek aile	183	87,1
Geniş aile	27	12,9
Toplam	210	100
Aile gelir durumu		
Asgari ücret ve altı	14	6,7
Asgari ücretin üstü	196	93,3
Toplam	210	100

Tablo 3.3'e göre; örneklem grubundaki çocukların aile yapısı incelendiğinde %87,1'i çekirdek aile, %12,9'unun ise geniş aile yapısına sahip olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan çocukların ailelerin çoğunluğunun gelir düzeyinin asgari ücretin üstünde olduğu tespit edilmiştir. Asgari ücret üstü: %93,3, asgari ücret ve altı:%6,7' lik bir dağılım göstermektedir.

Tablo 3.4 Araştırmaya Katılan Çocukların, Günlük Tablet Kullanma Süresi Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Çocuğun günlük Tablet kullanma süresi	<i>f</i>	%
Hiç kullanmıyor	59	28,1
0-30 dakika	130	61,9
31 dakika- 1saat	21	10,0
1 saatten fazla	-	-
Toplam	210	100

Tablo 3.4 de örneklem grubundaki çocukların günlük Tablet kullanma süreleri incelendiğinde %28,1'inin hiç kullanmamaktadır. %61,9'unun 0-30 dakika , %10'u ise 31 dakika- 1 saat kullanmaktadır. Örneklemdeki çocuklarının çoğunluğunun günde 1-2 saat Tablet kullandığı görülmektedir.

Tablo 3.5 Araştırmaya Katılan Çocukların, Günlük Televizyon İzleme Süresi Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Çocuğun günlük Televizyon izleme süresi	<i>f</i>	%
Hiç izlemiyor	-	-
0 -1 saat	-	-
1saat 1 dak.- 2 saat	131	62,4
2 saat 1 dak. - 3 saat	73	34,8
3 saat 1 dak. -4 saat	6	2,9
Toplam	210	100

Tablo 3.5 de örneklem grubundaki çocukların günlük Televizyon izleme süreleri incelendiğinde %62,4'ü 1 saat 1 dak.-2 saat, %34,8'i, 2 saat 1 dak.- 3 saat, %2,9'u ise 3 saat 1 dak.- 4 saat izlemektedir. Örneklemdeki çocuklarının çoğunluğunun günlük televizyon izleme süresinin 1saat 1 dak.- 2 saat olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama araçları şunlardır:

1. Aile Bilgi Formu
2. Sosyal Beceri Ölçeği
3. Ebeveyn Tutum Ölçeği

3.3.1. Aile Bilgi Formu

Bu form araştırmaya katılan ailelerin, çocukları ve kendileri hakkında demografik özellikleri ile ilgili bilgi almak ve araştırmanın bağımsız değişkenleri hakkında veri toplamak için araştırmacı tarafından araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanmıştır. Anneler tarafından doldurulan formda 16 madde bulunmaktadır.

3.3.2.Sosyal Beceri Ölçeği

Tez kapsamında kullanılan ölçek, okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeylerini ölçmek için Acun Kapıkıran ve ark. (2006) tarafından hazırlanan Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) kullanılmıştır. Bu çocukların sosyal becerilerini ölçmek amacıyla farklı sosyal beceri ölçeklerinden yararlanılarak oluşturulmuş ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Bu ölçekte likert tipi beşli dereceleme ölçeği kullanılmıştır. Ölçek geliştirme aşamasında, araştırmacılar tarafından oluşturulan 57 madde öğretmenler ölçekleri doldurduktan sonra, ölçekte olan 12 madde, çocukların yeterince gözlenmediği ve öğretmenler tarafından boş bırakıldığından dolayı ölçekten çıkarılmış 45 madde üzerinden yapılmıştır. Ölçeğin sosyal beceri toplamı için Cronbach α değeri .93'dür. İletişim alt testi için α değeri .91, uyumsuzluk alt testi için α değeri .86 ve çekingenlik alt testi için α değeri .86 olarak bulunmuştur. (Acun Kapıkıran ve ark., 2006). Sosyal Beceri ölçeğinde; iletişim, uyumsuzluk ve çekingenlik olarak üç alt test yer almaktadır.

- *İletişim alt testi*, çocukların birbirlerine arkadaşça yaklaşımları, nazikçe ve görgü kurallarına uygun davranma, grup çalışmalarına katılım gösterme, duygu ve

düşüncelerini, sevgisini hissettirebilme, uygun şekilde ifade edebilme, iletişim kurarken göz kontağı kurma, ses tonunu ayarlayabilme, jest ve mimiklerini kullanabilme, istemediği bir durumda hayır diyebilme, hayır denildiğinde kabullenebilme, problem çözme, şaka yapabilme, yapılan şakalara gülme, aşağılayıcı şakalar yapmama, teşekkür etme, yardım isteme, yardım etme becerilerini değerlendiren 22 maddeden oluşmaktadır.

- *Uyumsuzluk alt testinde*, iletişim için çaba göstermeme, kendini ortaya koyamama, soru sormama, yönergeleri takip etmede zorluk çekme, grup çalışmalarına katılmada istekli olmama, katıldığı etkinlikleri tamamlayamama, duygularını ifade edememe, karşılaştığı probleme çözüm bulamama, arkadaş edinememe becerilerini değerlendiren 14 madde yer almaktadır.
- *Çekingenlik alt testinde ise*, duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edememe, oyun oynarken oyun bozanlık etme, arkadaşları tarafından reddedildiğinde kabullenme, olumsuz duygularını saldırgan bir şekilde gösterme, davranışlarının sonuçlarını kabul etme, şikayette bulunma, oyunda kaybetmeyi kabul etme ve verdiği sözü tutma becerilerini değerlendiren 9 madde bulunmaktadır (Acun-Kapıkıran ve ark., 2006).

Söz konusu ölçeği Durualp (2009) yaptığı araştırmada kullanarak geçerlilik ve güvenilirlik analizlerini gerçekleştirmiştir. Durualp (2009) tarafından ölçekte yer alan 2., 4., 10., 11., 19., 20., 21., 23., 24., 31., 33., 41., 42., 49. ve 57. maddeler olumsuz ifadelerden oluşmakta ve “her zaman (1 puan)”, “sık sık (2 puan)”, “bazen (3 puan)”, “nadiren (4 puan)” ve “hiçbir zaman (5 puan)” olarak ters yönde işaretlemeyi gerektirmektedir. Yapılan araştırmada Durualp (2009)’un belirttiği şekilde SPSS programına veriler olumsuz ifadeler ters yönde işaretlenerek girilmiştir. Aynı zamanda ölçek araştırmacı tarafından 57 madde üzerinden yapılmıştır.

Ölçeğin iletişim, uyumsuzluk, çekingenlik alt testlerinden elde edilen puanların ve ölçekten elde edilen toplam puanın yüksek olması, çocuğun iletişim becerilerinin, sosyal uyumunun ve sosyal becerilerinin yüksek olduğunu göstermektedir (Durualp,

2009). Bu nedenle yüksek puanlar olumlu davranışları içermektedir. Ölçeğin genelinde uyumsuzluk alt boyutunda yüksek puan uyumlu olmaya karşılık gelmektedir. Çekingenlik alt boyutunda yüksek puan ise atılgan ve girişken davranışlar gösterdiği şeklinde yorumlanmıştır. Ölçekte yer alan ters maddeler de ters yönde puanlanarak analize girilmiştir.

Bu çalışmada da araştırmacı ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach α katsayısı hesaplanmıştır. 57 maddeden oluşan ölçeğin Cronbach α değeri ,80 olarak bulunmuştur. Ayrıca, alt boyutlar için de Cronbach α değerleri hesaplanmıştır (Tablo 6).

Tablo 3.6 Sosyal Beceri Ölçeği Alt Boyutlarının Güvenilirlik Analizi Sonucu

	İletişim	Uyumsuzluk	Çekingenlik
Cronbach α	,869	,773	,731

Faktörler için ise güvenilirlik katsayıları, İletişim $r = 0,869$ ($N = 210$, $p < .001$); Uyumsuzluk $r = 0,773$ ($N = 210$, $p < .001$); Çekingenlik $r = 0,731$ ($N = 210$, $p < .001$) olarak bulunmuştur.

Araştırmacı tarafından elde edilen tüm sonuçlar doğrultusunda, Sosyal Beceri Ölçeğinin kabul edilebilir düzeyde güvenilirlik değerlerine sahip olduğu görülmektedir.

3.3.3 Ebeveyn Tutum Ölçeği

Ebeveyn Tutum Ölçeğinde; anne ve babaların, 2-6 yaş arasındaki çocuklarını yetiştirirken gösterdikleri ebeveynlik tutumlarının belirlenmesini sağlamak amacıyla Karabulut Demir ve Şendil (2008) tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda Cronbach alfa değerleri “demokratik” boyut için .83, “otoriter” boyut için .76, “aşırı koruyucu” boyut için .75ve “izin verici” boyut için ise .74 olarak bulunmuştur.

Ölçek 5’li likert tipindedir. Maddelere verilecek yanıtlar “Her zaman böyledir”; “Çoğunlukla böyledir”; “Bazen böyledir”; “Nadiren böyledir” ve “Hiçbir zaman böyle değildir” şeklindedir. Ölçek geliştirme aşamasında, araştırmacılar tarafından 62 madde oluşturulmuş, geçerlik çalışmaları çerçevesinde yapılan Temel Bileşenler ve Varimax Döndürmesi analizleri sonucunda 16 madde ölçekten çıkarılmıştır. Bu şekilde ölçek 46 maddeyle son halini oluşturulmuştur. Ölçekte “demokratik”, “otoriter”, “aşırı koruyucu” ve “izin verici” olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır.

- *Demokratik tutum alt faktörü*, çocuğun ayrı bir birey olduğunu kabul etmeyi, bağımsız bir kişilik geliştirmesini ve kendi fikirlerini ifade etmesini teşvik etmeyi içermektedir.
- *Otoriter tutum alt faktörü*, çocuğun ayrı bir birey olduğu kabulünün olmayışını, tersine ebeveynin çocuğun sahibi olduğu anlayışını, tek yönü iletişimi, baskıyı, kurallara koşulsuz itaati, sözel ve fiziksel ceza gibi konuları içermektedir.
- *Aşırı koruyucu tutum alt faktörü*, çocuğun kendi başına yetemeyeceği, bu nedenle sürekli korunması gerektiği inancını, uygun olmayan müdahaleleri, aşırı kontrolü ve çocuğa sorumluluk vermekten kaçınmayı içermektedir.
- *İzin verici tutum alt faktörü*, çocuğun her yaptığını hoş karşılama, çok fazla özgürlük tanıma ve çocuğu şımartma gibi konuları içermektedir (Karabulut Demir ve Şendil, 2008).

Araştırmacı ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach α katsayısı hesaplanmıştır. 46 maddeden oluşan ölçeğin Cronbach α değeri ,73 olarak bulunmuştur. Ayrıca, alt boyutlar için de Cronbach α değerleri hesaplanmıştır (Tablo 7).

Tablo 3.7 Ebeveyn Tutum Ölçeği Alt Boyutlarının Güvenilirlik Analizi Sonucu

	Demokratik	Otoriter	Aşırı koruyucu	İzin verici
Cronbach α	,854	,866	,857	,740

Faktörler için ise güvenilirlik katsayıları, Demokratik $r = 0,854$ ($N = 210$, $p < .001$); Otoriter $r = 0,866$ ($N = 210$, $p < .001$); Aşırı koruyucu $r = 0,857$ ($N = 210$, $p < .001$); İzin verici $r = 0,740$ ($N = 210$, $p < .001$) olarak bulunmuştur.

Araştırmacı tarafından elde edilen tüm sonuçlar doğrultusunda, Ebeveyn Tutum Ölçeğinin kabul edilebilir düzeyde güvenilirlik değerlerine sahip olduğu ortaya koyulmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan izin doğrultusunda Nisan- Mayıs ayları arasında araştırma verileri toplanmıştır. Uygulama okullarının her biri araştırmacı tarafından ziyaret edilmiştir. Kurum müdürlerinden de izin alınmış ve araştırmanın nasıl yapılacağı anlatılmıştır. Daha sonra anasınıfı öğretmenleri araştırmanın nasıl yürütüleceği hakkında araştırmacı tarafından bilgilendirilmiştir.

Sosyal Beceri Ölçeğinin her bir çocuk için öğretmen tarafından doldurulması ve ailelerin Aile bilgi formunu ve Ebeveyn Tutum Ölçeğini doldurulması gerektiği sınıf öğretmenine araştırmacı tarafından açıklanmıştır. Aile Bilgi Formu ve Ebeveyn Tutum Ölçeği öğretmen aracılığı ile bir zarf içinde aileye ulaştırılmıştır. Sınıf öğretmenleri, okula her gün uğrayan annelere ölçek ve bilgi formunu gerekli açıklamayı yaparak elden vermişler, okula gelemeyen annelere ise ölçek ve bilgi formu, araştırmacı tarafından yazılan üst yazı ile çocuk aracılığıyla gönderilmiştir. Formları dolduran anneler, zarfın ağzını kapatarak zarfı öğretmene ulaştırmışlardır. Aynı çocukların sınıf öğretmenleri Sosyal Beceri Ölçeğini doldurmuşlardır. Bu çalışmada çocukların öğretmenle birlikteliği ölçeğinin kullanım kriterlerinden biri olan en az çocukla bir aydan fazla gözleme dayalı zaman geçirmiş olması ilkesine uygun çalışılmıştır. Her çocuk için 20-30 dakikalık bir uygulama süresine ihtiyaç duyulmuştur. Sınıf öğretmenlerine ve annelere formları doldurmak üzere bir aylık süre verilmiştir. Doldurulmuş formlar zarf içinde öğretmenlerden bir ay sonra geri alınmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 17 (Statistical Package for Social Sciences) programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirilirken frekans ve yzdelik tablolar haline dñnřtřrřlerek sunulmuştur.

Bazı değişkenlerin (anne- babanın yaşı, anne- babanın öğrenim durumu gibi) Sosyal Beceri Ölçeği'nin toplam puan ve alt boyutlarının ortalamalarına dayalı olarak "Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)" ile anlamlılıkları sınanmıştır. Bazı değişkenlerin (çocuğun cinsiyeti gibi) Sosyal Beceri Ölçeği'nin toplam puan ve alt boyutlarının ortalamaları için de "İlişkisiz Grup t Testi" yapılmıştır. Araştırma da yer alan bir diğer değişken ile Sosyal Beceri Ölçeği'nin toplam puan ve alt boyutlarının ortalamaları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere korelasyon uygulanmıştır

Araştırma kapsamında anlamlılık düzeyi en az ,05 olarak kabul edilmiştir. Araştırmanın tüm istatistik analizleri, SPSS 17.0 Sosyal Bilimler İstatistik Programında gerçekteştirilmiştir

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine İlişkin Bulgular

Tablo 4.1 Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları İçin Yapılan İlişkisiz Grup “t” Testi Sonuçları

SBÖ	Gruplar	n	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$	t Testi		
						t	Sd	p
İletişim	Kız	109	3,666	,559	,053	1,177	208	,241
	Erkek	101	3,578	,528	,052			
Uyumsuzluk	Kız	109	2,151	,568	,054	-2,073	208	,039*
	Erkek	101	2,306	,517	,051			
Çekingenlik	Kız	109	3,430	,489	,046	1,024	208	,307
	Erkek	101	3,358	,522	,052			
SBÖ Toplam Puan	Kız	109	3,271	,294	,028	,735	208	,463
	Erkek	101	3,242	,280	,027			

Tablo 4.1’ de 60-72 aylık çocukların iletişim, çekingenlik, uyumsuzluk, SBÖ toplam puanları ile cinsiyet değişkenine yönelik “t” testi sonuçları verilmiştir.

Kız çocuklarının çekingenlik ortalama puanları $\bar{x}=3,430$, erkek çocuklarının ortalama puanı ise $\bar{x}=3,358$ ’dir. Kız çocuklarının iletişim ortalama puanları $\bar{x}=3,666$, erkek çocuklarının ortalama puanı $\bar{x}=3,578$ ’dir. Kız çocuklarının SBÖ toplam puanları $\bar{x}=3,271$, erkek çocuklarının $\bar{x}=3,242$ ’dir. Çocukların iletişim alt boyutu ($t=1,177$, $p>,05$), çekingenlik alt boyutu ($t=1,024$, $p>,05$), SBÖ toplam ($t=,735$, $p>,05$) puanları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Çocukların uyumsuzluk puanları cinsiyetlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=-2,073$, $p<,05$). Erkeklerin uyumsuzluk puanları ($\bar{x}=2,306$), kızlara ($\bar{x}=2,151$) göre daha yüksektir. Kız çocukların erkek çocuklara göre uyum becerileri daha düşüktür.

4.2. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Çocuğun Yaş Değişkenine İlişkin Bulgular

Tablo 4.2 Çocuğun Yaş Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları İçin Yapılan İlişkisiz Grup “t” Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	n	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$	t Testi		
						t	Sd	p
İletişim	60 aylık	58	3,525	,552	,072	-1,621	208	,106
	72 aylık	152	3,661	,539	,043			
Uyumsuzluk	60 aylık	58	2,301	,572	,075	1,226	208	,222
	72 aylık	152	2,197	,538	,043			
Çekingenlik	60 aylık	58	3,337	,509	,066	-1,033	208	,303
	72 aylık	152	3,418	,504	,040			
SBÖ Toplam Puan	60 aylık	58	3,206	,278	,036	-1,575	208	,117
	72 aylık	152	3,276	,289	,023			

Tablo 4.2’de 60-72 aylık çocukların iletişim, çekingenlik, uyumsuzluk, SBÖ toplam puanları ile yaş değişkenine yönelik “t” testi sonuçları verilmiştir.

Çocuğun yaş değişkeni ile iletişim puanları ($t=-1,621$; $p>,05$), uyumsuzluk puanları ($t=1,226$; $p>,05$) ve çekingenlik puanları ($t=-1,033$; $p>,05$) ve SBÖ toplam puanı ($t=-1,575$; $p>,05$), arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yaş değişkeni çocuğun sosyal beceri düzeyini etkilememektedir.

4.3. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Çocuğun Kardeş Sayısı Değişkenine İlişkin Bulgular

Tablo 4.3 Kardeş Sayısı Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Puan	Grup	f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri			ANOVA Sonuçları					
		n	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	P
İletişim	Tek çocuk	86	3,634	,477	G.Arası	1,843	3	,614	2,098	,102
	1 kardeş	80	3,704	,562	G.İçi	60,320	206	,293		
	2 kardeş	31	3,425	,597	Toplam	62,163	209			
	3 kardeş ve üstü	13	3,538	,657						
Uyumsuzluk	Tek çocuk	86	2,278	,505	G.Arası	1,121	3	,374	1,245	,294
	1 kardeş	80	2,135	,580	G.İçi	61,827	206	,300		
	2 kardeş	31	2,312	,532	Toplam	62,948	209			
	3 kardeş ve üstü	13	2,230	,644						

Tablo 4.3 Devamı

Çekingenlik	Tek çocuk	86	3,344	,580	G.Arası	,858	3	,286	1,119	,342
	1 kardeş	80	3,474	,440	G.İçi	52,636	206	,256		
	2 kardeş	31	3,381	,464	Toplam	53,494	209			
	3 kardeş ve üstü	13	3,294	,421						
SBÖ toplam	Tek çocuk	86	3,264	,271	G.Arası	,476	3	,159	1,946	,123
	1 kardeş	80	3,298	,286	G.İçi	16,806	206	,082		
	2 kardeş	31	3,162	,320	Toplam	17,282	209			
	3 kardeş ve üstü	13	3,188	,279						

Tablo 4.3' de 60-72 aylık çocukların iletişim, uyumsuzluk, çekingenlik, SBÖ toplam puanları ile kardeş sayısı değişkenine yönelik ilişkili örneklem için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) testi sonuçları verilmiştir.

Çocuğun kardeş sayısı ile iletişim puanları ($F=2,098$; $p>,05$), uyumsuzluk puanları ($F=1,245$; $p>,05$), çekingenlik puanları ($F=1,119$; $p>,05$), SBÖ toplam puanları ($F=1,946$; $p>,05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kardeş sayısı değişkeni çocuğun sosyal beceri düzeyini etkilememektedir.

4.4. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Çocuğun Doğum Sırası Değişkenine İlişkin Bulgular

Tablo 4.4 Doğum Sırası Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Puan	Grup	f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri			ANOVA Sonuçları					
		n	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	P
İletişim	İlk çocuk	125	3,634	,502	G. Arası	,155	2	,077	,258	,773
	Ortanca/ortançal ardan biri	15	3,527	,708	G.İçi	62,008	207	,300		
	Son Çocuk	70	3,627	,585	Toplam	62,163	209			
Uyumsuzluk	İlk çocuk	125	2,241	,533	G.Arası	,193	2	,096	,318	,728
	Ortanca/ortançal ardan biri	15	2,123	,587	G.İçi	62,755	207	,303		
	Son Çocuk	70	2,219	,572	Toplam	62,948	209			

Tablo 4.4 Devamı

Çekingenlik	İlk çocuk	125	3,378	,522	G.Arası	,108	2	,054	,209	,811
	Ortanca/ortancal ardan biri	15	3,450	,539	G.İçi	53,386	207	,258		
	Son Çocuk	70	3,415	,474	Toplam	53,494	209			
SBÖ toplam	İlk çocuk	125	3,262	,283	G.Arası	,072	2	,036	,432	,650
	Ortanca/ortancal ardan biri	15	3,190	,326	G.İçi	17,211	207	,083		
	Son Çocuk	70	3,261	,288	Toplam	17,282	209			

Tablo 4.4’de 60-72 aylık çocukların iletişim, uyumsuzluk, çekingenlik, SBÖ toplam puanları ile doğum sırası değişkenine yönelik ilişkili örneklem için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) testi sonuçları verilmiştir.

Çocuğun doğum sırası ile iletişim puanları ($F=,258$; $p>,05$), uyumsuzluk puanları ($F=,318$; $p>,05$), çekingenlik puanları ($F=,209$; $p>,05$), SBÖ toplam puanları ($F=,432$; $p>,05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Doğum sırası değişkeni çocuğun sosyal beceri düzeyini etkilememektedir.

4.5. Sosyal Beceri Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları ile Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresi Değişkenine İlişkin Bulgular

Tablo 4.5 Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresi Değişkenine Bağlı Olarak Sosyal Beceri Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Okul Öncesi		n	$\bar{x}$	ss	Sh
Eğitime Devam Etme Süresi	Çekingenlik				
	1-12 ay	70	3,267	,501	,059
	13-24 ay	111	3,430	,503	,047
	25-36 ay	29	3,571	,465	,086
Uyumsuzluk	1-12 ay	70	2,130	,502	,060
	13-24 ay	111	2,243	,567	,053
	25-36 ay	29	2,389	,554	,102
İletişim	1-12 ay	70	3,658	,564	,067
	13-24 ay	111	3,169	,519	,049
	25-36 ay	29	3,559	,606	,112

Tablo 4.5 Devamı

SBÖ toplam	1-12 ay	70	3,228	,299	,035
	13-24 ay	111	3,265	,273	,025
	25-36 ay	29	3,295	,316	,058

Tablo 4.6 Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresi Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanları İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

SBÖ	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Çekingenlik	G. Arası	2,182	2	1,091	4,400	,013*
	G. İçi	51,312	207	,248		
	Toplam	53,494	209			
Uyumsuzluk	G. Arası	1,447	2	,724	2,435	,090
	G. İçi	61,501	207	,297		
	Toplam	62,948	209			
İletişim	G. Arası	,209	2	,105	,350	,705
	G. İçi	61,954	207	,299		
	Toplam	62,163	209			
SBÖ toplam	G. Arası	,110	2	,055	,661	,518
	G. İçi	17,173	207	,083		
	Toplam	17,282	209			

Tablo 4.6' da okul öncesi eğitime devam etme süresi değişkenine bağlı olarak Sosyal beceri ölçeği toplam ve alt boyutları için yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testi sonucunda, iletişim alt boyutunda ($F=,350$; $p>,05$), uyumsuzluk alt boyutunda ($F=2,435$; $p>,05$) ve sosyal beceri genel toplam düzeyinde ($F=,661$; $p>,05$) anlamlı bir fark bulunmamıştır. Çekingenlik alt boyutu ile okul öncesi eğitim süresi değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($F=4,400$; $p<,05$). Farklılıkların hangi gruplar arasından kaynaklandığını belirlemek üzere Scheffe Testi yapılmıştır.

Tablo 4.7 Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresi Değişkenine Bağlı Olarak Çekingenlik Alt Boyut Puanları İçin Yapılan Scheffe Sonuçları

Puan	Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
Çekingenlik	1-12 ay	12-24 ay	-,163	,075	$p>,05$
		25-36 ay	-,303*	,109	$p<,05$
	12-24 ay	0-12 ay	,163	,075	$p>,05$
		25-36 ay	-,140	,103	$p>,05$
	25-36 ay	0-12 ay	,303*	,109	$p<,05$
		12-24 ay	,140	,103	$p>,05$

Farklılıkların hangi gruplar arasından kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Scheffe Testi sonucuna göre, çekingenlik alt boyutunda 1-12 ay okul öncesi eğitim alan çocuklar ($\bar{x}=3,267$) ile 25-36 ay okul öncesi eğitim alan çocuklar ($\bar{x}=3,571$) arasında 25-36 ay okul öncesi eğitim alan çocukların lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < ,05$). Buna göre, okul öncesi eğitim alma süresi 25-36 ay olan çocuklar, 1-12 ay okul öncesi eğitim alan çocuklara göre daha atılgan ve girişken davranışlar göstermektedir.

4.6. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Annenin Yaş Değişkenine İlişkin Bulgular

Tablo 4.8 Annenin Yaş Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları İçin Yapılan İlişkisiz Grup “t” Testi

	Annenin Yaşı	n	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
İletişim	25-35 yaş arası	133	3,639	,511	,044	,542	208	,588
	36 yaş ve üstü	77	3,597	,601	,068			
Uyumsuzluk	25-35 yaş arası	133	2,241	,525	,045	,526	208	,600
	36 yaş ve üstü	77	2,199	,589	,067			
Çekingenlik	25-35 yaş arası	133	3,382	,525	,045	-,496	208	,620
	36 yaş ve üstü	77	3,418	,472	,053			
SBÖ Toplam Puan	25-35 yaş arası	133	3,266	,279	,024	,622	208	,534
	36 yaş ve üstü	77	3,241	,301	,034			

Tablo 4.8 incelendiğinde çocukların farklı alt boyutlarda ve toplam sosyal beceri düzeyleri puan ortalamalarının 2,199 ile 3,639 arasında değiştiği görülmektedir. Annenin yaşı değişkenine bağlı olarak SB Ölçeği toplam($t=,622$; $p>,05$) ve iletişim puanları ($t=,542$; $p>,05$), uyumsuzluk puanları ($t=,526$; $p>,05$) ve çekingenlik puanları ($t=-,496$; $p>,05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Annenin yaş değişkeni, çocuğun sosyal beceri düzeyini etkilememektedir.

4.7. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Babanın Yaş Değişkenine İlişkin Bulgular

Tablo 4.9 Babanın Yaş Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları İçin Yapılan İlişkisiz Grup “t” Testi

	Babanın Yaşı	n	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
İletişim	26-35 yaş arası	72	2,368	,513	,060	-1,965	208	,051
	36 yaş ve üstü	138	2,151	,553	,047			

Tablo 4.9
Devamı

Uyumsuzluk	26-35 yaş arası	72	2,368	,513	,060	2,762	208	,006*
	36 yaş ve üstü	138	2,151	,553	,047			
Çekingenlik	26-35 yaş arası	72	3,302	,516	,060	-1,957	208	,052
	36 yaş ve üstü	138	3,445	,495	,042			
SBÖ Toplam Puan	26-35 yaş arası	72	3,213	,254	,029	-1,621	208	,107
	36 yaş ve üstü	138	3,280	,301	,025			

Tablo 4.9 incelendiğinde çocukların farklı alt boyutlarda ve toplam sosyal beceri düzeyleri puan ortalamalarının 2,151 ile 3,445 arasında değiştiği görülmektedir. Babanın yaşı değişkenine bağlı olarak iletişim alt boyutunda ($t=-1,965$; $p>,05$), çekingenlik alt boyutu ($t=-1,957$; $p>,05$), SB Ölçeği toplam($t=-1,621$; $p>,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Çocukların uyumsuzluk puanları babanın yaşına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t =2,762$, $p<,05$). Babanın yaşı 26-35 yaş ise uyumsuzluk puanları ($\bar{x}=2,368$), 36 yaş ve üstüne ($\bar{x} =2,151$) göre daha yüksektir. Babanın yaşı 26-35 yaş arasında ise çocuklar daha az uyumsuz davranışlar göstermektedir.

4.8. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Annenin Öğrenim Durumuna İlişkin Bulgular

Tablo 4.10 Annenin Öğrenim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Annenin Öğrenim Durumu	n	$\bar{x}$	ss	Sh
Çekingenlik	İlkokul	16	3,171	,541	,135
	Lise	56	3,473	,564	,075
	Üniversite	138	3,390	,471	,040
Uyumsuzluk	İlkokul	16	2,072	,553	,138
	Lise	56	2,174	,624	,083
	Üniversite	138	2,264	,513	,043
İletişim	İlkokul	16	3,400	,486	,121
	Lise	56	3,674	,578	,077
	Üniversite	138	3,630	,535	,045
SBÖ toplam	İlkokul	16	3,049	,233	,058
	Lise	56	3,259	,317	,042
	Üniversite	138	3,268	,272	,023

Tablo 4.11 Annenin Öğrenim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

SBÖ	Var. K.	KT	Sd	KO	F	P
Çekingenlik	G. Arası	1,141	2	,571	2,257	,107
	G. İçi	52,352	207	,253		
	Toplam	53,494	209			
Uyumsuzluk	G. Arası	,735	2	,368	1,223	,296
	G. İçi	62,213	207	,301		
	Toplam	62,948	209			
İletişim	G. Arası	,946	2	,473	1,599	,205
	G. İçi	61,217	207	,296		
	Toplam	62,163	209			
SBÖ toplam	G. Arası	,768	2	,384	4,810	,009*
	G. İçi	16,515	207	,080		
	Toplam	17,282	209			

Tablo 4.11 'de 60-72 aylık çocukların iletişim, uyumsuzluk, çekingenlik, SBÖ toplam puanları ile annenin öğrenim durumu değişkenine yönelik ilişkili örneklem için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) testi sonuçları verilmiştir. Annenin öğrenim durumu değişkenine bağlı olarak çekingenlik puanları ($F=2,257$; $p>,05$), uyumsuzluk puanları ($F=1,223$; $p>,05$), iletişim puanları ($F=1,599$; $p>,05$) arasında farklılık anlamlı bulunmamıştır. SBÖ toplam puanının annenin öğrenim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan ANOVA testi sonucunda grupların aritmetik ortalaması arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($F=4,810$; $p<,05$). Bu sonucun ardından farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır.

Tablo 4.12 Annenin Öğrenim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak SBÖ Toplam Puanları İçin Yapılan Scheffe Sonuçları

Puan	Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
SBÖ Toplam	İlkokul	Lise	-,240*	,080	p<0,5
		Üniversite	-,218*	,074	p<0,5
	Lise	İlkokul	,240*	,080	p<0,5
		Üniversite	,021	,044	p>0,5
	Üniversite	İlkokul	,218*	,074	p<0,5
		Lise	-,021	,044	p>0,5

Farklılıkların hangi gruplar arasından kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Scheffe Testi sonucuna göre, sosyal beceri toplam puanları annesi üniversite ($\bar{x}=3,268$) ve lise mezunu olan çocuklar ($\bar{x}=3,259$) ile annesi ilkokul mezunu çocuklar ($\bar{x}=3,049$) arasında annesi üniversite ve lise mezunu olan çocuklar lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < ,05$). Buna göre, annesi üniversite ve lise mezunu olan çocuklar annesi ilkokul mezunu olan çocuklara göre daha yüksek düzeyde sosyal beceri göstermektedir.

4.9. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Babanın Öğrenim Durumuna İlişkin Bulgular

Tablo 4.13 Babanın Öğrenim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Babanın Eğitimi Durumu	n	$\bar{x}$	ss	Sh
Çekingenlik	İlkokul	27	3,108	,584	,112
	Lise	45	3,355	,566	,084
	Üniversite	138	3,465	,447	,038
Uyumsuzluk	İlkokul	27	2,148	,566	,109
	Lise	45	2,232	,608	,090
	Üniversite	138	2,239	,527	,044
İletişim	İlkokul	27	3,623	,675	,129
	Lise	45	3,540	,636	,094
	Üniversite	138	3,651	,483	,041
SBÖ toplam	İlkokul	27	3,178	,368	,070
	Lise	45	3,203	,330	,049
	Üniversite	138	3,290	,249	,021

Tablo 4.14 Babanın Öğrenim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

SBÖ	Var. K.	KT	Sd	KO	F	P
Çekingenlik	G. Arası	2,981	2	1,490	6,108	,003*
	G. İçi	50,513	207	,244		
	Toplam	53,494	209			
Uyumsuzluk	G. Arası	,189	2	,095	,312	,732
	G. İçi	62,759	207	,303		
	Toplam	62,948	209			

Tablo 4.14
devamı

İletişim	G. Arası	,421	2	,211	,707	,495
	G. İçi	61,742	207	,298		
	Toplam	62,163	209			
SBÖ toplam	G. Arası	,450	2	,225	2,766	,065
	G. İçi	16,833	207	,081		
	Toplam	17,282	209			

Tablo 4.14’de 60-72 aylık çocukların iletişim, uyumsuzluk, çekingenlik, SBÖ toplam puanları ile babanın öğrenim durumu değişkenine yönelik ilişkili örneklem için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) testi sonuçları verilmiştir. Babanın öğrenim durumu değişkenine bağlı olarak uyumsuzluk puanları ($F=,254$; $p>,05$), iletişim puanları ($F=,710$; $p>,05$), SBÖ toplam puanları ($F=2,024$; $p>,05$), arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Çekingenlik puanının babanın öğrenim durumu değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan ANOVA testi sonucunda grupların aritmetik ortalaması arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($F=4,052$; $p<,05$). Bu sonucun ardından farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır.

Tablo 4.15 Babanın Öğrenim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak Çekingenlik Alt Boyutu İçin Yapılan Scheffe Sonuçları

Puan	Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
Çekingenlik	İlkokul	Lise	-,247	,120	$p>,05$
		Üniversite	-,357*	,103	$p<,05$
	Lise	İlkokul	,247	,120	$p>,05$
		Üniversite	-,110	,084	$p>,05$
	Üniversite	İlkokul	,357*	,103	$p<,05$
		Lise	,110	,084	$p>,05$

Farklılıkların hangi gruplar arasından kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Scheffe Testi sonucuna göre, Çekingenlik alt boyutu açısından babası üniversite mezunu olan çocuklar ($\bar{x}=3,465$) ile babası ilkokul mezunu çocuklar ($\bar{x}=3,108$) arasında babası

üniversite mezunu olan çocukların lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < ,05$). Babası üniversite mezunu olan çocuklar babası ilköğretim mezunu olan çocuklara göre daha atılgan ve girişken davranışlar göstermektedir.

4.10. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Annenin Mesleğine İlişkin Bulgular

Tablo 4.16 Annenin Mesleği Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Annenin Mesleği	n	$\bar{x}$	ss	Sh
Çekingenlik	Memur	63	3,461	,511	,064
	İşçi	24	3,145	,448	,091
	Serbest Meslek	48	3,340	,546	,078
	Emekli	3	3,500	,300	,173
	Çalışmıyor	72	3,454	,477	,056
Uyumsuzluk	Memur	63	3,097	,317	,040
	İşçi	24	3,067	,269	,055
	Serbest Meslek	48	3,118	,271	,039
	Emekli	3	3,179	,177	,102
	Çalışmıyor	72	3,118	,257	,030
İletişim	Memur	63	3,734	,582	,073
	İşçi	24	3,556	,386	,078
	Serbest Meslek	48	3,613	,563	,081
	Emekli	3	3,010	1,181	,682
	Çalışmıyor	72	3,583	,501	,059
SBÖ toplam	Memur	63	3,531	,387	,048
	İşçi	24	3,358	,284	,057
	Serbest Meslek	48	3,443	,374	,054
	Emekli	3	3,152	,715	,412
	Çalışmıyor	72	3,450	,305	,035

Tablo 4.17 Annenin Mesleği Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

SBÖ	Var. K.	KT	Sd	KO	F	P
Çekingenlik	G. Arası	2,204	4	,551	2,203	,070
	G. İçi	51,290	205	,250		
	Toplam	53,494	209			
Uyumsuzluk	G. Arası	,075	4	,019	,238	,917
	G. İçi	16,175	205	,079		
	Toplam	16,250	209			
İletişim	G. Arası	2,127	4	,532	1,815	,127
	G. İçi	60,036	205	,293		
	Toplam	62,163	209			
SBÖ toplam	G. Arası	,876	4	,219	1,767	,137
	G. İçi	25,413	205	,124		
	Toplam	26,289	209			

Tablo 4.17’ de 60-72 aylık çocukların iletişim, uyumsuzluk, çekingenlik, SBÖ toplam puanları ile annenin mesleği değişkenine yönelik ilişkili örneklem için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) testi sonuçları verilmiştir.

Tabloya göre, iletişim puanları ($F=1,815$; $p>,05$), uyumsuzluk puanları ($F=,238$; $p>,05$), çekingenlik puanları ($F=2,203$; $p>,05$), SBÖ toplam puanları ($F=1,767$; $p>,05$), annenin mesleğine göre farklılık göstermemektedir. Annenin mesleği değişkeni çocuğun sosyal beceri düzeyini etkilememektedir.

4.11. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Babanın Mesleğine İlişkin Bulgular

Tablo 4.18 Babanın Mesleği Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Babanın Mesleği	n	$\bar{x}$	ss	Sh
Çekingenlik	Memur	49	3,535	,460	,065
	İşçi	50	3,300	,540	,076
	Serbest Meslek	72	3,454	,477	,056
Uyumsuzluk	Memur	49	3,149	,328	,046
	İşçi	50	3,124	,251	,035
	Serbest Meslek	111	3,081	,264	,025
İletişim	Memur	49	3,693	,500	,071
	İşçi	50	3,546	,510	,072
	Serbest Meslek	111	3,628	,578	,054
SBÖ toplam	Memur	49	3,536	,323	,046
	İşçi	50	3,398	,331	,046
	Serbest Meslek	111	3,451	,374	,035

Tablo 4.19 Babanın Mesleği Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

SBÖ	Var. K.	KT	Sd	KO	F	P
Çekingenlik	G. Arası	1,455	2	,727	2,893	,058
	G. İçi Toplam	52,039	207	,251		
		53,494	209			
Uyumsuzluk	G. Arası	1,315	2	,657	2,207	,113
	G. İçi Toplam	61,633	207	,298		
		62,948	209			

Tablo 4.19
Devamı

	G. Arası	,540	2	,270	,907	,405
İletişim	G. İçi	61,623	207	,298		
	Toplam	62,163	209			
	G. Arası	,160	2	,080	,968	,381
SBÖ toplam	G. İçi	17,122	207	,083		
	Toplam	17,282	209			

Tablo 4.19’ da 60-72 aylık çocukların iletişim, uyumsuzluk, çekingenlik, SBÖ toplam puanları ile babanın mesleği değişkenine yönelik ilişkili örneklem için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) testi sonuçları verilmiştir.

Tabloya Göre, iletişim puanları ($F=,907$; $p>,05$), uyumsuzluk puanları ($F=1,140$; $p>,05$), çekingenlik puanları ($F=2,893$; $p>,05$), SBÖ toplam puanları ($F=1,932$; $p>,05$), babanın mesleğine göre farklılık göstermemektedir. Babanın mesleği çocukların sosyal beceri düzeylerini etkilememektedir.

4.12. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Aile Yapısı Değişkenine İlişkin Bulgular

Tablo 4.20 Aile Tipi Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları İçin Yapılan İlişkısiz Grup “t” Testi Sonuçları

	Ailenin Tipi	n	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$	t Testi		
						t	Sd	p
İletişim	Çekirdek aile	183	3,638	,515	,038	,996	208	,320
	Geniş aile	27	3,526	,721	,138			
Uyumsuzluk	Çekirdek aile	183	2,219	,536	,039	-,481	208	,631
	Geniş aile	27	2,273	,633	,121			
Çekingenlik	Çekirdek aile	183	3,411	,486	,035	1,132	208	,259
	Geniş aile	27	3,293	,624	,120			
SBÖ toplam	Çekirdek aile	183	3,267	,273	,020	1,272	208	,205
	Geniş aile	27	3,191	,366	,070			

Tablo 4.20 incelendiğinde çocukların farklı alt boyutlarda ve toplam sosyal beceri düzeyleri puan ortalamalarının 2,219 ile 3,638 arasında değiştiği görülmektedir. Aile yapısı değişkenine bağlı olarak SB Ölçeği toplam($t=1,272$; $p>,05$), iletişim puanları

($t=,996$; $p>,05$), uyumsuzluk puanları ($t=-,481$; $p>,05$) ve çekingenlik puanları ($t=1,132$; $p>,05$), arasında farklılık anlamlı bulunmamıştır. Aile yapısı değişkeni çocuğun sosyal beceri düzeyini etkilememektedir.

4.13. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Anne Babanın Birliktelik Durumuna İlişkin Bulgular

Tablo 4.21 Anne Babanın Birliktelik Durumu Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları İçin Yapılan İlişkisiz Grup “t” Testi

Puan	Gruplar	n	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$	t Testi		
						t	Sd	p
İletişim	Birlikte	195	3,627	,548	,039	,347	208	,729
	Ayrı	15	3,577	,523	,135			
Uyumsuzluk	Birlikte	195	2,217	,551	,039	-,785	208	,433
	Ayrı	15	2,333	,510	,131			
Çekingenlik	Birlikte	195	3,402	,505	,036	,630	208	,530
	Ayrı	15	3,316	,524	,135			
SBÖ Toplam Puan	Birlikte	195	3,258	,290	,020	,261	208	,794
	Ayrı	15	3,238	,247	,063			

Tablo 4.21’de incelendiğinde çocukların farklı alt boyutlarda ve toplam sosyal beceri düzeyleri puan ortalamalarının 2,217 ile 3,627 arasında değiştiği görülmektedir. Anne babanın birliktelik durumu değişkenine bağlı olarak SB Ölçeği toplam ($t=,261$; $p>,05$) ve iletişim puanları ($t=,347$; $p>,05$), uyumsuzluk puanları ($t=-,785$; $p>,05$) ve çekingenlik puanları ($t=,630$; $p>,05$) arasında farklılık anlamlı bulunmamıştır. Anne babanın birliktelik durumu değişkeni çocuğun sosyal beceri düzeyini etkilememektedir.

4.14. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Ailenin Gelir Düzeyine İlişkin Bulgular

Tablo 4.22 Ailenin Gelir Düzeyi Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları İçin Yapılan İlişkisiz Grup “t” Testi Sonuçları

	Ailenin Gelir Düzeyi	n	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$	t Testi		
						t	Sd	p
İletişim	Asgari ücret ve altı	14	3,578	,429	,114	-,327	208	,744
	Asgari ücretin üstü	196	3,627	,553	,039			
Uyumsuzluk	Asgari ücret ve altı	14	2,203	,593	,158	-,160	208	,873
	Asgari ücretin üstü	196	2,227	,547	,039			

Tablo 4.22
Devamı

Çekingenlik	Asgari ücret ve altı	14	3,107	,677	,181	-2,233	208	,027*
	Asgari ücretin üstü	196	3,416	,487	,034			
SBÖ toplam	Asgari ücret ve altı	14	3,165	,250	,066	-1,239	208	,217
	Asgari ücretin üstü	196	3,263	,289	,020			

Tablo 4.22 incelendiğinde çocukların farklı alt boyutlarda ve toplam sosyal beceri düzeyleri puan ortalamalarının 2,203 ile 3,627 arasında değiştiği görülmektedir. Ailenin gelir düzeyi değişkenine bağlı olarak SB Ölçeği toplam ($t=1,239$; $p>,05$) ve iletişim puanları ($t=-,327$; $p>,05$), uyumsuzluk puanları ($t=-,160$; $p>,05$) arasında farklılık anlamlı bulunmamıştır.

Çocukların çekingenlik puanları ailenin gelir düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t = -2,233$, $p<,05$). Ailenin gelir düzeyi asgari ücretin üstü ($\bar{x}=3,416$) olan çocukların çekingenlik puanları, ailenin gelir düzeyi asgari ücret ve altı ($\bar{x} = 3,107$) olan çocuklara göre daha yüksektir. Buna göre, asgari ücretin üstü gelire sahip ailelerin çocukları, asgari ücret ve altı gelire sahip olan ailelerin çocuklarına göre daha atılgan ve girişken davranışlar göstermektedir.

4.15. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Çocuğun Günlük Tablet Kullanma Süresi Değişkenine İlişkin Bulgular

Tablo 4.23 Çocuğun Günlük Tablet Kullanma Süresi Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Çocuğun Günlük Tablet Kullanma Süresi	n	$\bar{x}$	ss	Sh
Çekingenlik	Hiç kullanmıyor	59	3,245	,562	,073
	0-30 dakika	130	3,483	,462	,040
	31 dakika- 1 saat	21	3,277	,496	,108
Uyumsuzluk	Hiç kullanmıyor	59	2,251	,571	,074
	0-30 dakika	130	2,193	,540	,047
	31 dakika- 1 saat	21	2,355	,539	,117
İletişim	Hiç kullanmıyor	59	3,528	,524	,068
	0-30 dakika	130	3,686	,551	,048
	31 dakika- 1 saat	21	3,507	,532	,116
SBÖ toplam	Hiç kullanmıyor	59	3,177	,273	,035
	0-30 dakika	130	3,303	,289	,025
	31 dakika- 1 saat	21	3,196	,266	,058

Tablo 4.24 Çocuğun Günlük Tablet Kullanma Süresi Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanları İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

SBÖ	Var. K.	KT	Sd	KO	F	P
Çekingenlik	G. Arası	2,617	2	1,308	5,323	,006*
	G. İçi	50,877	207	,246		
	Toplam	53,494	209			
Uyumsuzluk	G. Arası	,527	2	,264	,874	,419
	G. İçi	62,421	207	,302		
	Toplam	62,948	209			
İletişim	G. Arası	1,331	2	,665	2,264	,106
	G. İçi	60,832	207	,294		
	Toplam	62,163	209			
SBÖ toplam	G. Arası	,725	2	,363	4,533	,012*
	G. İçi	16,557	207	,080		
	Toplam	17,282	209			

Tablo 4.24’ de 60-72 aylık çocukların iletişim, uyumsuzluk, çekingenlik, SBÖ toplam puanları ile çocuğun günlük Tablet kullanma süresi değişkenine yönelik ilişkili örneklem için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) testi sonuçları verilmiştir. Tabloya Göre, iletişim puanları ($F=2,264$; $p>,05$), uyumsuzluk puanları ($F=,874$; $p>,05$) çocuğun günlük Tablet kullanma süresine göre farklılık göstermemektedir. Çekingenlik puanının çocuğun günlük Tablet kullanma süresi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan ANOVA testi sonucunda grupların aritmetik ortalaması arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($F=5,323$; $p<,05$). Bu sonucun ardından farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır.

Tablo 4.25 Çocuğun Günlük Tablet Kullanma Süresi Değişkenine Bağlı Olarak Çekingenlik İçin Yapılan Scheffe Sonuçları

Puan	Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	P
Çekingenlik	hiç kullanmıyor	0-30 dakika	-,237*	,077	$p<0,5$
		31 dakika- 1 saat	-,032	,125	$p>0,5$
	0-30 dakika	hiç kullanmıyor	,237*	,077	$p<0,5$
		30 dakika-1 saat	,205	,116	$p>0,5$
	31 dakika- 1 saat	hiç kullanmıyor	,032	,125	$p>0,5$
		0- 30 dakika	-,205	,1166	$p>0,5$

Farklılıkların hangi gruplar arasından kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Scheffe Testi sonucuna göre, çekingenlik puanları Tablet hiç kullanmayan çocuklar ($\bar{x}=3,245$) ile en fazla 30 dakika Tablet kullanan çocuklar ($\bar{x}=3,483$) arasında en fazla 30 dakika

Tablet kullanan çocukların lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < ,05$). Buna göre, Tablet kullanma süresi en fazla 30 dakika olan çocuklar, hiç kullanmayan çocuklardan daha atılgan ve girişken davranışlar göstermektedir.

Sosyal beceri toplam puan ortalamalarının çocuğun günlük Tablet kullanma süresi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan ANOVA testi sonucunda grupların aritmetik ortalaması arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($F=4,533$; $p<,05$). Bu sonucun ardından farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır.

Tablo 4.26 Çocuğun Günlük Tablet Kullanma Süresi Değişkenine Bağlı Olarak Sosyal Beceri Toplam Puan İçin Yapılan Scheffe Sonuçları

Puan	Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
SBÖ Toplam	hiç kullanmıyor	0-30 dakika	-,125*	,077	$p<0,5$
		31 dakika- 1 saat	-,018	,125	$p>0,5$
	0-30 dakika	hiç kullanmıyor	,125*	,077	$p<0,5$
		31 dakika-1 saat	,106	,116	$p>0,5$
	31 dakika- 1 saat	hiç kullanmıyor	,018	,125	$p>0,5$
		0- 30 dakika	-,106	,116	$p>0,5$

Farklılıkların hangi gruplar arasından kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Scheffe Testi sonucuna göre, sosyal beceri toplam puanları çekingenlik puanları Tablet hiç kullanmayan çocuklar ($\bar{x}=3,177$) ile en fazla 30 dakika Tablet kullanan çocuklar ($\bar{x}=3,303$) arasında en fazla 30 dakika Tablet kullanan çocukların lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < ,05$). Buna göre, Tablet kullanma süresi en fazla 30 dakika olan çocuklar, hiç kullanmayan çocuklardan daha yüksek düzeyde sosyal beceri göstermektedir.

4.16. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Çocuğun Günlük Televizyon İzleme Süresi Değişkenine İlişkin Bulgular

Tablo 4.27 Çocuğun Günlük Televizyon İzleme Süresi Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Çocuğun Günlük Televizyon İzleme Süresi	n	$\bar{x}$	ss	Sh
Çekingenlik	1-2 saat	131	3,411	,501	,043
	3-4 saat	73	3,366	,519	,060
	5-6 saat	6	3,416	,500	,204
Uyumsuzluk	1-2 saat	131	2,224	,557	,048
	3-4 saat	73	2,210	,531	,062
	5-6 saat	6	2,435	,608	,248
İletişim	1-2 saat	131	3,665	,561	,049
	3-4 saat	73	3,571	,520	,060
	5-6 saat	6	3,364	,430	,175
SBÖ toplam	1-2 saat	131	3,283	,289	,025
	3-4 saat	73	3,218	,280	,032
	5-6 saat	6	3,163	,306	,125

Tablo 4.28 Çocuğun Günlük Televizyon İzleme Süresi Değişkenine Bağlı Olarak SB Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanları İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

SBÖ	Var. K.	KT	Sd	KO	F	P
Çekingenlik	G. Arası	,098	2	,049	,190	,827
	G. İçi	53,396	207	,258		
	Toplam	53,494	209			
Uyumsuzluk	G. Arası	,281	2	,141	,465	,629
	G. İçi	62,666	207	,303		
	Toplam	62,948	209			
İletişim	G. Arası	,831	2	,416	1,403	,248
	G. İçi	61,332	207	,296		
	Toplam	62,163	209			
SBÖ toplam	G. Arası	,255	2	,128	1,553	,214
	G. İçi	17,027	207	,082		
	Toplam	17,282	209			

Tablo 4.28'de 60-72 aylık çocukların iletişim, uyumsuzluk, çekingenlik, SBÖ toplam puanları ile çocuğun günlük televizyon izleme süresi değişkenine yönelik ilişkili örneklem için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) testi sonuçları verilmiştir.

Tabloya Göre, çekingenlik puanları ($F=,190$; $p>,05$), iletişim puanları ($F=1,403$; $p>,05$), uyumsuzluk puanları ($F=,465$; $p>,05$) ve SBÖ toplam puanları ($F=1,553$;

$p>,05$), çocuğun günlük televizyon izleme süresine göre farklılık göstermemektedir. Çocuğun günlük televizyon izleme süresi değişkeni çocuğun sosyal beceri düzeyini etkilememektedir.

4.17. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) Toplam ve Alt Boyutları ile Annenin Çocuk Yetiştirme Tutumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Tablo 4.29 Annenin Çocuk Yetiştirme Tutumu ile SBÖ Toplam ve Alt boyutlar İçin Yapılan Korelasyon Sonuçları

	İletişim	Çekingenlik	Uyumsuzluk	SBÖ Toplam
Aşırı koruyucu	,095	-,041	-,032	,072
Otoriter	-,136*	-,032	-,010	-,161*
İzin verici	,012	-,129	-,032	-,049
Demokratik	,119	,275**	,125	,174*

* $p<,05$ ** $p<,01$

Tablo 4.29’da annelerin çocuk yetiştirme tutumu ile SBÖ toplam ve alt boyutları için yapılan korelasyon sonuçları verilmiştir.

Sosyal Beceri Ölçeği’ne ait iletişim boyutu ile Ebeveyn Tutum Ölçeği’ne ait otoriter tutum alt boyutu ($r=-,136$) arasında $p<,05$ düzeyinde anlamlı ve olumsuz bir ilişki olduğu görülmektedir. Annenin otoriter tutuma sahip olmasının çocuğun iletişim becerilerini olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır. Annenin otoriter tutumu arttıkça çocukların iletişim beceri düzeyleri azalmaktadır.

Sosyal Beceri Ölçeği’ne ait iletişim boyutu ile Ebeveyn Tutum Ölçeği’ne ait aşırı koruyucu tutum ($r= 0,095$); izin verici tutum ($r= 0,012$); demokratik tutum ($r= 0,119$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>,05$).

Sosyal Beceri Ölçeği’ne ait çekingenlik boyutu ile Ebeveyn Tutum Ölçeği’ne ait demokratik tutum boyutu ($r=0,275$) arasında $p< 0,01$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Annenin demokratik tutuma sahip olmasının çocuğun atılganlık becerilerini olumlu etkilediği anlaşılmaktadır.

Sosyal Beceri Ölçeği’ne ait çekingenlik boyutu ile Ebeveyn Tutum Ölçeği’ne ait aşırı

koruyucu tutum ($r = -0,041$); izin verici tutum ($r = -0,129$); otoriter tutum ($r = -0,032$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Sosyal Beceri Ölçeği'ne ait uyumsuzluk boyutu ile Ebeveyn Tutun Ölçeği'ne ait demokratik tutum boyutu arasında ($r = 0,125$); aşırı koruyucu tutum ($r = -0,032$); otoriter tutum ($r = -0,010$) izin verici tutum ($r = -0,032$); arasında istatistiksel anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Sosyal Beceri Ölçeği'ne ait toplam puan ile Ebeveyn Tutun Ölçeği'ne ait demokratik tutum boyutu ($r = 0,174$) arasında $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı, bir ilişki olduğu görülmektedir. Annenin demokratik tutuma sahip olmasının çocuğun sosyal becerilerini olumlu etkilediği anlaşılmaktadır.

Sosyal Beceri Ölçeği'ne ait toplam puan ile Ebeveyn Tutun Ölçeği'ne ait otoriter tutum boyutu ($r = -0,161$) arasında $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı ve olumsuz bir ilişki olduğu görülmektedir. Annenin otoriter tutuma sahip olmasının çocuğun sosyal becerilerini olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır. Annenin otoriter tutumu arttıkça çocukların sosyal beceri düzeyleri azalmaktadır.

Sosyal Beceri Ölçeği'ne ait toplam puan ile Ebeveyn Tutun Ölçeği'ne ait aşırı koruyucu tutum ($r = 0,072$); izin verici tutum ($r = -0,049$) ile arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > 0,05$).

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeylerinin değişkenlerle incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada elde edilen bulgular çerçevesinde, yapılan diğer araştırma bulguları ile tartışılmıştır.

5.1. Çocukların Cinsiyetlerine göre Sosyal Beceri Düzeyleri

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri puanları cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde, iletişim alt boyutu, çekingenlik alt boyutu, sosyal beceri toplam puan ortalamalarında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($t = 1,177$; $p >,05$; $t = 1,024$; $p >,05$, $t = ,735$; $p >,05$) (Tablo 4.1). Fakat uyumsuzluk alt boyutu ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($t = -2,073$, $p <,05$) (Tablo 4.1). Kız çocukların uyum becerilerinin erkek çocukların uyum becerilerinden daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Buna göre uyumsuzluk alt boyutu açısından değerlendirildiğinde, erkeklerin kızlara göre söylenenleri anlamak için daha az çaba sarf ettiği, kendini daha fazla ortaya koyduğu, yönergeleri izlemede daha iyi olduğu ve grup çalışmalarına daha istekli katıldığı, duygularını yeterince ifade edebildiği, problemler için daha kolay çözüm üretebildiği, kolay arkadaş edindiği ve yapılan etkinliklere daha fazla katıldığı düşünülmektedir.

Literatür incelendiğinde, sosyal becerinin cinsiyet değişkenine göre değişip değişmediğini ortaya koyan pek çok araştırma bulunmaktadır. Ulaşılan araştırma bulguları sonuçlarında, bazıları sosyal becerilerin cinsiyete göre farklılaştığını, bazılarının ise bir farklılaşmaya neden olmadığını ortaya koymaktadır.

Çocuğun sosyal beceri düzeyi cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde, kız ve erkek çocukları arasında iletişim alt boyutu, çekingenlik alt boyutu ve sosyal beceri toplam

puan ortalamaları arasında bir fark bulunmamıştır. Bu sonucu destekler nitelikte, Çimen (2009) ve Seven (2006) yaptıkları çalışmalarda altı yaş grubu çocukların, Kılıç (2012) ise 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark olmadığını belirtmişlerdir. Öztürk (2008) ise 1.sınıf ve 3.sınıf öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada, cinsiyet değişkeninin sosyal becerileri etkilemediğini ortaya koymuştur. Sarı (2007) ve Karoğlu (2016), okul öncesi dönem çocukların sosyal becerilerinin çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur.

Çocuğun sosyal beceri düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmasına yönelik olarak; kız çocukların uyum becerilerinin erkek çocukların uyum becerilerinden daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bununla ilgili olarak literatür incelendiğinde; Kağıtçıbaşı (2006), kültürel bağlamda sosyalleşmeyle ilgili olarak erkek çocukların kız çocuklarına göre hareketlerinde ve davranışlarında daha serbest bırakıldığını belirtmiştir. Erkek çocuklarının davranışlarına, kız çocuklarına göre daha az sınır konulması, daha özgür bırakılmaları erkeklerin kendini ortaya koyma, yönergeleri takip etme, probleme yönelik çözüm üretme becerilerini temsil eden uyumsuzluk alt boyutundan daha yüksek puan almalarını açıklayabilir. Araştırma sonucunu destekler nitelikte, Kapıkıran ve ark.(2006) tarafından yapılan çalışmada, kızların uyum düzeylerinin erkeklerden daha düşük olduğu ortaya konulmuştur. Seven ve Yoldaş (2007) yaptıkları araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan araştırma sonucuna göre sosyal beceri düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunduğunu, kızların sosyal beceri puanlarının erkeklere göre daha düşük olduğu saptanmıştır.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde bir diğer yandan kız çocukların erkek çocuklara göre sosyal becerilerini daha çok sergilediklerine yönelik sonuçlara da rastlanmıştır. Dinç (2002) tarafından yapılan çalışma sonucunda anaokuluna devam eden 4-5 yaş grubu kız öğrencilerin sosyal gelişim düzeylerinin erkek çocuklara göre daha yüksek olduğu ifade edilmiştir. Elibol Gültekin (2008), kız çocukların erkek çocuklara göre kendini ifade/atılmanlık ve toplam sosyal beceri puanları açısından daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Kotil (2010) yaptığı araştırmada, okul öncesi eğitime yeni başlayan 5 yaş grubu kız çocukların erkek çocuklara göre sosyal-duygusal uyum

düzeylelerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Yine kız çocukların erkek çocuklardan daha yüksek olumlu sosyal beceri düzeyinde olduğu sonucuna ulaşan başka araştırmalara da rastlanmıştır (Özbey,2009; Koçak ve Tepeli, 2006).

Yapılan araştırmanın sosyal beceri düzeyinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermemesi yukarıdaki araştırmaların bazılarının sonuçları ile benzerlik gösterirken, bazı araştırmalar ile tutarsızlık gösterdiği görülmektedir.

5.2. Çocukların Yaşlarına Göre Sosyal Beceri Düzeyleri

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri puanları yaş değişkenine göre incelendiğinde, iletişim alt boyutu, uyumsuzluk alt boyutu, çekingenlik alt boyutu ve sosyal beceri toplam puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($t=-1,621; p>,05; t=1,226; p>,05; t=-1,033; p>,05; t=-1,575; p>,05$) (Tablo 4.2).

Literatürde 5 ve 6 yaş grupları, sosyal gelişim açısından, Yavuzer' e (2011) göre, beş yaş çocukları arkadaşları ile iş birliği yapar, oyun kurallarına uyulması gerektiğini bilir, sıkıntılı olan arkadaşının duygularını paylaşıp onu rahatlamaya çabalar. Beş yaşında daha sakin ve uyumlu davranışlar gösteren çocuk altı yaşa doğru daha uyumsuz ve hareketli olur. Altı yaş döneminde çocuk, dengesiz ve kararsız bir tutum sergileyebilirken aynı zamanda grup oyunlarını sever, belirlenen kurallara uyar ve sorumluluk alabilir.

Literatürde 5 ve 6 yaş grubu çocukların sosyal gelişimleri yönünden bazı farklı özellikleri belirtilse de birbirine yakın sosyal gelişim aşamalarında oldukları söylenebilir. Gülay (2009), 5 ve 6 yaş grubunu çocuğun sosyal ilişkilerini geliştirmeye başladığı dönem olarak açıklamaktadır.

Araştırma sonucunu destekler nitelikte, Karoğlu (2016) ve Akduman ve ark. (2015) yaptıkları araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının yaşlarına göre sosyal beceri puanlarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığını belirtmiştir. Aykır ve Tekinarslan (2012) zihinsel yetersizliği olan ve olmayan çocukların yaşlarına göre sosyal beceri düzeylerinde anlamlı farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

5.3. Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Sosyal Beceri Düzeyleri

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri puanları kardeş sayısı değişkenine göre incelendiğinde, iletişim alt boyutu, uyumsuzluk alt boyutu, çekingenlik alt boyutu ve sosyal beceri toplam puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($F=2,098$; $p>,05$, $F=1,245$; $p>,05$, $F=1,119$; $p>,05$, $F=1,946$; $p>,05$) (Tablo 4.3).

Araştırma sonucunu destekler nitelikte; Dervişoğlu (2007) yaptığı çalışmada, okul öncesine devam eden 6 yaş çocukların sosyal becerilerini ailedeki kardeş sayısının etkilemediğini ortaya koymuştur. Sarı (2007)'nin, anasınıfına devam eden beş-altı yaş grubu çocukların, sosyal uyum ve beceri düzeyleri ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık olmadığını belirtmiştir. Yine yapılan başka çalışmalarda, okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeyi ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ortaya koyulmuştur. (Kılıç, 2012; Tunçeli ve Akman, 2012; Akduman ve ark., 2015).

Bir diğer yandan literatür de çocukların kardeşe sahip olup olmaması ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşan çalışmaya da rastlanmıştır. Öztürk (2008) yaptığı çalışmada kardeşi olmayan çocukların temel sosyal beceri puanlarını, kardeşe sahip olan çocuklardan daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca Şentürk (2007) yaptığı çalışmada ailedeki çocuk sayısına bağlı olarak çocuğun sosyal duygusal uyum düzeyinin değişiklik gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

Araştırma bulgularına göre, çocukların sosyal beceri düzeyleri ile kardeş sayısı değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmamasının sebebi olarak, çocuğun sosyal becerileri kazanmasında kardeş sayısının tek faktör olmaması düşünülebilir. Gülay (2009) yaptığı çalışmada, çocukların kardeş ilişkileri sonucunda öğrendikleri sosyal becerilerin yaş, cinsiyet farkına ve kardeş sayısına göre değişiklik gösterdiğini belirtmiştir.

5.4. Çocukların Doğum Sıralarına Göre Sosyal Beceri Düzeyleri

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri puanları doğum sırası değişkenine göre incelendiğinde, iletişim alt boyutu, uyumsuzluk

alt boyutu, çekingenlik alt boyutu ve sosyal beceri toplam puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($F=,258$; $p>,05$, $F=,318$; $p>,05$, $F=,209$; $p>,05$, $F=,432$; $p>,05$), (Tablo 4.4).

Araştırmamıza katılan ailelerin çoğunluğunun (%79) bir ya da iki çocuğa sahip olduğu görülmektedir. Toplumun her kesiminde farklılar görülmekle birlikte bazı aileler ekonomik imkanlarını değerlendirerek çocuk sahibi olmayı planlamaktadır. Aileler çocuklarının geleceklerini daha iyi şartlarda kurabilmek için daha az çocuk sahibi olmayı tercih edebilmektedir. Bu durum çocukların sosyal beceri düzeyleri ile doğum sırası değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülmemesinin sebebi olabilir. Bu bulguyu destekler nitelikte, Seven ve Yoldaş (2007) yaptığı çalışmada çocuğun doğum sırası ile sosyal beceri düzeyi arasında anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur.

5.5. Çocukların Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Sürelerine Göre Sosyal Beceri Düzeyleri

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri puanları okul öncesi eğitime devam süresi değişkenine göre incelendiğinde, iletişim alt boyutu, uyumsuzluk alt boyutu, sosyal beceri toplam puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($F=,350$; $p>,05$, $F=2,435$; $p>,05$, $F=,661$; $p>,05$) (Tablo 4.6). Çekingenlik alt boyutu açısından okul öncesi eğitime 24-36 ay süreyle devam eden çocukların, 1-12 ay süreyle okul öncesi eğitime devam eden çocuklara göre daha yüksek olduğu ve anlamlı bir fark oluşturduğu görülmektedir. ($F=4,400$; $p<,05$) (Tablo 4.6) (Tablo 4.7). Bu sonuca göre, 25-36 ay okul öncesi eğitim alan çocuklar 1-12 ay okul öncesi eğitim alan çocuklardan daha atılgan ve daha yüksek düzeyde sosyal becerilere sahiptir. Çıkan sonuçlar çekingenlik alt boyutu açısından değerlendirildiğinde, 24-36 ay süreyle okul öncesi eğitim alan çocukların 1-12 ay süre ile okul öncesi eğitim alan çocuklara göre duygu ve düşüncelerini daha kolay ifade ettiği, oyun oynarken daha sık kurallara uyduğu, arkadaşları tarafından daha az reddedildiği, olumsuz duygularını daha rahat ifade etme ve verdiği sözünü tutma becerileri açısından daha yüksek düzeyde sosyal beceriler gösterdiği düşünülebilir.

Aile ortamından sonra çocuklar, okul öncesi eğitim ortamında sosyal becerileri kazanacağı ve kullanacağı yeni bir sosyal çevrenin içinde bulunur. Çocuk bu ortamda

çok sayıda sosyal ilişkiler kurması, akran grubuyla etkileşim içinde olması ile sosyal beceriler açısından birçok deneyim fırsatı yakalamaktadır. Gülay (2009)'a göre, ilk üç yıldan ayrı olarak, dört- altı yaş arasında daha uzun süre kalabalık gruplar ile oynanan oyunlar çocuğun sosyal gelişimine olumlu yansımaktadır. Çocuk akranlarıyla yaşadığı problemlere çözüm üretme, strateji geliştirme gibi deneyimler kazanır.

Literatür taraması yapıldığında, ulaşılan araştırmalarda okul öncesi eğitim alma süresinin çocuğun sosyal becerilerini etkilediği belirtilmektedir (Uğur, 1998; Dervişoğlu, 2007; Günindi, 2008; Erbay, 2008; Kılıç, 2008; Pekdoğan, 2011; Tutkun, 2012). Kapıkıran ve ark. (2006) yaptıkları çalışmada, okul öncesi eğitim kurumuna ikinci kez devam eden çocukların ilk kez devam edenlerden daha çok sosyal becerilere sahip olduklarına ulaşmıştır. Connell ve Prinz (2002), McClelland ve Morrison (2006), çocukların yeni sosyal beceriler kazanmalarında ve var olan sosyal becerilerinin geliştirilmesinde okul öncesi eğitimin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan araştırmalar, okul öncesi eğitim kurumuna iki yıl ve daha fazla süre devam eden çocukların sosyal becerilerinin, okul öncesi eğitim kurumunda ilk yılı olan çocuklardan daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Elibol Gültekin, 2008; Can Yaşar, 2011; Akduman ve ark., 2015).

Okul öncesi eğitim sürecinde öğretmenin kişilik özellikleri açısından çocuklara olumlu model olması ayrıca okul ortamında çocukların sosyal becerilerini olumlu yönde etkileyecek oyunlar oynamalarına fırsat vermesi gerektiği düşünülmektedir. Peisner-Feinberg ve ark. (2001)'nin, yaptıkları araştırmada, nitelikli okul öncesi eğitimin çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada öğretmen- çocuk iletişimi ve yakınlığının çocuklarda sosyal becerilerin gelişmesinde etkili olduğu saptanmıştır.

Okul öncesi eğitim boyunca çocukların sosyal becerilerini destekleyecek drama, oyun, müzik, sanat etkinlikleri ile birlikte çocuklara verilen sosyal beceri eğitimlerinin etkili olacağı düşünülmektedir. Bu yönde yapılan çalışmaların çocukların sosyal becerilerine olumlu katkıları olduğunu ortaya koyan birçok çalışma vardır. Uzmen ve Mağden (2002) okul öncesi kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarına uygulanan, paylaşma ve yardım etme davranışlarının işlendiği resimli kitaplar yoluyla prososyal

davranışlarını geliştirdiği bulgusuyla, Durualp (2009) yaptığı araştırmada, anasınıfına devam eden altı yaşındaki çocukların sosyal uyum ve becerilerinin çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygun Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitimi Programı geliştirip uygulaması sonucu, deney ve kontrol grubundaki çocukların sosyal uyum ve beceri puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğunu saptamıştır.

Literatürdeki araştırmalarda incelendiğinde yapılan araştırma sonucunu destekler nitelikte okul öncesi eğitimin çocuğun sosyal beceri düzeyine etki gösterdiği belirtilmiştir.

5.6. Çocukların Aile Yapısına Göre Sosyal Beceri Düzeyleri

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri puanları aile yapısı değişkeni açısından incelendiğinde, iletişim alt boyutu, uyumsuzluk alt boyutu, çekingenlik alt boyutu, ve sosyal beceri toplam puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($t=,996$; $p>,05$, $t=-,481$; $p>,05$, $t=1,132$; $p>,05$, $t=1,272$; $p>,05$), (Tablo 4.20).

Bu sonucu destekler nitelikte, Akduman ve ark. (2015) yapıları çalışmada, çocukların geniş ya da çekirdek aile tipine sahip olması ile sosyal beceri puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını tespit etmişlerdir. Araştırmanın örneklem grubunda bulunan ailelerin çoğunluğunun (%87,1) çekirdek aile yapısına sahip olduğu görülmektedir. Geçmişten günümüze doğru yaşanan toplumsal değişimler geniş aile yapılarının parçalanmasına çekirdek aile yapılarına dönüşmelerine sebep olmuştur.

5.7. Çocukların Annenin ve Babanın Birliktelik Durumuna Göre Sosyal Beceri Düzeyleri

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri puanları anne babanın birliktelik durumu açısından incelendiğinde, iletişim alt boyutu, uyumsuzluk alt boyutu, çekingenlik alt boyutu, ve sosyal beceri toplam puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. ($t=,347$; $p>,05$, $t=-,785$; $p>,05$, $t=,630$; $p>,05$, $t=,261$; $p>,05$), (Tablo 4.21).

Literatürde yapılan araştırmalar incelendiğinde, Kotil (2010), çocukların sosyal-

duygusal uyum düzeylerinin anne babanın birliktelik durumuna göre farklılaşmadığını belirtmiştir. Bir diğer yandan Pırtık (2013) yaptığı araştırmada boşanmış ve tam aileden gelen çocukların sosyal beceri puanlarının farklılaştığını ortaya koymuştur.

Anne babası ayrı olan çocukların birlikte olanlara göre anne ya da babası ile daha az vakit geçirmesi, ailede model alacağı aynı cinsiyetten aile bireyini gözleme ve birlikte deneyim kazanma fırsatının sınırlı olabilmesinden dolayı çocukların sosyal becerilerinin daha zayıf olabileceği düşünülebilir. Fakat anne babanın birlikteliği çocuğun sağlıklı bir aile ortamında büyüdüğünü göstermemektedir. Aile içi ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesini etkileyen, anne ve babanın çocuklarına yönelik tutumu, birbirleriyle olan ilişkileri, kültür yapıları gibi birçok faktörden bahsedilebilir.

5.8. Çocukların Ailenin Gelir Düzeylerine Göre Sosyal Beceri Düzeyleri

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri puanları ailenin gelir düzeyleri açısından incelendiğinde, iletişim alt boyutu, uyumsuzluk alt boyutu ve sosyal beceri toplam puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($t=-,327$; $p>,05$; $t=-,160$; $p>,05$; $t=1,239$; $p>,05$) (Tablo 4.22). Çıkan sonuçlar çocuğun çekingenlik alt boyut puanları açısından değerlendirildiğinde, asgari ücretin üstü gelire sahip ailelerin çocuklarının asgari ücret ve altı gelire sahip olan ailelerin çocuklarına göre yüksek olduğu ve aralarında anlamlı bir ilişki bulunduğu saptanmıştır. ($t =-2,233$, $p<,05$) (Tablo 4.22). Çıkan sonuçlar çekingenlik alt boyutu açısından değerlendirildiğinde asgari ücretin üstü gelire sahip ailelerin, asgari ücret ve altı gelire sahip olan ailelerin çocuklarına göre duygu ve düşüncelerini daha kolay ifade ettiği, oyun oynarken daha sık kurallara uyduğu, arkadaşları tarafından daha az reddedildiği, olumsuz duygularını daha rahat ifade etme ve verdiği sözünü tutma becerileri açısından daha yüksek düzeyde sosyal beceriler gösterdiği düşünülebilir.

Ailenin ekonomik sıkıntılar yaşaması, çocuğun temel ihtiyaçlarını giderme yönünde endişe duymasına, çocuklarının geleceklerini güvence altında hissetmemelerine, stres ve bunalım yaşamalarına yol açabilir. Bu durum ailenin çocuğa olan yaklaşımında olumsuz tutumlar sergilemesine baskıcı, disiplinli, şiddet eğiliminde bulunması gibi durumlar yaratabilir. Ailenin psikolojik durumu çocuğa yansıtacaktır. Ayrıca aile yaşadığı imkansızlar sebebiyle çocuk gelişimi ve eğitimiyle ilgili bilgi edinebileceği kaynaklara

ulaşmakta zorlanabilir. Aile çocuğuna zengin uyarıcı çevre yaratmakta zorlanabilir. Çocuğun gelişimlerinin desteklenmesi yönünden yoksun bir ortamda büyümesi bütün gelişim alanları gibi sosyal becerileri açısından da olumsuz etkiler gösterebilir. Haktanır ve Baran (1998), Balat (2007), Can (2011), yaptıkları araştırmalarda sosyoekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarına koruyucu ve kontrolcü tutumu daha fazla gösterdiklerini ortaya koymuşlardır. Bu durumların hepsinin çocuğun çekingenlik alt boyutunun maddelerini içeren; duygu ve düşüncelerini kolay söyleyememe, oyun sırasında uyum gösterememe, olumsuz hislerini saldırganlık yoluyla ifade etme gibi davranışlar sergilemesine neden olabileceği düşünülmektedir.

Literatürdeki araştırmalar bu bulguyu destekler niteliktedir. Seven (2008), yaptığı çalışmada, yedi-sekiz yaş çocuklarının sosyal becerileri ile sosyo-ekonomik durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğunu belirtmiştir. Alt sosyo-ekonomik düzeyden üst sosyo-ekonomik düzeye doğru sosyal beceri düzeylerinin yükseldiğini ifade etmiştir. Dervişoğlu (2007) da araştırmasında ailelerin gelir seviyesi düştükçe çocukların sosyal beceri düzeylerinin düştüğünü ifade etmiştir. McLoyd (1998) yaptığı araştırmada alt sosyoekonomik düzeyin çocuğun sosyo-duygusal gelişimini olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Yapılan araştırmanın sonucu ile literatürdeki araştırmalar benzerlik göstermektedir.

5.9. Çocukların Annenin ve Babanın Yaşına Göre Sosyal Beceri Düzeyleri

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri puanları annenin yaşı açısından incelendiğinde, iletişim alt boyutu, uyumsuzluk alt boyutu, çekingenlik alt boyutu ve sosyal beceri toplam puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($t=,542; p>,05$, $t=,526; p>,05$, $t=-,496; p>,0$, $t=,622; p>,05$), (Tablo 4.8).

Literatürde yapılan araştırma sonuçları incelendiğinde okul öncesi çocukların sosyal düzeylerini annelerinin yaşlarına göre değişmediği görülmüştür (Günindi, 2008; Karaca ve ark, 2011; Tunçeli ve Akman, 2012). Ayrıca Şentürk (2007) yaptığı araştırmada annelerin yaşlarına bağlı olarak çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerinin değişmediğini belirtmiştir. İleri yaşlarda olan annelerin daha deneyimli ve bilinçli olarak çocuklarını yetiştirebileceği akla gelebilir. Fakat annelerin eğitim düzeylerinin

yükselmesi ile çocuklarına nasıl bir tutumla yaklaşmaları gerektiğine yönelik kitap ve dergiler okumaları, kitle iletişim araçları ile uzmanları dinlemeleri, çocuk gelişimine yönelik seminer ve konferanslara katılmaları gibi bu konuda gelişime daha açık olmalarına ve daha bilinçli yaklaşımlarına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Annenin öğrenim durumu yaş faktörünün önüne geçmektedir. Bu araştırmanın bir değişkeni olarak anne ve baba öğrenim durumunun önemli bir değişken olduğunu vurgulamak gerekiyor.

Araştırma bulgularına göre, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri puanları babanın yaşı açısından incelendiğinde, iletişim alt boyutu, çekingenlik alt boyutu ve sosyal beceri toplam puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($t=-1,965$; $p>,05$; $t=-1,957$; $p>,05$; $t=-1,621$; $p>,05$), (Tablo 4.9). Bu sonucu destekler nitelikte Günindi (2008) yaptığı çalışmada okul öncesi çocukların sosyal düzeylerini babanın yaşına göre değişmediğini ortaya koymuştur.

Çocukların uyumsuzluk puanları babanın yaşına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t =2,762$, $p<,05$), (Tablo 4.9). Babanın yaşı 26-35 yaş arası olan çocukların uyumsuzluk puanları, babanın yaşı 36 yaş ve üstünde olan çocuklara göre daha yüksektir. Babanın yaşı 26-35 yaş arası ise çocuklar daha az uyumsuz davranışlar göstermektedir. Buna göre uyumsuzluk alt boyutu açısından değerlendirildiğinde, babanın yaşı 26-35 yaş arası olan çocukların babanın yaşı 36 yaş ve üstünde olan çocuklara göre söylenenleri anlamak için daha az çaba sarf ettiği, kendini daha fazla ortaya koyduğu, yönergeleri izlemede daha iyi olduğu ve grup çalışmalarına daha istekli katıldığı, duygularını yeterince ifade edebildiği, problemler için daha kolay çözüm üretebildiği, kolay arkadaş edindiği ve yapılan etkinliklere daha fazla katıldığı görülmüştür. Babanın yaşı 26-35 yaş arasında ise çocuklar daha az uyumsuz davranışlar gösterdiği görülmektedir. Babanın yaşının 26-35 yaş arasında olması daha dinamik olmasına çocuklarına daha bilgili ve daha sabırlı yaklaşmasına sebep olabilir.

5.10. Çocukların Annenin ve Babanın Öğrenim Durumuna Göre Sosyal Beceri Düzeyleri

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri puanları anne öğrenim durumu açısından incelendiğinde, iletişim alt boyutu, uyumsuzluk alt boyutu, çekingenlik alt boyutu anlamlı bir farklılık görülmesi de ($F=1,599; p>,05; F=1,223; p>,05; F=2,257; p>,05$), (Tablo 4.11) sosyal beceri toplam puan ortalamalarında bakımından annesi üniversite ve lise mezunu olan çocukların, annesi ilköğretim mezunu olan çocukların göre puan ortalamalarına göre daha yüksek olduğu ve anlamlı bir fark oluşturduğu görülmektedir ($F=4,810; p<,05$), (Tablo 4.12).

Araştırma bulgularına göre, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri puanları anne öğrenim durumu açısından incelendiğinde, iletişim alt boyutu, uyumsuzluk alt boyutu, sosyal beceri toplam puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılık görülmesi de ($F=,710; p>,05; F=,254; p>,05; F=2,024; p>,05$) (Tablo 4.14) çekingenlik alt boyutu ile babanın öğrenim durumu arasında anlamlı bir ilişki bir fark olduğu görülmektedir ($F=4,052; p<,05$), (Tablo 4.15). Babası üniversite mezunu olan çocuklar ($\bar{x}=3,465$) ile babası ilköğretim mezunu çocuklar ($\bar{x}=3,108$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Babanın öğrenim durumu yükseldikçe çocuklar daha atılgan ve daha yüksek düzeyde sosyal beceri göstermektedir. Çıkan sonuçlar çekingenlik alt boyutu açısından değerlendirildiğinde babası üniversite mezunu olan çocuklar babası ilköğretim mezunu çocuklara göre duygu ve düşüncelerini daha kolay ifade ettiği, oyun oynarken daha sık kurallara uyduğu, arkadaşları tarafından daha az reddedildiği, olumsuz duygularını daha rahat ifade etme ve verdiği sözünü tutma becerileri açısından daha yüksek düzeyde sosyal beceriler gösterdiği düşünülebilir.

Literatür incelendiğinde bu bulguyu destekler nitelikte araştırmalara rastlanmıştır. Aral ve arkadaşları (2006)'nın yapmış oldukları çalışmada, üniversite mezunu annelerin çocuklarının hem işbirliği hem de sosyal ilişkilerde ortalama puanlarının daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Bornstein ve ark. (2003) tüm sosyo-ekonomik statü değişkenlerini kullanarak yaptıkları bir araştırmada, anne eğitiminin anne davranışını ve çocuktaki davranışsal sonuçları en iyi yordayan değişken olduğunu belirtmiştir. Annenin öğrenim durumunun yüksek olması çocuğa demokratik tutumla yaklaşmasına;

çocuğu dinlemesi, çocuğun duygu ve düşüncelerini özgürce ifade etmesini sağlama şeklinde benlik saygısının yüksek birey olmasını sağlayacaktır (Yavuzer, 2003). Anne ve babanın öğrenim durumunun yüksek olması kendini geliştirmeye ve yenilemeye daha açık olmasını dolayısıyla çocuklarının gelişimine desteklemeye yönelik daha bilinçli davranmaların güncel bilgileri takip etmelerini kolaylaştıracağı söylenebilir. Edindiği bilgiler ile çocuğunu sosyal ilişkiler yönünden daha sağlıklı yetiştireceği düşünülebilir.

Pekdoğan (2011) araştırmasını okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş çocukların babalarının eğitim seviyesi arttıkça, çocukların sahip olduğu sosyal becerilerin yükseldiğini belirtmiştir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde, anne babaların öğrenim düzeylerinin yüksek olmasının çocukların sosyal becerilerini olumlu yönde etkilediği saptanmıştır (Dervişoğlu, 2007; Günindi, 2008; Tunçeli ve Akman, 2012).

5.11. Çocukların Annenin ve Babanın Mesleğine Göre Sosyal Beceri Düzeyleri

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri puanları anne mesleği değişkeni açısından incelendiğinde, iletişim alt boyutu, uyumsuzluk alt boyutu, çekingenlik alt boyutu ve sosyal beceri toplam puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($F=1,815$; $p>,05$; $F=,238$; $p>,05$; $F=2,203$; $p>,05$; $F=1,767$; $p>,05$), (Tablo 4.17).

Araştırma bulgularına göre, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri puanları baba mesleği değişkeni açısından incelendiğinde, iletişim alt boyutu, uyumsuzluk alt boyutu, çekingenlik alt boyutu ve sosyal beceri toplam puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($F=,907$; $p>,05$; $F=1,140$; $p>,05$; $F=2,893$; $p>,05$; $F=1,932$; $p>,05$), (Tablo 4.19).

Araştırma bulgusunu destekler nitelikte; Erbay (2008), ilköğretim birinci sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada çocukların sosyal beceri düzeylerinin annenin çalışma değişkenlerine göre farklılaşmadığını ifade etmiştir. Özbey (2009) çocuğun sosyal becerilerinin annenin mesleğine göre değişmediği sonucuna ulaşmıştır. Seven (2008) yaptığı araştırmada annenin çalışma durumunun çocukların sosyal beceri ve sosyal beceri düzeylerini etkilemediğini ortaya koymuştur. Kılıç (2012), okul öncesi

eğitime devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal becerinin annenin çalışma durumuna göre değişmediğini belirtmiştir.

Araştırma bulgusunu desteklemeyen bir araştırmaya da rastlanmıştır. şehirli (2007) tarafından yapılan araştırmada, çalışan annelerin çocuklarının daha uyumsuz olduklarını, babası işçi olan çocukların uyumsuz davranışlarının babası ğretmen ve doktor olan çocuklara göre daha fazla olduğunu belirtmiştir.

5.12. Çocukların Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumuna Göre Sosyal Beceri Düzeyleri

Sosyal Beceri leği'ne ait iletişim boyutu ile Ebeveyn Tutum leği'ne ait otoriter tutum alt boyutu ($r=-,136$) arasında $p<0,05$ düzeyinde anlamlı ve olumsuz bir ilişki olduğu görülmektedir. Annenin otoriter tutuma sahip olmasının çocuğun iletişim becerilerini olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır. Annenin otoriter tutumu arttıka çocukların iletişim beceri düzeyleri azalmaktadır.

Sosyal Beceri leği'ne ait iletişim boyutu ile Ebeveyn Tutum leği'ne ait aşırı koruyucu tutum ($r= 0,095$); izin verici tutum ($r= 0,012$); demokratik tutum ($r= 0,119$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Sosyal Beceri leği'ne ait çekingenlik boyutu ile Ebeveyn Tutum leği'ne ait demokratik tutum boyutu ($r=0,275$) arasında $p< 0,01$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Annenin demokratik tutuma sahip olmasının çocuğun atılganlık becerilerini olumlu etkilediği anlaşılmaktadır.

Sosyal Beceri leği'ne ait çekingenlik boyutu ile Ebeveyn Tutum leği'ne ait aşırı koruyucu tutum ($r= -0,041$); izin verici tutum ($r= -0,129$); otoriter tutum ($r= -0,032$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Sosyal Beceri leği'ne ait uyumsuzluk boyutu ile Ebeveyn Tutun leği'ne ait demokratik tutum boyutu arasında ($r = 0,125$); aşırı koruyucu tutum ($r= -0,032$); otoriter tutum ($r= -0,010$) izin verici tutum ($r= -0,032$); arasında istatistiksel anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Sosyal Beceri leği'ne ait toplam puan ile Ebeveyn Tutun leği'ne ait demokratik

tutum boyutu ($r = 0,174$) arasında $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı, bir ilişki olduğu görülmektedir. Annenin demokratik tutuma sahip olmasının çocuğun sosyal becerilerini olumlu etkilediği anlaşılmaktadır.

Sosyal Beceri Ölçeği'ne ait toplam puan ile Ebeveyn Tutun Ölçeği'ne ait otoriter tutum boyutu ($r = - 0,161$) arasında $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı ve olumsuz bir ilişki olduğu görülmektedir. Annenin otoriter tutuma sahip olmasının çocuğun sosyal becerilerini olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır. Annenin otoriter tutumu arttıkça çocukların sosyal beceri düzeyleri azalmaktadır.

Sosyal Beceri Ölçeği'ne ait toplam puan ile Ebeveyn Tutun Ölçeği'ne ait aşırı koruyucu tutum ($r = 0,072$); izin verici tutum ($r = -0,049$) ile arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Annenin çocuk yetiştirmeye yönelik olumlu veya olumsuz tutumunun çocuğun sosyal becerilerini aynı yönde etkileyebildiği görülmektedir. Annelerin doğru tutumla yaklaşımları çocuğun sosyal becerilerini olumlu yönde desteklemektedir. Yapılan araştırmalarda annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile çocuklarının sosyal uyum düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir (Sarı, 2007; Gülay ve Önder, 2011)

Araştırma sonucunda Sosyal Beceri Ölçeği'ne ait çekingenlik boyutu ve sosyal beceri toplam puan ortalamaları ile Ebeveyn Tutun Ölçeği'ne ait demokratik tutum boyutu arasında anlamlı düzeyde pozitif bir ilişki saptanmıştır. Ebeveyn Tutun Ölçeğinin demokratik tutum alt boyutu; çocuğun ayrı bir kişi olduğunu kabul etmeyi, bağımsız bir kişilik geliştirmesini ve fikirlerini açıkça ifade etmesini teşvik etmeyi içermektedir. Ailenin bu tutumu benimsemesi çocuğun sosyal becerileri kazanmasını ve atılgan, girişken davranışlar göstermesini destekleyebilir. Durualp (2009), atılgan ve girişkenliği açıklarken her türlü duyguyu ve düşüncüyü özgürce ifade edebilmeyi, ihtiyaç duyduğunda etraftan yardım istemeyi, sağlıklı iletişim sağlayabilmeyi, farklı düşüncelere saygılı yaklaşabilmeyi, anlaşılmayan bir konuda soru sorabilmeyi içerdiğini belirtmiştir. Çocuğun gösterdiği bu davranışlarda annenin demokratik yaklaşımının etkilerinin görüldüğü düşünülmektedir. Araştırma bulgusunu destekler nitelikte; Boldwin (1995), çalışmasında ailenin demokratik tutumda bulunmasının çocuğun

olumlu kişilik özellikleri gösterdiği belirtilmiştir. Anne ve babaların demokratik tutumunun çocuğun kişilik gelişimi üzerinde oldukça olumlu bir etki yarattığı ve gelişim sürecini hızlandırıcı bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır (Akt.: Erdoğan ve Uçukoğlu, 2011).

Alan yazındaki benzer çalışmalara bakıldığında; Seçer, Sarı ve Olcay (2006) araştırmasında, annelerin demokratik tutumunun çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla alakalı bilgi düzeyine olumlu yönde etki ettiğini belirtilmiştir. Altay ve Güre (2012) yaptıkları çalışmada, demokratik tutumda bulunan annelerin çocuklarının olumlu sosyal davranış puanlarının, izin verici tutumda bulunan annelerin çocuklarının puanlarından daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Coplan, Hastings, Lagace-Seguin ve Moulton (2002) araştırmalarında, ailelerin demokratik tutumlarının çocuğun sosyal gelişimini genel olarak olumlu yönde etki ettiğini belirtmişlerdir. Öğretir (1999) araştırmasında, demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocukların işbirliği puanlarının, çocuğuna baskı – disiplin gösteren ebeveynlerin çocuklarından daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Sönmez (2013) ise çalışmasında, demokratik tutum sergileyen annelerin çocuklarının diğer tutumları gösteren annelerin çocuklarına göre sosyal becerilerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Günalp (2007) çalışmasında, 5-6 yaş grubu okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların özgüven duygularının gelişimi ile anne babanın demokratik tutumu arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki olduğu saptanmıştır.

Araştırma sonucunda Sosyal Beceri Ölçeği'ne ait iletişim boyutu ve sosyal beceri toplam puan ortalamaları ile Ebeveyn Tutun Ölçeği'ne ait otoriter tutum boyutu arasında anlamlı düzeyde negatif bir ilişki saptanmıştır. Ebeveyn Tutum Ölçeğini otoriter tutum alt boyutu; çocuğun ayrı bir birey olduğu kabulünün olmayışını, tersine ebeveynin çocuğun sahibi olduğu anlayışını, tek yönü iletişimi, baskıyı, kurallara koşulsuz itaati, sözel ve fiziksel ceza gibi konuları içermektedir. Araştırma bulgusunu destekler nitelikte; Gülay ve Önder (2011) yaptıkları çalışmada annelerin otoriter tutumları ile 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasında olumsuz yönde anlamlı olmayan bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Ogelman, Önder, Seçer ve Erten (2013), yaptıkları çalışmada, 5 -6 yaşındaki çocukların sosyal beceri düzeyleri ile annelerin otoriter tutumları arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu ifade

edilmiştir.

5.13. Çocukların Günlük Tablet Kullanma Süresine Göre Sosyal Beceri Düzeyleri

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri puanları günlük Tablet kullanma süresi değişkeni açısından incelendiğinde, iletişim alt boyutu, uyumsuzluk alt boyutu açısından anlamlı bir farklılık görülmesi de ($F=2,264$; $p>,05$; $F=,874$; $p>,05$) (Tablo 4.24) çekingenlik alt boyutu puan ortalamaları ($F=5,323$; $p<,05$) (Tablo 4.25) ve sosyal beceri toplam puan ortalamaları ($F=4,533$; $p<,05$). (Tablo 4.26) bakımından Tablet kullanma süresi en fazla 30 dakika olan çocukların çekingenlik puanlarının, hiç kullanmayan çocuklara göre daha yüksek olduğu ve anlamlı bir fark oluşturduğu görülmektedir. Tablet kullanma süresi en fazla 30 dakika olan çocuklar, hiç kullanmayan çocuklardan daha atılgan ve daha yüksek düzeyde sosyal beceri göstermektedir. Çıkan sonuçlar çekingenlik alt boyutu açısından değerlendirildiğinde Tablet kullanma süresi en fazla 30 dakika olan çocukların, hiç kullanmayan çocuklara göre duygu ve düşüncelerini daha kolay ifade ettiği, oyun oynarken daha sık kurallara uyduğu, arkadaşları tarafından daha az reddedildiği, olumsuz duygularını daha rahat ifade etme ve verdiği sözünü tutma becerileri açısından daha yüksek düzeyde sosyal beceriler gösterdiği düşünülebilir.

Çocuğun bilgisayar önünde uzun zaman geçirmesi birçok gelişim alanını olumsuz etkilediği gibi sosyal gelişimini de olumsuz etkileyebilmektedir (Wartella ve ark., 2002). Aktaş Arnas (2005)'in 3-18 yaş grubundaki çocukların televizyon, bilgisayar ve internet kullanma alışkanlıklarını incelendiği araştırmasında; çocukların yaşları arttıkça bilgisayar ve internet kullanma ve bilgisayar oyunlarına ayırdıkları sürelerinde arttığını belirtmiştir. Bu sebeple okul öncesi dönemden itibaren çocuğun bilgisayar kullanma süresine sınır konulmasının ve ebeveyn rehberliğinde kullanmasının bilgisayarın çocuğun sosyal becerilerini olumsuz etkileyen yönünü azalttığı düşünülebilir.

Ailelerin çocuklarının bilgisayar başında geçirdiği sürede çocuğun yanında ve çocukla iletişim içinde olmaları, çocuğun gelişim alanlarını destekleyecek öğrenme süreçlerini hızlandıran programlar ve oyunları seçmeleri çocuk açısından faydalı olabilmektedir. Ev ortamında aile tarafından bu yönde yapılan desteğin yanında okul ortamında öğretmen desteği ile yapılabilir. Bu konuda yapılan bir araştırmaya rastlanmıştır. Kaçar ve Doğan

(2007) yaptıkları çalışmada okul öncesi eğitimde geometrik şekil ve sayı kavramı eğitiminin verilmesinde bilgisayar destekli eğitim ve geleneksel eğitim yöntemlerinin etkililiğini karşılaştırmışlardır. Bilgisayar destekli eğitim gören okul öncesi çocuklarının geleneksel yöntemlere göre eğitim gören çocuklardan daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların gelişimlerini destekleyecek biçimde yetişkin rehberliğinde bilgisayar kullanımının belirli süre ile sınırlandırılmasının çocuk üzerinde olumlu etkileri olabileceği düşünülmektedir. Araştırmaya katılan çocukların çoğunluğunun (%61,9) günde en fazla 30 dakika Tablet kullandığı görülmektedir.

Aktaş Arnas, (2005) yaptığı çalışmada eğitim düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarının bilgisayar oyunu seçimi ve şiddet içeren oyunlara ulaşmasını engelleme yönünde daha fazla önlemler alabildiklerini belirtmiştir. Ailelerin bu yönde bilinçli davranmaları çocuğun sosyal gelişimini olumsuz etkileyebilecek durumlardan koruyabileceği düşünülmektedir.

5.14. Çocukların Günlük Televizyon İzleme Süresine Göre Sosyal Beceri Düzeyleri

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri puanları günlük televizyon izleme süresi değişkeni açısından incelendiğinde, iletişim alt boyutu, uyumsuzluk alt boyutu, çekingenlik alt boyutu ve sosyal beceri toplam puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($F=1,403$; $p>,05$; $F=,465$; $p>,05$; $F=,190$; $p>,05$; $F=1,553$; $p>,05$), (Tablo 4.28).

Çocuğun günlük televizyon izleme süresi ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki görülmesi de günlük televizyon izleme süresi 1-2 saat olan çocukların sosyal beceri toplam puan ortalamaları ($x= 3,283$) 3-4 saat izleyen çocuklardan ($x= 3,218$) ve 5-6 saat izleyen çocuklardan ($x=3,163$) daha yüksektir. Aralarında anlamlı bir ilişki bulunmamasıyla birlikte televizyon süresi arttıkça çocuğun sosyal beceri ortalama puanının azaldığı söylenebilir (Tablo 4.27).

Çocuğun günlük televizyon izleme süresi ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki görülmesi de günlük televizyon izleme süresi 1-2 saat olan çocukların iletişim alt boyutu puan ortalamaları açısından ($x= 3,665$), günlük televizyon izleme süresi, 3-4 saat olan çocuklar ($x= 3,571$) ve 5-6 saat izleyen çocuklardan ($x=364$) daha yüksektir. Aralarında anlamlı bir ilişki bulunmamasıyla birlikte televizyon süresi arttıkça çocuğun

iletişim alt boyutu ortalama puanının azaldığı söylenbilir (Tablo 4.27).

Televizyonun ocuk üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerinden söz edilebilir. İletişim araçları arasında en etkili olan televizyon, çocukların gerçeklik algıları yönünden yetişkinlerden farklı olmalarından dolayı yetişkinlere göre daha çok etkilenmelerine sebep olabilir. Ailelerin çocuklarını kontrolsüzce televizyon ile karşı karşıya bırakmaları, çocuğun sosyal davranışlarına olumsuz etkiler gösterebilmektedir (Atay ve nc, 2009). Araştırmaya katılan çocukların çoğunluğunun (%62,4) günlük televizyon izleme süresinin 1-2 saat olduğu görülmektedir. Bu sonuç aileler tarafından çocuğun televizyon izleme süresinin sınırlandırıldığını göstermektedir.

Öztürk (2009)'e göre, televizyon önünde çocuğun daima alıcı konumunda olması konuşmaya ihtiyaç duymamasına ve dil becerilerinin gelişimine olumsuz yansımaktadır. ocuk dil becerileri zayıf olduğu için kendini ifade etmekte zorlanabilir. Bu durum da çocuğun sosyal becerilerine olumsuz yansıtabilir. Kılıç (2012) yaptığı araştırmada, kısa süre televizyon izleyen çocukların sosyal becerilerinin uzun süre televizyon izleyen çocukların sosyal becerilerine göre daha yüksek düzeyde bulunmuştur.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına dayanarak ulaşılan sonuçlar ve öneriler sunulmuştur.

6.1. Sonuçlar

Araştırma bulgularına göre, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeyleri cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde, sosyal beceri ile ilişkili alt boyutlarda iletişim, çekingenlik, sosyal beceri toplam puanında çocukların cinsiyeti farklılık yaratmamaktadır. Ancak kız çocukların erkek çocuklara göre uyum becerileri daha düşüktür.

Sosyal beceri ile ilişkili alt boyutlarda iletişim, çekingenlik, uyumsuzluk ve sosyal beceri toplam puanında çocukların yaşı farklılık yaratmamaktadır. Araştırma bulgularına göre yaş değişkeni çocuğun sosyal beceri düzeyini etkilememektedir.

Sosyal beceri ile ilişkili alt boyutlarda iletişim, çekingenlik, uyumsuzluk ve sosyal beceri toplam puanında çocukların kardeş sayısı farklılık yaratmamaktadır. Araştırma bulgularına göre kardeş sayısı çocuğun sosyal beceri düzeyini etkilememektedir.

Sosyal beceri ile ilişkili alt boyutlarda iletişim, uyumsuzluk ve çekingenlik alt puanları ve sosyal beceri ölçeği toplam puanında çocukların doğum sırası farklılık yaratmamaktadır. Araştırma bulgularına göre doğum sırası çocuğun sosyal beceri düzeyini etkilememektedir.

Sosyal beceri ile ilişkili alt boyutlarda iletişim, uyumsuzluk alt boyutu ve sosyal beceri toplam puan ortalamalarında çocuğun okul öncesi eğitim alma süresi farklılık yaratmamaktadır. Ancak çekingenlik alt boyutu bakımından okul öncesi eğitime 24-36 ay süreyle devam eden çocukların puanlarının, 0-12 ay süreyle okul öncesi eğitime

devam edenlerin puanlarına göre daha yüksek olduğu ve anlamlı bir fark oluşturduğu görülmektedir. Çocukların okul öncesi eğitim alma süresinin iki yıl ve daha fazla olmasının çocuğun daha atılgan ve girişken davranışlar göstermesi yönünde etkisi olduğuna ulaşılmıştır.

Sosyal beceri ile ilişkili alt boyutlarda, iletişim, uyumsuzluk, çekingenlik alt boyutları ve sosyal beceri toplam puanında aile yapısı farklılık yaratmamaktadır. Araştırma bulgularına göre aile yapısı değişkeni çocuğun sosyal beceri düzeyini etkilememektedir.

Sosyal beceri ile ilişkili alt boyutlarda iletişim, uyumsuzluk, çekingenlik alt boyutları ve sosyal beceri toplam puanında anne babanın birliktelik durumu farklılık yaratmamaktadır. Araştırma bulgularına göre anne babanın birliktelik durumu değişkeni çocuğun sosyal beceri düzeyini etkilememektedir.

Sosyal beceri ile ilişkili alt boyutlarda iletişim, uyumsuzluk, çekingenlik alt boyutları ve sosyal beceri toplam puanında ailenin gelir düzeyi farklılık yaratmamaktadır. Ancak çekingenlik alt boyutu açısından değerlendirildiğinde, asgari ücretin üstü gelire sahip ailelerin çocuklarının, asgari ücret ve altı gelire sahip olan ailelerin çocuklarına göre yüksek olduğu ve aralarında anlamlı bir ilişki bulunduğu saptanmıştır. Asgari ücretin üstü gelire sahip ailelerin çocuklarının, asgari ücret ve altı gelire sahip olan ailelerin çocuklarına göre daha atılgan ve girişken davranışlar gösterdiğine ulaşılmıştır.

Sosyal beceri ile ilişkili alt boyutlarda iletişim, uyumsuzluk, çekingenlik alt boyutları ve sosyal beceri toplam puanında anne yaşı farklılık yaratmamaktadır. Araştırma bulgularına göre, anne yaşı değişkeni çocuğun sosyal beceri düzeyini etkilememektedir.

Sosyal beceri ile ilişkili alt boyutlarda çekingenlik, iletişim alt boyutu ve sosyal beceri toplam puanında baba yaşı farklılık yaratmamaktadır. Ancak uyumsuzluk alt boyutu açısından değerlendirildiğinde, babanın yaşı 26-35 yaş arası olan çocukların uyumsuzluk puanları, 36 yaş ve üstünde olan çocuklara göre yüksek olduğu ve aralarında anlamlı bir ilişki bulunduğu saptanmıştır. Araştırma bulgularına göre, babanın yaşı 26-35 yaş arası ise çocuklar daha az uyumsuz davranışlar göstermektedir.

Sosyal beceri ile ilişkili alt boyutlarda çekingenlik, uyumsuzluk, iletişim alt boyutunda annenin öğrenim durumu farklılık yaratmamaktadır. Ancak sosyal beceri toplam puanı

açısından değerlendirildiğinde, annesi üniversite ve lise mezunu olan çocukların, annesi ilkokul mezunu olan çocuklara göre daha yüksek olduğu ve anlamlı bir fark oluşturduğu görülmektedir. Araştırma bulgularına göre, annesi üniversite ve lise mezunu olan çocukların annesi ilkokul mezunu olan çocuklara göre daha yüksek düzeyde sosyal beceriye sahip olduğu saptanmıştır.

Sosyal beceri ile ilişkili alt boyutlarda uyumsuzluk, iletişim alt boyutu, sosyal beceri toplam puanında babanın öğrenim durumu farklılık yaratmamaktadır. Ancak çekingenlik alt boyutu açısından incelendiğinde anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Babası üniversite mezunu olan çocuklar babası ilkokul mezunu olan çocuklara göre daha atılgan ve girişken davranışlar göstermektedir.

Sosyal beceri ile ilişkili alt boyutlarda iletişim, uyumsuzluk, çekingenlik alt boyutları ve sosyal beceri toplam puanında anne mesleği farklılık yaratmamaktadır. Araştırma bulgularına göre, anne mesleği değişkeni çocuğun sosyal beceri düzeyini etkilememektedir.

Sosyal beceri ile ilişkili alt boyutlarda iletişim, uyumsuzluk, çekingenlik alt boyutları ve sosyal beceri toplam puanında baba mesleği farklılık yaratmamaktadır. Araştırma bulgularına göre, baba mesleği değişkeni çocuğun sosyal beceri düzeyini etkilememektedir.

Çocukların sosyal beceri alt boyutlarından iletişim boyutunun, annelerin aşırı koruyucu tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki saptanmıştır.

Çocukların sosyal beceri alt boyutlarından iletişim boyutunun, annelerin otoriter tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ve olumsuz bir ilişki saptanmıştır. Araştırma bulgularına göre, annenin otoriter tutum benimsenmesi çocukların iletişim becerilerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Çocukların sosyal beceri alt boyutlarından iletişim boyutunun, annelerin izin verici tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki saptanmıştır.

Çocukların sosyal beceri alt boyutlarından iletişim boyutunun, annelerin demokratik tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan saptanmıştır.

Çocukların sosyal beceri alt boyutlarından çekingenlik boyutunun, annelerin aşırı koruyucu tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan ve olumsuz bir ilişki saptanmıştır.

Çocukların sosyal beceri alt boyutlarından çekingenlik boyutunun, annelerin otoriter tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan ve olumsuz bir ilişki saptanmıştır.

Çocukların sosyal beceri alt boyutlarından çekingenlik boyutunun, annelerin izin verici tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan ve olumsuz bir ilişki saptanmıştır.

Çocukların sosyal beceri alt boyutlarından çekingenlik boyutunun, annelerin demokratik tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Araştırma bulgularına göre, annenin demokratik tutum benimsenmesi çocukların atılganlık becerilerini olumlu yönde etkilemektedir.

Çocukların sosyal beceri alt boyutlarından uyumsuzluk boyutunun, annelerin aşırı koruyucu tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan olumsuz bir ilişki saptanmıştır.

Çocukların sosyal beceri alt boyutlarından uyumsuzluk boyutunun, annelerin otoriter tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan ve olumsuz bir ilişki saptanmıştır.

Çocukların sosyal beceri alt boyutlarından uyumsuzluk boyutunun, annelerin izin verici tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan ve olumsuz bir ilişki saptanmıştır.

Çocukların sosyal beceri alt boyutlarından uyumsuzluk boyutunun, annelerin demokratik tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki saptanmıştır.

Çocukların sosyal beceri toplam puanı ile annelerin aşırı koruyucu tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki saptanmıştır.

Çocukların sosyal beceri toplam puanı ile annelerin otoriter tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ve olumsuz bir ilişki saptanmıştır. Araştırma bulgularına göre, annelerin otoriter tutum benimsenmesi çocukların sosyal becerilerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Çocukların sosyal beceri toplam puanı ile annelerin izin verici tutumu arasında istatistiksel

olarak anlamlı olmayan ve olumsuz bir ilişki saptanmıştır.

Çocukların sosyal beceri toplam puanı ile annelerin demokratik tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Araştırma bulgularına göre, annelerin otoriter tutum benimsenmesi çocukların sosyal becerilerini olumlu yönde etkilemektedir.

Sosyal beceri ile ilişkili alt boyutlarda iletişim, uyumsuzluk alt boyutları çocuğun günlük Tablet kullanma süresi farklılık yaratmamaktadır. Ancak çekingenlik alt boyutu ve sosyal beceri toplam puanı bakımından, günlük Tablet kullanma süresi en fazla 30 dakika olan çocukların puan ortalamalarının, hiç kullanmayan çocukların puan ortalamalarına göre daha yüksek olduğu ve anlamlı bir fark oluşturduğu görülmektedir. Tablet kullanma süresi en fazla 30 dakika olan çocuklar, hiç kullanmayan çocuklardan daha atılgan ve daha yüksek düzeyde sosyal beceri göstermektedir.

Sosyal beceri ile ilişkili alt boyutlarda iletişim, uyumsuzluk, çekingenlik alt boyutları ve sosyal beceri toplam puanında çocuğun günlük televizyon izleme süresi farklılık yaratmamaktadır. Araştırma bulgularına göre, çocuğun günlük televizyon izleme süresi değişkeni çocuğun sosyal beceri düzeyini etkilememektedir.

6.2 Öneriler

Kız çocuklarının uyum becerilerinin erkek çocuklarının uyum becerilerinden daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Aileler tarafından özellikle kız çocukların davranışlarına daha az sınır konulması, daha az müdahalede bulunulması çocukların kendini ortaya koyma, yönergeleri takip etme, probleme yönelik çözüm üretme becerileri yönünden olumlu etkileyebilir.

Okul öncesi eğitim alma süresinin çocuğun sosyal beceri düzeyine etki gösterdiği sonucuna varılmıştır. Çocukların okul öncesi eğitim alma süresinin en az iki yıl ve daha fazla olmasının çocuğun daha atılgan ve girişken davranışlar göstermesi yönünde etkisi olduğuna ulaşılmıştır. Bu sebepten okul öncesi eğitime en az 2 yıl süre ile zorunluluk getirilmesinin çocuğun sosyal becerileri kazanması yönünden faydalı olacağı düşünülmektedir. Okul öncesi eğitim kurumlarında verilen eğitimin kalıcılığının sağlanması için, öğretmen aile ile işbirliği içinde çocuğunun gelişimini desteklemelidir.

Ailelere okul öncesi eğitimin önemi ve çocuğun sosyal gelişimine katkısı yönünde çeşitli seminer ve konferanslar yolu ile bilgiler aktarılarak bu konuda bilinç arttırılabilir.

Anne babanın öğrenim durumunun artmasının çocuğun sosyal beceri düzeyini olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Anne babalık rollerine bireyleri hazırlamak adına eğitim yaşantılarında aile ile ilgili derslerin bulunması olumlu olacaktır. Yaygın eğitim imkanı sağlanarak anne babaları destekleyecek eğitimler düzenlenebilir. Kitle iletişim araçları ile aile içinde yaşanan problemlere çözüm yolları sunan bu konuda uzman kişiler aracılığıyla daha büyük kitlelere daha kolay ulaşmaları sağlanabilir.

Annenin çocuğu kendinden ayrı bir birey olarak kabul eden, fikirlerini ifade etmesini destekleyen demokratik bir tutum sergilemesinin çocuğun sosyal becerilerini olumlu etkilediği görülmüştür. Ailelerin çocuğun gelişimi ve eğitimi ile ilgili bilgi edinebilecekleri aynı zamanda çocuklarına olumlu tutumlarda bulunmaları konusunda yol gösteren kitaplar, internet ve televizyon gibi yollarla doğru bilgiye ulaşmaları çocuğun sosyal becerilerini destekleme açısından faydalı olabilir. Bunun dışında aileler bu konuda panel, konferans gibi bilimsel etkinlikleri takip edebilirler.

Aileler çocukların sosyal gelişimlerini etkileyen olumsuz içerikli ya da çocuğun yaşına uygun olmayan programlardan, video ya da bilgisayar oyunlarından çocuklarını korumalı bu konuda önlemler almalıdır. Çocuğun televizyon izlerken pasif alıcı konumda olduğu dikkate alınarak çocuğun televizyon izleme süreleri ve izlediği program seçimlerinde bilinçli ve tutarlı bir yaklaşımda bulunmaları çocuğun sosyal gelişimine yönelik olumsuz etkenlerden korunmasını sağlayabilir.

Ailelerin çocuğun günlük Tablet kullanma süresinin en fazla 30 dakika ile sınırlı tutulmasının çocuğun sosyal becerilerini olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Aileler okul öncesi çocuklarının bilgisayar kullanma alışkanlığını doğru kazanmasını ve olumsuz etkilerinden korunmasını sağlamalıdır. Aileler çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun olarak çocuğun seçimleri yönünde rehberlik sağlayarak çocuğa temel kavramları öğretmeye yönelik eğitsel oyun yöntemine dayalı yazılımlardan yararlanabilirler.

Araştırmacılar çocuğun sosyal becerilerini etkileyen değişkenleri göz önünde bulundurarak bunun çocuk üzerine etkilerini boylamsal çalışmalar şeklinde yapılabilir.

Araştırmacılar ocuğun sosyal becerini değerlendirmeye yönelik gözlem yoluyla açık ve anlaşılır şekilde değerlendirilebilen, kolaylıkla uygulanabilen ölçekler geliştirebilir.

Araştırmacılar, ğretmenlere okul öncesi eğitim programında çocuğun sosyal gelişimini desteklemeleri yönünde bunun yanı sıra çocuğun gelişimine olumlu etkisi araştırılmış sosyal beceri eğitim programları oluşturarak öğretmenlere hizmet içi eğitim ile programı uygulama konusunda bilgi verilebilir.

Yapılan araştırma Tekirdağ' da okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocuklar ve anne babaları ile sınırlıdır. Araştırmacılar, farklı illerde yaşayan ve farklı yaş gruplarında olan çocuklar ile örneklem grubu oluşturabilir ve sosyal beceri düzeylerini farklı değişkenler açısından inceleyebilir.

KAYNAKLAR

Acun Kapıkıran, N., İvrendi, A. B. ve Adak, A. (2006). Okul öncesi çocuklarında sosyal beceri: Durum saptaması. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19(19), 19-27.

Ağır, M., Akbağ, M., Aydın, B., Tuzcuoğlu, S. ve Yayıcı, L., (2005). Gelişim ve öğrenme. B. Aydın (Ed.), İstanbul: Nobel Yayınları.

Ahmetoğlu, E. (2009). Sosyal Gelişim. Y. Fazlıoğlu (Ed.). Erken çocukluk gelişimi ve eğitimi. (s. 39-62). İstanbul: Kriter Yayınları.

Akduman G. G., Günindi Y. ve Türkoğlu D., (2015). Okul öncesi dönem çocukların sosyal beceri düzeyleri ile davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 8(37), 673-683.

Akkök, F. (2003). İlköğretim de Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi (Anne Baba El Kitabı). İstanbul: Özgür Yayınları.

Aksoy, A. B. (2005). Farklı kültürlerde ebeveynlik. Kastamonu Eğitim Dergisi, 13 (2), 333-338.

Aktaş Arnas Y. (2005). 3-18 yaş grubu çocuk ve gençlerin interaktif iletişim araçlarını kullanma alışkanlıklarının değerlendirilmesi. The Turkish Online Journal of Educational Technology , 4(4):1303-6521.

Alpöge, G. (2011). Okul öncesinde değerler eğitimi. İstanbul: Bilgi Yayınları.

Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2005). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS Uygulamalı. (4.Baskı). Sakarya: Sakarya Yayınları.

Amato, P. R. (1993). Children's adjustment to divorce: Theories, hypotheses, and empirical support. Journal of Marriage and the Family, 23-38.

Anlıak, Ş, ve Dinçer, Ç. (2005). Farklı eğitim yaklaşımları uygulayan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların kişiler arası problem çözme becerilerinin değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 38 (1), 149-166.

Aral, N. ve Baran, G. (2011). Çocuk Gelişimi. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

Aral, N., Kandır, A. ve Yasar, M. C. (2000). Okul öncesi eğitim ve anasınıfı programları. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

Aral, N., F. Gürsoy & H. Dizman (2006). A Comparison of Depression in Children with and without Mothers. *Psychological Reports*, 99, 619-629.

Arı, R. ve Şahin Z. S. (2004). Okul öncesi dönemdeki çocukların duygusal yüz ifadelerini tanıma becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11; 67-84.

Arı, R., Çağdaş, A. ve Şahin Z. S. (2002). Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi Ankara: Nobel.

Ataman, A. (2004). Gelişim ve Öğrenme, Ankara: Gündüz Yayınları.

Atay, M. ve Öncü, E. Ç. (2009). “Elektronik Bakıcı; Televizyon” in: Çocuk ve Medya. S. İ. Akçalı (Ed.). Ankara: Nobel Yayınları.

Avcı, H. (2004). Gelişimde 0-3 yaş “Yaşama Merhaba” İstanbul: Morpa Yayınları.

Avcıoğlu, H. (2005). Etkinliklerle sosyal beceri öğretimi (2. baskı). Ankara: Kök Yayınları.

Avcıoğlu, H. (2007). Sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması (4-6 yaş). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (2); 87-101

Aydın, A. (2000). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi (2.baskı). İstanbul: Alfa Yayınları.

Aydın, A. (2008). Eğitim Psikolojisi. Ankara: Pegem Yayınları.

Aykır, T. ve Tekinarslan, Ç. (2012). Okul öncesi dönemdeki zihinsel yetersizliği olan ve olmayan çocukların sosyal becerileri ve problem davranışlarının karşılaştırılması. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 627-648.

Ayyıldız, T. (2005). Zonguldak il merkezinde 0-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.

Bacanlı, H. (2012). *Sosyal beceri eğitimi*. (4. Baskı) Ankara: Pegem Akademi.

Balat, G. U. (2007). İlköğretime başlayan çocukların anne babalarının çocuk yetiştirme tutumlarının okul öncesi eğitimden yararlanma düzeylerine göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*. 32 (143), 89-99.

Bandura, A. (1973). *Aggression: A social learning analysis*. EnglewoodCliffs, NJ: Prentice-Hall.

Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. UpperSaddleRiver, NJ: Prentice-Hall.

Baumrind, D. (1966). "Effects of authoritative parental control on child behavior", Child Development.

Baumrind, D. (1971). Harmonious Parents And Their Preschool Children Developmental Psychology.

Bayhan S. P. ve Artan, İ. (2004). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*, İstanbul: Morpa Yayınları.
Bee, H. & Boyd, D. (2009). Çocuk gelişim psikolojisi. (O. Gündüz, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Belsky, J., (1984). The determinants of parenting: A process model. Child Development, 55, 83-96. DOI:10.2307/1129836.

Berk, L.E.(2013). Bebekler ve çocuklar (N. I. Erdoğan, Çev.). Ankara: Nobel Yayınları.

Berry, D. & O'Connor, E. (2010). Behavioral risk, teacher-child relationships, and social skill development across middle childhood: A child-by-environment analysis of change. Journal of Applied Developmental Psychology, 31 (1), 1 – 14.

Bornstein, M. H., Hahn, C., Suwalsky, J. T. D., & Haynes O. M. (2003). The Hollingshead Four-Factor Index of Social Status and the Socioeconomic Index of Occupations. In M. H. Bornstein & R. H. Bradley (Eds.), Socioeconomic status, parenting, and child development (pp. 29-82). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Boyd, J., Barnett, W. S., Bodrova, E., Leong, D. J., & Gomby, D. (2005). Promoting children's social and emotional development through preschool. New Brunswick, NJ: NIERR. Retrieved September 19, 2010.

Brodeski, J. And Hembrough, M. (2007). Improving Social Skill in Young Children. An Action Research Project. Degree of Master of Art in Teaching and Leadership. Saint Xavier Universty, Chicago, Illinois.

Budak, S. (2003) Psikoloji Sözlüğü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Burger J. M. (2006), Kişilik (I.D. Sarioğlu, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Büyüköztürk, Ş. (2015). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı.(21.Basım). Ankara: Pegem akademi.

Caldarella, P. & Merrell, K. W. (1997). Common Dimensions of Social Skills of Children and Adolescents: A Taxonomy of Positive Behaviors. School Psychology Review, 26 (2), 264-278.

Can G.(2001). Gelişim ve Öğrenme. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Can Yaşar M. (2011). Anne ve öğretmen görüşlerine göre çocukların sosyal uyum ve becerilerinin incelenmesi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(2), 99-112.

Can, S. (2011). İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okul öncesi Eğitimden Yararlanma Düzeyleri İle Anne-Babalarının Koruyucu Tutumları Arasındaki İlişki. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 26, 115-130.

Ceylan, Ş. (2009). Vineland sosyal- duygusal erken çocukluk ölçeğinin geçerlik-güvenirlilik çalışması ve okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş yaş çocuklarının sosyal-duygusal davranışlarına yaratıcı drama eğitiminin etkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Choi, D. H. And Kim, J. (2003). Practicing Social Skills Training For Young Children With Low Peer Acceptance: A Cognitive-Social Learning Model. Early Childhood Education Journal. Vol.31.No.1.Fall

Cirhinlioğlu, F. G. (2010). Çocuk Gelişimi ve Ruh Sağlığı. Ankara: Nobel Yayınları.

Connell, C. M., & Prinz, R. J. (2002). The impact of childcare and parent-child interactions on school readiness and social skills development for low income African American children. Journal of School Psychology, 40, 177-193.

Coplan, R.J., Hastings, P.D., Lagacé-Séguin, D.G., & Moulton, C.E. (2002). Authoritative and authoritarian mothers' parenting goals, attributions, and emotions across different childrearing contexts. Parenting: Science and Practice, 2, 1-26.

Cömert, D. ve Erdem, E. (2011). Erken Çocukluk Döneminde Aile Katılımı Etkinlikleri. Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.

Cüceloğlu, D. (2008). İnsan ve Davranışı. (17. Basım) İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çağdaş, A. (1997). İletişim dilinin 4-5 yaş çocuklarının sosyal gelişimine etkileri, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Çağdaş, A. (2000). Okul öncesi eğitimde sosyal gelişimi ölçmede gözlem formları", Selçuk Üniversitesi Anaokulu/ Anasınıflı Öğretmenliği El Kitabı. İstanbul: Ya- Pa Yayınları.

Çağdaş, A. (2008). Anne Baba Çocuk İletişimi. Konya: Eğitim Kitabevi.

Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2005), Sosyal gelişim, R. Arı (Ed.), Çocuk ve ergende sosyal ve ahlaki gelişim, Konya: Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesini Yaşatma ve Geliştirme Vakfı.

Çağdaş, A. ve Şahin Z. S. (2011). Anne baba eğitimi. Ankara: Eğiten Kitap.

Çağdaş, A., Şahin Z. S. (2002).Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi. Ankara: Nobel Yayınları.

Çelik, N. (2007). Sosyal beceri eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerine etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Çetin, F., A. Alpa A. B. ve Albayrak D. K., (2003). Araştırmadan uygulamaya çocuklarda sosyal beceriler. (3. Baskı). İstanbul: Epsilon Yayınları.

Çifci, İ. ve Sucuoğlu, B. (2004). Bilişsel süreç yaklaşımıyla sosyal beceri öğretimi. (4. Baskı). Ankara.: Kök Yayınları.

Çimen, N. (2009). Okul öncesi eğitim programında altı yaş grubu çocukların sosyal becerilerinin gerçekleşme düzeyi. *Yüksek Lisans Tezi*. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Çimen, S. (2000). Ankara'da üniversite anaokullarına devam eden beş altı yaş çocuklarının psiko-sosyal gelişimlerinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çorbacı, O. A. (2008). 6 yaş çocuklarında sosyal yeterliliğin, akran ilişkilerinin ve sosyal bilgi işleme sürecinin değerlendirilmesi. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Danielson, C. K. & Phelps, C. R. (2003). The assessment of children's social skills through self-report: a potential screening instrument for classroom use. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 35, 218–229.

Deckard, K., Dunn, J., & Lussier, G. (2002). Sibling relationships and social-emotional adjustment in different family contexts. *Social Development*, 11(4), 571-588.

Demir, E. K. ve Şendil, G. (2008), Ebeveyn Tutum Ölçeği. *Türk Psikoloji Yazıları* 11 (21), 15-25

Denham, S. A. & Weisberg, R. P. (2005), "Social-Emotional Learning in Early Childhood", Chesebrough, E., King, Patricia., Bloom, M. and Gullotta, T. P., A (Ed.) *Blueprint for the Promotion of Pro-Social Behavior in Early Childhood*. p.13–51. Springer-Verlag, New York.

Dereli İman, E. (2014) *Değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocukların sosyal gelişimine etkisi: Sosyal beceri, Psiko-sosyal gelişim ve Sosyal problem çözme becerisi*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri 14(1) 249-268 www.edam.com.tr/kuyeb

Dereli, E. (2008). *Çocuklar için sosyal beceri eğitim programının 6 yaş çocukların sosyal problem çözme becerilerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya

Dervişoğlu, M. C. (2007). Okul Öncesi Kurumlarına Devam Eden 6 Yaş Çocuklarının, Sosyal Becerilerini ve Problem Davranışlarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Dinç, B., Gültekin M. (2004). Okul öncesi eğitimin 4-5 yaş çocuğunun sosyal gelişime etkileri konusunda öğretmen görüşleri, OMEP Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı, Ya-Pa, İstanbul.

Dinç, B. (2002). *Okul Öncesi Eğitimin 4-5 Yaş Çocuğunun Sosyal Gelişimine Etkileri Konusunda Öğretmen Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir

Dinç, B. (2015). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk hakları eğitimi konusundaki görüşleri. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education, 3(1), 7-25. [Online]: <http://www.enadonline.com> doi:10.14689/issn.2148-2624.1.3c1s1m

Dinçer, Ç.A. (1995). Anaokuluna devam eden 5 yaş grubu çocuklarına kişiler arası problem çözme becerilerinin kazandırılmasında eğitimin etkisinin incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Dönmezer, İ. (2007). Gelişim ve öğrenme psikolojisi (6. Baskı). İzmir: E.Ü. basımevi.

Durmuşoğlu, Saltalı, N. ve Arslan, E. (2012). Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordaması, İlköğretim Online, 11 (3), 729-737.

Durualp, E. (2009). Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine oyun temelli sosyal beceri eğitiminin etkisinin incelenmesi: Çankırı örneği, Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Üniversitesi, Ankara.

Düzgün, Ş. (2006). Eğitim sürecinde ana-babaların çocuklarına olan etkileri, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(8), 225-238.

Eisenberg, N. & Mussen, P. (1989). The roots of prosocial behavior in children. Cambridge: Cambridge University Press.

Ekşi, A. (1990). Çocuk, Genç, Ana Babalar. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Elibol, Gültekin S. (2008). *5 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Elkin, F. (1995). Çocuk ve Toplum, Çocuğun Toplumsallaşması. (Çeviren: N. Güngör), Ankara: Gündoğan Yayınları, 139 s.,

Elkin D., (1978) Çev. Dr. Ali Dönmez "Erik Erikson: İnsanda Gelişimin 8 evresi"

Erbay, E. (2008). Okul Öncesi Eğitim Alan ve Almayan İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilere Sahip Olma Düzeyleri. P.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Denizli.

Erden, M. ve Akman , Y. (2009). Eğitim Psikolojisi, Ankara: Arkadaş Yayınları.

Erdoğan, Ö. ve Uçukoğlu, H. (2011). “İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Anne Baba Tutumu Algıları İle Atılganlık ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Düzeyleri Arasındaki İlişkiler”, Kastamonu Eğitim Dergisi, 19 (1): 51-72.

Erten, H. (2012). Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri, Akran İlişkileri ve Okula Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İzlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Ertürk, Y. D. ve Gül A. A. (2006). Çocuğunuzu Televizyona Teslim Etmeyin: Televizyon Haberlerinin Çocuklar Üzerindeki Stres Etkileri ve Ailesel Haber İzleme Alışkanlıkları. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Foullks, B., & Morrow, R.D. (1989). Academic survival skills for the young child at risk for school failure. Journal of Educational Research, 82, 158–165.

Freud, A. (2003), Çocuklukta Normallik ve Patoloji (Çeviri. AN Babaoğlu). İstanbul, Metis Yayınları.

Gander, M.J. ve Gardiner, H. W.(1998). Çocuk ve ergen gelişimi (Çev. A. Dönmez, N. Çelen ve B. Onur, 3 bs.. Ankara: İmge Yayınları.

Gizir, Z. (2002). Anaokuluna Devam Eden Dört- Beş Yaş Çocuklarında Sosyal Davranışların Gelişimi ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Gözüm S, Aksayan S. 2003. Kültürlerarası Ölçek Uyarlaması için Rehber II: Psikometrik Özellikler ve Kültürlerarası Karşılaştırma. Hemşirelik Araştırma Dergisi 2003;1(5): 3-14.

Gresham, F. M., & Elliott, S. N. (1990). Social skills rating system (SSRS). American Guidance Service.

Gresham, F. M., Noell, G. H., Elliott, S. N. (1996). Teachers as judges of social competence: A conditional probability analysis. School Psychology Review; 25 (1), 108- 117.

Gülay Ogelman, H., Seçer, Z., Alabay, E. ve Uçar, F. (2012). Okul Öncesi 5-6 Yaş Grubu Çocukların Bilişsel gelişimleri ile Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1 (15), 391-402.

Gülay, H. (2008). 5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Gülay, H. (2009). 5-6 yaş çocuklarının sosyal konumlarını etkileyen çeşitli değişkenler. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(1), 106-109.

Gülay, H. (2009). Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 12 (22), 82-93

Gülay, H. ve Akman, B. (2009). *Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceriler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Gülay, H ve Önder, A. (2011). Annelerin tutumlarına göre 5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyleri. *Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1)1: 89-104.

Günalp, A. (2007). Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişimine Etkisi (Aksaray İli Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Güngör, A. (2002). Gelişim ve Öğrenme. Toplumsal ve Duygusal Gelişim. Ankara: Anı Yayıncılık.

Günindi, N. (2008). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Altı Yaş Grubu Çocuklarının Sosyal Uyum Becerileri İle Anne Babalarının Empatik Becerilerini Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. G.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Gürkan, T. (2000). *Okul Öncesi Eğitimin Tanımı, Kapsamı ve Önemi, Okul Öncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Güven, Y., Önder, A., Sevinç, M., Aydın, O., Balat, G. U., Palut, B., Bilgin, H., Çağlak, S. Ve Dibek, E. (2006). Okul Öncesi Eğitimi Alan ve Almayan İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Duygusal Uyum Düzeylerinin Karşılaştırılması. Marmara Üniversitesi I. Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi. İstanbul: Ya-pa Yayınları, 2, 322-336.

Haktanır, G. ve Baran, G. (1998). Gençlerin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Anne Baba Tutumları Algılamalarının İncelenmesi. Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Dergisi, 3, 134-141.

Holland, M. L. and Merrell, Kenneth. W. (1998), "Social-Emotional Characteristics of Preschol-Aged Children Referred for Child Find Screening and Assesment: A Comparative Study", *Research in Developmental Disabilities*, 19(2), 167-179.

Howes, C. (2000). Social-Emotional Classroom Climate In Child Care, Child-Teacher Relationships and Children's Second Grade Peer Relations. *Social Development*, 9(2), 191–203.

Humphreys, T. (2002). *Çocuk Eğitiminin Anahtarı: Özgüven*. Çeviri: Anapa, T. Epsilon Yayınevi, İstanbul.

Işık, M. (2007). Anasınıfına Devam Eden Beş-Altı Yaş Çocuklarına Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin Uyarlanması ve Uygulanması. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.

İnanç, B.Y., Bilgin M. ve Atıcı M.K. (2007). *Gelişim Psikolojisi*. Çocuk ve ergen gelişimi. (2.baskı) Ankara: Pegem Akademi.

Kaçar, A. Ö. ve Doğan, N. (2007). Okul öncesi eğitimde bilgisayar destekli eğitimin rolü. *Akademik Bilişim 2007 Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya*. 1-10.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2006) *İnsan ve insanlar*, (10. Basım). İstanbul: Evrim Basım Yayım ve Dağıtım Yayıncılık

Kandır, A. (2001). Çocuk Gelişiminde Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Yeri ve Önemi. *Milli Eğitim Dergisi*. 151, 102–104.

Kandır, A.(2004). *Gelişimde 3–6 Yaş "Çocuğum Büyüyor"*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Kanlıkılıçer, P. (2005). *Okul öncesi davranış sorunları tarama ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Okul Öncesi Anabilim Dalı, İstanbul.

Karaca , N. H., Gündüz, A. & Aral, N. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Kuramsal Eğitimbilim*, 4 (2), 65-76.

Karabulut Demir E. ve Şendil G. (2008). Ebeveyn Tutum Ölçeği. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11 (21), 15-25.

Karataş, H. ve Öztürk, C. (2009). Sosyal Bilişsel Teori İle Zorbalığa Yaklaşım, Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi, 2, (2). 61-74.

Karoğlu, H. (2016). *Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri ve sosyal beceri düzeyleri*. Yüksek lisans tezi. Mehmet Aktif Ersoy Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.

Kaya, A.(2009). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi, 3.baskı.

Keown, L.J., Woodward, L.J. (2002). Early Parent–Child Relations And Family Functioning of Preschool Boys With Pervasive Hyperactivity. *Journal of Abnormal Child Psychology*. I Vol: 30, No: 6 . 541-553.

Kılıç, Z. (2008). İlköğretim Birinci Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Okul Öncesi Eğitim Alan ve Almayan Öğrencilerin Gelişim Becerilerinin Karşılaştırılması. B.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Kılıç, M. (2012). *Televizyon izleme süresinin okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal becerileri ve anti-sosyal davranışları üzerindeki etkisinin incelenmesi: Samsun ili örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kılıç, K. M. (2016). *Okul öncesi çocuklarına uygulanan sosyal beceri eğitiminin sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisi ve sosyal beceri düzeyleri ile mizaç özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Koçak, N. ve Tepeli, K. (2006). 4-5 Yaş Çocuklarında Sosyal İlişkiler ve İşbirliği Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Marmara Üniversitesi I. Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi. İstanbul: Ya-pa Yayınları, 2, 9-22.

Koglin, U. and Petermann, F. (2011). The Effectiveness of The Behavioural Training for Preschool Children. *European Early Childhood Education Research Journal*, 19(1), 97- 111

Korkmaz, İ. (2011). Sosyal Öğrenme Kuramı. B. Yeşilyaprak (Ed.), Eğitim Psikolojisi (Gelişim- Öğrenme- Öğretim), Ankara: Pegem A Yayıncılık

Kotil, Ç. (2010). *Okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan 5 yaş çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerine annenin ebeveyn öz yeterlik algısı ile okul beklentilerine uyum düzeyinin etkisi*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Lane, K.L., Stanton-Chapman, T., Jamison, K. R. ve Phillips, A. (2007). Teacher and parent expectations of preschoolers' behavior: Social skills necessary for success. *Topics in Early Childhood Special Education*, 27(2), 86-97.

Lindsey W. E., (2002). Preschool Children's Friendships and Peer Acceptance: Link to Social Competence. *Child Study Journal*, Volume 32/no.3. pp.145.

Lokumcu Tozar, S.B.(2011). Okul Öncesi Eğitim Alan ve Almayan İlköğretim 1.Sınıf Öğrencilerinin Okula Hazır Bulunuşlarındaki Farklılıklar ve Çözüm Önerileri. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

McCellan & Katz, (2000). Young Children's Social Development: A Checklist. ERIC Digest. <http://ericae.net/edo/ed356100.htm>

McClelland, M. M. & Morrison F. J. & Holmes D. L. (2006). Children at risk for early academic problems: The role of learning-related social skills. *Early Childhood Research Quarterly*, 15(3). *Early Childhood Research Quarterly*, 15(3)07-329.

Mcloyd, V.C. (1998). Socioeconomic disadvantage and child development. *American Psychologist*, 53(2), 185-204.

MEB (2011). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi: Sosyal Gelişim*, Ankara: Milli Eğitim

MEB, (1993). Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Şura Sekreterliği, On Dördüncü Milli Eğitim Şurası, Okul Öncesi Eğitim Komisyon Raporu, 27-29 Eylül, Ankara: M.E.B. Yayınları.

MEB, (2006). Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin) Kitabı. T. Gürkan ve G. Haktanır (Ed.). Ankara: MEB Yayınları.

MEB, (2007). Çocuk gelişimi ve eğitimi. Sosyal gelişim. Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi. Ankara.

Merrell, K.W., Gimpel, G.A. (1998). *Social Skills of Children and Adolescents. Conceptualization, Assessment, Treatment*. London: Lawrence Erlbaum Associates Publishes.

Miller, P. H. (2008). *Gelişim psikolojisi kuramları*. (Çev. Gültekin Ahçı Z) Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Ogelman, H. G., & Topaloğlu, Z. Ç. (2014). 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik, Saldırganlık, Kaygı Düzeyleri ile Anne-Babalarının Ebeveyn Özyeterliliği Algısı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 14(1) 241-272.

Ogelman, H. ve Topaloğlu, Z. Ç. (2012) 4-5 yaş çocukların sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne- babaların ebeveyn öz yeterliliği algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. PAU Eğitim Bilimleri Enstitüsü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Ogelman, Önder, Seçer, Erten (2013) Anne Tutumlarının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerini ve Okula Uyumlarını Yordayıcı Etkisi Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 29.

Oğuzhan, Ş.ve Oral, G. (1992). *Okul Öncesi Eğitim*. İstanbul : MEB Devlet Kitapları , Oğul Matbacılık.

Oktay, A. (2003). 21. Yüzyıla Girerken Dünyada Yaşanan Değişimler ve Erken Çocukluk Eğitimi, M. Sevinç (Ed.) *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar* (ss.18-30). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Oktay, A. (2007). Yaşamın Sihirli Yılları. Okul Öncesi Dönem (6. Baskı). İstanbul: Epsilon Yayınları.

Orçan, M. (2008). Sosyal Gelişim, M. Engin Deniz (Ed.), Erken Çocukluk Döneminde Gelişim, Ankara: Maya Akademi Yayınları.

Öğretir, A. D. (1999). “Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde altı yaş çocuklarının sosyal oyun davranışlarıyla ana-Baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Ev Ekonomisi Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.

Önder, A. (2004). Ailede iletişim, konuşarak ve dinleyerek anlaşalım (2.baskı). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Önder, A. (2005). Okul öncesi çocuklar için eğitici drama uygulamaları. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Önder, A. (2007). *Ailede İletişim: Konuşarak ve Dinleyerek Anlaşalım*. İstanbul: Morpa
Öngider N. (2013) Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 2:140-161.

Öngider, N. (2006). Evli ve boşanmış ailelerde algılanan ebeveyn kabul veya reddinin çocuğun psikolojik uyumu üzerindeki etkileri, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Öngider, N. (2013). Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 5(2):140-161

Özabacı, N. (2006). Çocukların sosyal becerileri ile ebeveynlerin sosyal becerileri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (1), 163-179.

Özbey, S. (2009). Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği “nin (PKBS-2) Geçerlik Güvenirlik Çalışması ve Destekleyici Eğitim Programının Etkisinin İncelenmesi, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özgüngör, S. ve Kapıkıran N. (2011). Erikson’un psikososyal gelişim dönemleri ölçeklerinin Türk kültürüne uygunluğunun karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Türk Psikolojisi Danışma ve Rehberlik Dergisi* 4(36) 114-126.

Özgüven, İ. E. (2001). Ailede iletişim ve yaşam. Ankara, Pdrem yayınları.

Öztürk, A. (2008). *Okul öncesi Eğitimin İlköğretim 1. ve 3. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilerine Etkisinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Öztürk, Ş. (2006). Televizyonda Şiddet İçerikli Yayınlar Karşısında Çocuğun Durumu, II. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi, 3-22.

Palmano, P. (2008). Teşekkür Ederim Siz Nasılsınız? İstanbul: Mikado Yayınları. Çeviren: Serhat Ataman, Şubat 2012 1. Basım

Park, S.Y. ve Cheah, C.S.L. (2005). Korean mothers' proactive socialization beliefs regarding preschoolers' social skills. *International Journal of Behavioral Development*, 29(1), 24-34.

Parker, J.G ve Asher, S.R. (1987). Peer relations and later personal adjustment: are low-accepted children at risk?, *Psychological Bulletin*, 102(3), 357-389. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.102.3.357>.

Peisner-Feinberg, E. S., Burchinal, M. R., Clifford, R. M., Culkin, M. L., Howes, C., Kagan, S. L., & Yazejian, N. (2001). The relation of preschool quality to children's cognitive and social developmental trajectories through second grade. *Child Development*, 72(5), 1534-1 553.

Pekdoğan, S. (2011). Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Beş-Altı Yaş Çocuklardaki Sosyal Becerilerin Bazı Özellikler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Pırtık, Ş. (2013). Boşanmış ve tam aileden gelen okul öncesi çocukların sosyal beceri ve akran tepkilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Poyraz, H. ve Dere, H. (2003). Okul öncesi eğitimin ilke ve yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.

Ruggiero, T. (2002). Social skills, intelligence, and gender as predictors of standardized measures of achievement and teacher ratings of behaviours associated with learning. Unpublished Doctoral thesis, Pennsylvania State Univesity.

San Bayhan, P., Artan, İ. (2004). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, İstanbul: Morpa Yayınları.

Santrock, J. W. (2012) *Life-Span Development-Yaşam Boyu Gelişim Çeviri Editörü*. Yüksel G.(2012) 13. Basımdan Çeviri : Nobel Yayıncılık

Sarı, E. (2007). *Anasınıfına devam eden beş – altı yaş grubu çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Schunk, H. D.. (2014). Eğitimsel Bir Bakışla Öğrenme Teorileri. (M.. Şahin, Çev.). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

Seçer, Z., Sarı, H. & Olcay, O. (2006). Anne tutumlarına göre okul öncesi dönemdeki çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgilerinin incelenmesi, *S.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, Konya.

Selçuk, Z. (2000). *Gelişim ve Öğrenme*. (7. Basım). Ankara: Nobel Yayınları.

Semenoğlu, N. (2003). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya*, Ankara: Gazi Kitabevi.

Seven, S ve Yoldaş C. (2007). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 1–18.

Seven, S. (2006). Altı yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Seven, S. (2008). 7-8 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 18, (2) 151-174

Stevens, A. D. (2009). Social problem-solving and cognitive flexibility: Relations to social skills and problem behavior of at-risk young children. Unpublished Doctoral thesis, Clinical Psychology Seattle Pacific University, USA.

Swindells, D., & Stagnitti, K. (2006). Pretend play and parents' view of social competence: the construct validity of the Child-Initiated Pretend Play Assessment. *Australian Occupational Therapy Journal*, 53, 314-324.

Şahin, E. (2005). *Okul Öncesi Eğitimi Öğretmen Adayları ve Öğretmenleri için Uygulama Kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Şahin, S., & Karaaslan, B. T. (2006). Üç-altı yaş grubu çocukların sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 1(2), 74-80.

Şehirli, N. (2007). *Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, Ankara.

Şentürk, S. (2007). *5-6 yaş çocukların çalışan ve çalışmayan annelerinin çocuk yetiştirme tutumları ile bu çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerinin karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı (1990). I. Aile Şurası Kararları. 17-20 Aralık 1990. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Tominey, S. & Rivers, S. (2013). Social- emotional skills in preschool education in the state of Connecticut: Current practice and implications for child development. Department of Psychology. Yale University.

- Tos, F. (2001). *Çocuğun gelişiminde okul öncesi eğitim*. İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- Trawick-Smith, (2013). *Early Childhood Development: A Multicultural Perspective, Video-Enhanced Pearson eText -- Access Card (6th Edition) 6th Edition*.
- Tunçeli, H. İ. ve Akman B. (2012). Anaokullarına devam eden 6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Eğitim Bilimleri Araştırmaları Sempozyumu.
- Turaşlı, N. K.(2007). Okul öncesi eğitimin tanımı kapsamı ve önemi. Okul öncesi eğitime giriş. G. Haktanır (Ed.), 1-24, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tutkun, C. (2012). 60-72 aylık çocukların sosyal becerilerinin anne ve öğretmen değerlendirmelerine göre incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tuzgöl, M. (1998). Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tür, G. (2004). *Ailede Çocuk Eğitimi*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Uğur, H. (1998). *Anasınıfı eğitiminin sosyalleşmedeki rolü ve öğrencileri sosyalleştirme açısından özel ve devlet anasınıflarının karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Uluyurt, F. (2012). Bazı değişkenlere göre okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının akran ilişkileri. Selçuk Üniversitesi, Yayımlanmış yüksek lisans tezi, Konya.
- Uyanık Balat, G. ve Balaban Dağal, A. (2009). Okul öncesi dönemde değerler eğitimi etkinlikleri. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Uzmen, S. & Mağden, D. (2002). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının prososyal davranışlarının resimli çocuk kitapları ile desteklenmesi. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, (15), 193-212.
- Wartella, E.A., Lee, J.H. ve Caplovitz, A.G. (2002). Children and Interactive Media. http://www.markle.org/news-interactive_media_update.pdf.
- Worden, J. (2002). *Social Interactions and Perceptions of Special Skills of Children in Inclusive Preschools*. Ph. D. Theses USA. Proquest Information and Learning Company.
- Yapıcı, M. ve Yapıcı Ş. (2005). Çocukta Sosyal Gelişim, *Üniversite ve Toplum Dergisi*, 5(2).

Yaşar, M. (2014). Okul öncesi dönemde sosyal duygusal gelişim. Turan, F. ve İpek Yükselen, A. (Ed.), Okul öncesi dönemde gelişim içinde (275-289). Ankara: Hedef Yayıncılık.

Yaşar, M. (2015). Okul Öncesi Dönemde Sosyal-Duygusal Gelişim. Figen Turan v& Arzu İpek Yükselen (Ed.), Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim-1. Ankara: Hedef Yayıncılık.

Yaşar, Ş. (2008). Okul Öncesi Eğitimde Temel Alışkanlıklar ve Sosyal Davranışların Kazanılması. Ş.Yaşar (Ed.). Okul Öncesi Eğitime Giriş. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

Yavuzer, H. (1997). Çocuk Eğitimi El Kitabı. (5 Basım), İstanbul: Remzi Kitapevi,

Yavuzer, H. (1997). Çocuk Eğitimi El Kitabı. Remzi Kitapevi, 5 Basım, İstanbul.

Yavuzer, H. (1998). Ana Baba Okulu, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (1999). Ana-Baba ve Çocuk, (12. Basım), İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2002). Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2003). Ana - Baba ve Çocuk: Ailede Çocuk Eğitimi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2004). Çocuğu Tanımak ve Anlamak. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2004). Ana- Baba Çocuk (17. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2011). Çocuğunuzun ilk altı yılı (25. Baskı). İstanbul: Remzi.

Yavuzer, H. (2012).Çocuk Psikolojisi (35.baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2016). Çocuk Eğitimi El Kitabı. (4. Basım), Ankara: Remzi Yayınevi. Yayınları.

Yılmaz, E., & Balat, G. U. (2014). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Ebeveyn Öz Yeterlilik Algılarının İncelenmesi. Education Sciences, 9(4), 394-402.

Yüksel, G. (2004). *Sosyal Beceri Envanteri El Kitabı*. Ankara :Asil Yayın Dağıtım

Zembat, R. (Edt.) (1999). *Okul Öncesi Eğitimde Temel Konular "Marmara Üniversitesi Anaokulu /Anasınıfı Öğretmen El Kitabı"*.İstanbul:Turan Ofset,1.Basım:17.

Zembat, R. Ve Unutkan, Ö.P. (2001). Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Yeri. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

Zembat, R., Güven, Y., Önder, A., Fathi, L. (1994). "İstanbul'daki Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Programlarla İlgili Bir Durum Tespit Araştırması". İstanbul: YA-PA Okul öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri 10, YA-PA Yayınları. S.111.

EKLER

EK-1:Ebeveyn Tutum Ölçeği İzni

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ
PSİKOLOJİ BÖLÜMÜ
GELİŞİM PSİKOLOJİSİ ANABİLİM DALI

06.04.2015

Sayın Ezgi Dülger,

Prof. Dr. Mesude ATAY'ın danışmanlığında yürüttüğünüz tez çalışmanız kapsamında Ebeveyn Tutum Ölçeği'ni (ETÖ) kullanabilirsiniz. Şimdiden başarılar dilerim.

Prof. Dr. Gül Şendil

Gelişim Psikolojisi Anabilim Dalı Başkanı

EK-2: Sosyal Beceri Ölçek Kullanım İzni

Ölçek Kullanım İzni-Gmail

aivrendi

alıcı: ben

Ezgi Hanım,

Ölçeği kullanabilirsiniz.

Associ. Prof. Asiye IVRENDI
Pamukkale University
Faculty of Education
Early Childhood Education Program
Denizli- Turkey

Alıcı: bana

Merhaba Ezgi,

Ölçeği Asiye hanımdan ister misiniz? Bende puanlaması yok. Kolaylıklar diliyorum.

Necla Acun Kapıkıran

Doç.Dr. Necla Acun KAPIKIRAN
Pamukkale Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
PDR Anabilim Dalı

EK-2: (Devam)

Ender Durualp <endora2212@hotmail.com>

Alıcı: ezgi dülger <ezgidulger90@gmail.com>

Ezgi merhaba,

Necla Hocanın ölçeğinin analizlerini ben yeniden yaparak kullanmıştım. Onun makalesini çağdaş eğitim dergisinde yayınlandı. Ben sana ekte gönderiyorum. Makaleyi incellersin. Necla hocanın alt boyutlarına göre yapmadım analizleri yeniden yaptım ve ölçeği o şekilde kullandım. Ayrıca ölçeği ve doktora tezimi gönderiyorum. Ölçekle ilgili her türlü bilgiye ektteki kaynaklardan ulaşabilirsin.

Sormak istediğin bir konu olursa yardımcı olurum. Sana başarılar ve kolaylıklar diliyorum. İyi çalışmalar.

Assoc. Prof. Dr. Ender Durualp / Doç. Dr. Ender Durualp
Ankara University / Ankara Üniversitesi

Faculty of Health Sciences / Sağlık Bilimleri Fakültesi

Department of Child Development / Çocuk Gelişimi Bölümü

EK-3: Aile Bilgi Formu

Sayın Katılımcı,

Bu anket formu, okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal becerileri düzeylerini değişkenlere göre belirlemeye yönelik bir yüksek lisans tez çalışmasına veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Elde edilen veriler, bilimsel amacı dışında kesinlikle kullanılmayacak olup isim belirtmenize gerek yoktur. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Ezgi Dülger ezgidulger90@gmail.com

Tez danışmanı: Prof. Dr. Mesude Atay

AİLE BİLGİ FORMU

1. **Çocuğun Cinsiyeti:** Kız ( ) Erkek ( )
2. **Çocuğun Yaşı:** 5 yaş ( ) 6yaş ( )
3. **Kardeş sayısı:**
Tek çocuk ( ) 1 kardeş ( ) 2 kardeş ( ) 3 kardeş ve üstü ( )
4. **Doğum sırası:**
İlk çocuk ( ) Ortanca/Ortancalardan biri ( ) Son Çocuk ( )
5. **Okula öncesi eğitime devam etme süresi:**
0-12 ay( ) 13-24 ay( ) 25-36 ay( )
6. **Anne babanın birliktelik durumu:** Birlikte( ) Ayrı( )
7. **Annenin Yaşı** 25 yaş ve altı ( ) 26- 35 yaş arası ( ) 36 yaş ve üstü ( )
8. **Babanın Yaşı** 25 yaş ve altı ( ) 26- 35 yaş arası ( ) 36 yaş ve üstü ( )
9. **Annenin çalışma durumu:** Memur ( ) İşçi ( ) Serbest Meslek ( ) Emekli ( ) Çalışmıyor ( )
10. **Babanın çalışma durumu:** Memur ( ) İşçi ( ) Serbest Meslek ( ) Emekli ( ) Çalışmıyor ( )
11. **Ailenin Eğitim Durumu:**

	Annenin;	Babanın;
İlkokul	( )	( )
Lise	( )	( )
Üniversite	( )	( )
12. **Aile Yapısı:**
Çekirdek aile ( ) Geniş aile ( )
13. **Ailenin Gelir durumu:**
Asgari ücret ve altı ( ) Asgari ücretin üstü ( )
14. **Çocuğun günlük Tablet kullanma süresi:**
Hiç kullanmıyor ( ) 0-30 dakika ( )
31 dakika-1 saat ( ) 1 saatten fazla( )
15. **Çocuğun günlük televizyon izleme süresi:**
Hiç izlemiyor ( ) 0-1 saat ( ) 1saat 1 dak. -2 saat( ) 2saat 1 dak.-3 saat ( ) 3saat 1 dak.-4 saat ( )

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Ezgi DÜLGER

Doğum Tarihi : 18/09/1990, Üsküdar-İstanbul

E- posta: ezgidulger90@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

2004-2008: Tekirdağ Anadolu Lisesi

2009 – 2013: Lisans, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi. Okul Öncesi Öğretmenliği.

2013-2016: Yüksek Lisans, Okan Üniversitesi, İlköğretim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Öğretmenliği Programı

İŞ DENEYİMİ

2014-.....: İstanbul Aydın Üniversitesi, Anadolu Bil MYO-Çocuk Bakım ve Gençlik Hizmetleri Bölümü. Çocuk Gelişimi Programı Öğretim Görevlisi.